

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ
ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ

ΗΤΟΙ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ ΠΡΩΤΟΤΥΠΩΝ

ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΖΟΜΕΝΩΝ ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.

Π α ρ ᾶ

ΤΩΝ ΚΚ. ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ, Γ. ΒΕΛΑΙΟΥ, Π. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Α. Ρ. ΡΑΓΚΛΩΦ,
Ν. ΔΕΒΑΔΙΕΣ, ΚΑΙ Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ.

Τ Ο Μ Ο Σ Γ'

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Α' ΤΟΥ Α'. ΕΤΟΥΣ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1841.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

1907

ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

1907

ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΕΜ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Φ Ι Λ Ο Λ Ο Γ Ι Α .

Α Ι Ε Λ Λ Η Ν Ι Δ Ε Σ

Ἄσπασία· — Σαπφώ· — Μοιρώ· — Τελεσίλλα· —
Μύρτις· — Νοσσίς· — Ἀνύτη· — Πραξιίλλα· —
Κορίννη· — Ἀνάγαλλις· — Ἀρρήτη· — Ὑπατία·
— Ἐλάρα· — Παμφίλα· — Ἄννα Κομνηνή· —
Εὐδοκία· — Ἡριννα.

Πρότινος καιροῦ φίλος μου, μ' ἔδειξε κατάλογον ἑκα-
τὸν τεσσαράκοντα καὶ ἑνὸς συγγραφέων πολυμαθῶν, οἵτι-
νες ἀπὸ φίλτρον πρὸς τὸ θῆλυ φύλον κινούμενοι, κατέ-
γραψαν εἰς βιβλίον ὅσα θαυμαστὰ ἢ γυναικεῖος εὐφυΐα
ἐγέννησε. Πρῶτος ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ εὐρίσκεται ὁ
Βοκκάσιος καὶ τελευταῖος ὁ Γερμανὸς Οὐάλφιος, ἐκδότης
τῶν σωζομένων τῆς Σαπφοῦς, καὶ ὀκτὼ ἄλλων γυναικῶν
ποιητῶν· μεταξὺ δὲ αὐτῶν μόλις κατὰ δυστυχίαν εὐρίσκε-
ται εἰς μόνος Ἄγγλος.

Εἶναι τῶ ὄντι περίεργος σπουδὴ τὸ νὰ ἐπεξεργασθῇ τις ὅσα γυναῖκες ἔγραψαν κατὰ διαφόρους λαοὺς καὶ ἐποχὰς, καὶ εὐρίσκη εἰς τῆς Σαπφοῦς τὰ ποιήματα τὸ δραστήριον τοῦ πάθους καὶ τῆς εὐαισθησίας τὴν περίσσειαν τὴν ὁποίαν ἀπαντῶμεν εἰς τὰ συγγράμματα τῆς Κυρίας Στάελ· καὶ νὰ διακρίνη ἐντὸς τῶν σωθέντων ἀποσπασμάτων τῶν γυναικείων συγγραφῶν, τὸ ἰδιαίτερον τοῦ γυναικείου φύλου ἠθος. Γάλλος τις συγγραφεὺς εἶπεν εὐφύως, ὅτι ἡ φράσις καὶ ἡ ἔννοια διαιροῦνται καὶ αὐτὰ εἰς θῆλυ καὶ ἄρρεν γένος, καὶ δὲν περιορίζεται ἡ διάκρισις τῶν γενῶν εἰς ὅσα πράγματα ἡ γραμματικὴ διέσπειλεν.

Δὲν ἀμφισβητοῦμεν ὅτι ἡ γυναικείος εὐφυΐα στερεῖται ἀρχετύπου, ὀρμῆς καὶ ἰταμότητος, καὶ ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν ἐξαιρέσεων, ἀποκληροῦται τῆς συντόνου εὐγλωττίας τοῦ Δημοσθένους, Τακίτου καὶ Σαικσπέρου· διότι μακρὰ συλλογισμῶν ἀλληλουχία κουράζει τὴν γυναικείον φαντασίαν, τῆς ὁποίας τὰ πτερὰ τανυόμενα κομψῶς ὅταν εὐρίσκονται εἰς μέτριον ὕψος, τήκονται ὅταν θελήσωσι νὰ πλησιάσωσι τὸν ἥλιον. Ἡ γυνὴ ἐκλέγουσα ἀντικείμενον τῆς ὀρέξεώς της, ποτὲ μὲν περικαλύπτει αὐτὸ μὲ πτερὰ ἀπαλὰ καὶ θωπευτικά· ποτὲ δὲ πετᾷ περὶ αὐτὸ ἐρωτικῶς, ἔχουσα πρᾶοτερον καὶ γλυκύτερον πέταμα καὶ αὐτῆς τῆς περισερᾶς· ἐπανερχεται συχνὰ εἰς τὴν αὐτὴν ἰδέαν, τὴν ἀναπτύσσει εὐτυχῶς καὶ χαριέντως, παίζουσα ἢ στεναζουσα ἐντὸς στενοῦ περιέχοντος· ἡ φυσικὴ της εὐγλωττία ἐκρέει ἀπὸ τὴν εὐαισθησίαν της μᾶλλον παρὰ ἀπὸ τὸ πάθος· ἡ δὲ φαντασία της διαχέει ἐπὶ τῶν εἰκόνων φῶς ἐξ ἴσου μοιραζόμενον, καὶ τερπνὸν μᾶλλον παρὰ λαμπρὸν καὶ φλογῶδες. Ἀγαπῶσα ἐκ φύσεως τὰ κοσμήματα καὶ τῆς γλώσσης τὴν παντοίαν χάριν, διακοσμεῖ τὴν φράσιν της μὲ τὴν αὐτὴν φιλαρέσκειαν μὲ τὴν ὁποίαν στολίζει καὶ τὴν εὐπάρυφον ἐνδυμασίαν της. Ἐξαιρουμένων γυναικῶν τινῶν οὐδετέρων κατὰ τὸ φύλον, τῶν Δασιέ καὶ Δουχατελέ Dacier et Duchatelet, κάμμία δὲν ἀπομακρύνεται τοῦ χαρακτήρος τῆς γυναικείας φύσεως, καὶ οὐδένα λανθάνει ὅτι τὸ ἔργον των

εἶναι γυναικείον. Ὡς ποιηταὶ θεωρούμεναι αἱ γυναῖκες σεφρύνονται ποικιλίας καὶ ἐκτάσεως, καὶ ὅμοιαι μὲ τοὺς αὐλοὺς ἐκφέρουσαι φωνὴν κλαυθμηρὰν καὶ ἔμμουσον ἐκφράζουσαν μονοτόνως τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς θλίψεις των· ἀλλ' ἡ μονοτονία αὕτη εἶναι πλήρης χάριτος, ἔχουσα τὴν ὠχρὰν καὶ ἴσῃν λευκότητα τοῦ κρίνου, τὴν λάμψιν του καὶ πνέουσα τὰς εὐάδεις ἀποπνοίας του. Μελέαγρος ὁ ποιητὴς, ἐν τινι ἐπιγράμματι, προτιθεμένῳ τῆς Ἑλληνικῆς ἀνθολογίας, ζητεῖ ἐν ἄνθος ἀπὸ καθένα τῶν ποιητῶν, ῥόδα ἀπὸ τὸν Ἀνακρέοντα, δάφνην ἀπὸ τὸν Πίνδαρον, παρὰ τῆς ὠραίας Ἀνύτης κρίνον, παρὰ τῆς Μοιροῦς κρίνον, παρὰ τῆς Νοσσίδος κρίνον ἐπίσης· ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι ὁ Μελέαγρος ὑπὸ μόνην τὴν τοῦ κρίνου μορφήν ἔβλεπε τὴν ποιητικὴν μοῦσαν τῶν γυναικῶν.

Μελεάγρου στέφανος.

Μοῦσα φίλα, τίμιν τάνδε φέρεις πάγκαρπον αἰδιάν;

* Ἡ τίς ὁ τεύξας ὑμνοθέταν στέφανον;

Ἄνυσσε μὲν Μελέαγρος ἀριζήλω δὲ Διοκλεῖ

Μναρόσσονοι ταύταν ἐξεπόνησε χάριν.

Πολλὰ μὲν ἐμπλέξας Ἀνύτης κρίνα, πολλὰ δὲ Μοιροῦς

Λείρια, καὶ Σαπφοῦς Βαῖά μὲν, ἀλλὰ ῥόδα.

Νάρκισσόν τε χορῶν Μελανιπίδου ἔγκυον ἔμνον,

Καὶ νέον οἰνάνθης κλῆμα Σιμωνίδεω.

Σὺν δ' ἀναμίξ πλέξας μυρόπνονοι εὐάνθεμον Ἴριν

Νοσσίδος, ἧς δέλτοισι κηρὸν ἔτηξεν ἔρωσ.

Τῇ δ' ἄμα καὶ σάμψυχον ἀφ' ἠδυπνόιο Ῥιανοῦ.

Καὶ γλυκὸν Ἡρίνης παρθενόχρωτα κρόκον,

Ἀλκαίου τε δάληθρον ἐν ἔμνοπόλοισι ὑάκινθον,

Καὶ Σαμίου δάφνης κλῶνα μελαμπέταλον. κτλ.

Ἡ γυναικείος διάνοια ἀνεπτύχθη ὀλοσχερῶς εἰς τοὺς ἀρκετικούς λαοὺς, ἀφ' οὗ ἠσπίσθησαν τὸν χριστιανισμόν, καὶ ἔσχυσεν ἐπὶ τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ποίησιν, ἀφότου ἡ ἀειπάρθενος Μαρία κατέστη τὸ θεῖον σύμβολον τῆς μητρικῆς στοργῆς καὶ τῆς παγκοσμίου ἀγάπης. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς, μόλις ἀπαντῶμεν ἀμυδρά τινι ἵχνῃ καὶ σπά-

για παραδείγματα τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῆς εὐφυΐας τῶν γυναικῶν περὶ τὴν μυθιστορίαν καὶ τὴν ποίησιν. Ἡ ἀγωγή τῶν γυναικῶν βραδεῖα καὶ ἐπίμοχθος κατ' ἀρχὰς βελτιοῦται καθημέραν, ἀλλὰ δὲν ἐτελειοποιήθη εἰσέτι· διότι πολλοὺς αἰῶνας ἐδούλευσαν ἐκ τῆς ἀσθενείας των καὶ μάλιστα κατὰ τὸ ἥμισυ μέρος τοῦ κόσμου ἀπελευθερώθησαν.

Ἐν τῇ Ἑλλάδι, τῶν γυναικῶν ἡ κατάστασις ὑπέστη πολλὰς μεταβολὰς τὰς ὁποίας ἀπεσιώπησαν οἱ ἱστορικοὶ καὶ ἰδίως ὁ καθηγητῆς Χερὲν [α]. Πρὶν αἱ Ἀθηναὶ δημοκρατηθῶσιν αἱ γυναῖκες ἦσαν σύντροφοὶ καὶ ὄχι δούλαι τῶν συζύγων των· ἐπὶ τῶν ἠρωϊκῶν χρόνων ἐπίσης ἡ γυνὴ δὲν ἐδούλευεν, ἀλλ' ἦτο σύντροφος καὶ σύμβουλος τοῦ ἥρωος. Βλέπομεν εἰς τὸν Ὀμηρον, πιστὸν ζωγράφον τῶν ἀρχαίων ἐκείνων καὶ ἐπιλελησμένων ἠθῶν, τὴν Ἥραν ἐφάμιλλον τοῦ συζύγου της καὶ ἰσοδύναμον μὲ αὐτὸν, τὴν Ἀφροδίτην, τὴν Παλλάδα καὶ τὴν Θέμιδα ἰσοτίμους μὲ τοὺς ἄλλους Θεοὺς, τὴν Ἀγαμήδην ἐπαγγελλομένην τὴν ἰατρικὴν καὶ ἰσόβαθμον οὖσαν μὲ τοὺς ἥρωας, καὶ αὐτὴν τὴν Ἑλένην, καίτοι ὑπεύθυνον, νὰ ἄρχῃ διὰ τῆς ὠραιότητος τῶν στρατιωτῶν, τῶν ἱερέων καὶ αὐτῶν τῶν γερόντων.

Ἡ ἠρωϊκὴ τῆς κοινωνίας κατάστασις φαίνεται ὅτι ἐπισύρει τὸ σέβας καὶ τὴν ὑπόκλισιν πρὸς τὰς γυναῖκας· διότι εὐρίσκομεν παρὰ τοῖς Γερμανοῖς, εἰς τὴν τάξιν τῶν ἱπποτῶν τοῦ μεταίωνος, μεταξὺ τῶν Κχατραέων, ἦτοι τῶν πολεμιστῶν τῆς Ἰνδίας, τὰ αὐτὰ ἦθ. Ἡ Δαμαϊάντη εἶναι ἠρωῖσσα, καθὼς ἡ Γενεβιέβα τοῦ Βραβάντου· ἡ δὲ Πηνελόπη εἶναι μεγάλθυμος καὶ σεβασμία γυνή. Ὁ πολεμιστὴς ἐπαπειλούμενος ἀπὸ τοὺς κινδύνους τῶν μαχῶν ν' ἀποθάνη ἀπροσδοκῆτως, ἐνεπιστεύετο εἰς τὴν γυναῖκά του τὴν κυριαρχίαν τῆς οἰκογενείας του, διότι ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐπρώτευσεν μετ' αὐτόν. Παρ' αὐτοῖς ἡ γυνὴ δὲν εἶναι ἡ χαμερπὴς καὶ εὐπειθὴς δούλη ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ὁ κυνηγὸς, ὁ βουκόλος, ὁ γε-

α) Heeren συγγράφας πολλὰ συγγράμματα περὶ τοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἠθῶν τῆς ἀρχαιότητος.

ἑωργὸς καὶ ὁ ἀλιεὺς ζητοῦσι τροφάς, ἀλλ' οὐχὶ συμβουλὰς, συνεχῆ ἰατρικὴν, ἀλλ' οὐχὶ τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς των. Οἱ Δωριεῖς διατηρήσαντες τὰ ἔχνη καὶ τὰ λείψανα τῆς ἡρωϊκῆς καταστάσεως πολυχρονίως, ἔδωσαν εἰς τὴν γυναῖκα ἐλευθερίαν ἐνεργείας, βαθμοῦ καὶ γνώμης αὐτονομίαν, τῶν ὁποίων τὴν ἀπεστέρησαν τὰ κοινωνικὰ πολιτεύματα, ἀπὸ τὴν Ἀσίαν μεταφερθέντα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Πίνδαρος ὁμιλεῖ περὶ γυναικῶν μετ' εὐλαβείας, διότι ὢν ποιητὴς Δωριεὺς, καὶ ἐκφράζων τὰς ἰδέας καὶ τὰ ἦθη αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, πιστεύει εἰς τὴν μεγαλειότητα τοῦ κάλλους καὶ εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς γυναικός. Ἡ Θεσσαλία, ἡ Αἰολία, ὅλη ἢ ἀρκτώα Ἑλλὰς πολὺ ὕστερον μετὰ τὴν Ἀττικὴν ὑποταχθεῖσαι εἰς τὸ κράτος τῶν Ἰώνων, παρεχώρουσαν εἰς τὰς γυναῖκας δικαιώματα περιωρισμένα, ἐξασφαλίζοντα ὅμως τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Εἰς τὴν Σπάρτην ἦσαν δέσποιναι καθ' ὅλην τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως. Ἐκεῖ μάλιστα ἐδοκίμασαν νὰ ἐξαλείψωσι τὴν φυσικὴν ἀνισότητα τὴν διαστέλλουσαν τὸ ἀδύνατον φύλον τοῦ ἰσχυροῦ καὶ νὰ μετασχηματίσωσιν εἰς ἀθλητὰς καὶ εἰς ἥρωας τὰς Λάκαινας. Ἡ Πολωνία ἦτις ἐν τῷ μέσῳ τοῦ νέου ἡμῶν πολιτισμοῦ διετήρησεν ἡρωϊκὰ καὶ ἵπποτικὰ ἦθη, κατατάττει εἰσέτι τὰς γυναῖκας εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα τῆς κοινωνικῆς κλίμακος, ἰσχυούσας καὶ εἰς αὐτὰ τὰ πολιτικὰ πράγματα. Ὁ Ναπολέων ἔλεγεν εἰς τὸν Κύριον Δὲ Πρᾶδ ἀποστέλλων αὐτὸν πρέσβυν εἰς τὴν Βαρσοβίαν " Πρὸ πάντων, Κύριε ἀρχιεπίσκοπε, θεράπευον τὰς γυναῖκας."

"Ὅτε μετὰ τὴν ὑπερίσχυσιν τῶν Ἰώνων, αἱ παλαιαὶ πελασγικαὶ συνήθειαι ἐξηλείφθησαν, καὶ ἡ ἀσιατικὴ δουλεία συμμιχθεῖσα μετὰ τὴν δημοκρατίαν τῶν Ἀθηνῶν προήγαγε τὴν ἀλλόκοτον ἐκείνην κοινωνίαν, ὅπου ἔθλοι οἱ ἀνθρώποι ἦσαν βασιλεῖς, ἀντίζηλοι καὶ ἐχθροὶ πρὸς ἀλλήλους αἱ δὲ γυναῖκες δοῦλαι, τότε ἡ τύχη καὶ ἡ εὐφυΐα τοῦ ἀσθενοῦς φύλου παρήκμασαν καὶ αἱ γυναῖκες ἐβυθίσθησαν πάλιν εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν ἐξῆλθον πλέον.

Παρά τοῖς Σπαρτιάταις ἀπώλεσαν τὸν γυναικείον χαρακτῆρά των καὶ συναπώλεσαντες τὴν ἀγχίνουαν καὶ τὴν ἀνιγκην προστασίας καὶ ἐρείσματος, ἀπεστερήθησαν τῆς δυνάμεως των. Παρά τοῖς Ἀθηναίοις θεωροῦνται ὡς πρῶται τῶν δούλων, ἐπιφορτισμέναι τὴν οἰκιακὴν διοίκησιν, καὶ ἡναγκασμέναι νὰ δίδωσιν ἀκριβῆ λογαριασμὸν εἰς τοὺς δεσπότας των. Ὁ Ἀριστοφάνης τὰς ὕβρισε δημοσίως, ὁ δὲ Εὐριπίδης μετεχειρίσθη τὰ ἐλαττώματά των ὡς τὸ σύνηθες κείμενον τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων του. "Ὅσῳ πλέον ἐπέβαλλον εἰς αὐτὰς χρέη, τοσούτῳ περισσότερο τὰς ἐταπείνωνον, καὶ ἤλαττοῦντο ἢ νοητικῆ των ἰκανότης καὶ ἡ ἠθικὴ ἐπιρροή των.

Τότε ἐν μέσῳ τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας ἐγεννήθη ἀλλόκοτος ἀνωμαλία. Αἱ ἑταίραι, ἤτοι αἱ ἀπελευθερωθεῖσαι δοῦλαι, ἔλαβον εἰς χεῖρας τὸ σκῆπτρον τῆς κομφύτητος, τὸ ὁποῖον αἱ τίμιαι γυναῖκες ἀφήκαν νὰ πέσῃ. Εἰς αὐτὰς μόνας ἀνῆκεν ἡ καλλιέργεια τῶν τεχνῶν, ἡ χάρις τῆς χειρουργίας, τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ψυχαγωγῶσι τοὺς πολιτικούς ἀνδρας ὅτε ἐσχόλαζον, καὶ νὰ μιγνύωσιν εἰς τοὺς σοβαροὺς λόγους τῶν φιλοσόφων, τὸ ὄξύ τῆς φαντασίας καὶ τὰ γοητεύματα τῆς ποιητικῆς, τῆς ἡμισυκῆς καὶ τῆς ζωγραφίας. Παράδοξος κλάσις γυναικῶν, ὁμοιάζουσα σχεδὸν μὲ τὰς ἱέρισσας τῆς ἡδονῆς τῶν Ἰνδιῶν, τὰς Μπαγαδέρας. Αὐταὶ ἀφίνουσαι εἰς τὰς σώφρονας δεσποίνας τὴν αὐστηρότητα τῶν ἡθῶν, τὴν ἀμάθειαν καὶ τὰς ἀηδίας τοῦ οἰκιακοῦ βίου, ἐβασίλευον διὰ τῆς εὐφυίας καὶ τῆς χάριτος. Ὁ οἱ παλαιοὶ συγγραφεῖς περιγράφοντες τὰς ἑταίρας μὲ ὠραία χρώματα ὡς περιλαμβανούσας τὴν νοητικὴν καὶ φυσικὴν τῆς ἐποχῆς των ὠραιότητα, καὶ τὴν Ἀσπασίαν ὡς τὸν λαμπρότερον τύπον αὐτῶν, δὲν διέσωσαν οὐδὲ ἐν ἀπόσπασμα ἐπίσημον, ἀναμφισβητήτως εἰς αὐτὰς ἀποδιδόμενον. Ὁ Ἀθηναῖος συνέλεξεν ἔπη τινὰ λεγόμενα τῆς Ἀσπασίας, ἀλλ' οὐδὲν ἀποδεικνύει ὅτι αὐτὴ ἔγραψε ταῦτα. Ὁ Κικέρων διεφύλαξε μικρὸν διάλογον εἰς τὸ πεζὸν, ἀποδιδόμενον πάλιν εἰς αὐτήν.

Ὁ Πλούταρχος βεβαιώνει ὅτι οἱ λόγοι τοῦ Περικλέους

ἦσαν πλήρεις φράσεων τῆς Ἀσπασίας. Ὁ Πλάτων, εἰς τὸν Μενέξενόν του, φέρει εἰς τὸ μέσον ὡς διαλεγομένην τὴν Ἀσπασίαν· ὁ δὲ Πλούταρχος λέγων ὅτι ὁ Πλάτων ἐνέδυσσε τὴν πραγματείαν ταύτην, μὲ τὸν κεστὸν τῆς φαντασίας του, ὁμολογεῖ ὅτι ἡ βάσις τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος καὶ τῆς διανοίας τοῦ Μενεξένου, θεμελιούται ἐπὶ τῶν ἠθικῶν καὶ αἰσθητικῶν θεωριῶν τὰς ὁποίας ἡ περιδοξὸς αὕτη ἑταίρα ἐδίδασκεν.

Ἄλλὰ πῶς νὰ κρίνη τις ἀπὸ γνωρίσματα ἀμυδρὰ καὶ ἐξίτηλα περὶ τῆς γυναικὸς ταύτης μέγα δυναμένης ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν Ἀθηνῶν; Ποίους Θεσαυροὺς δὲν ἔδιδέ τις ὡς ἀντάλλαγμα ἀρχαίου τινὸς χειρογράφου περιέχοντος πλήρη τὴν περιγραφὴν τῆς λαμπρᾶς ταύτης καὶ σπανίας διανοίας διανυγζούσης μεταξὺ Σωκράτους καὶ Περικλέους καὶ ἐμπνεούσης ἀμφοτέρους. Τί θαῦμα ἦτον τῷ ὄντι ἢ ἐκ Μιλήτου αὕτη ἑταίρα, βασιλεύουσα τοῦ βασιλέως τῆς Ἀττικῆς καὶ δεσπόζουσα τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ὅστις ἐδάμασε τὸν κυριάρχην τῆς Ἀγορᾶς λαὸν, φέρουσα αὐτὸν εἰς τὸ νὰ χωρίζῃ προθύμως τὴν νόμιμόν του σύζυγον ἐκ τοῦ ἰδίου καταγομένην γένους, καὶ νὰ κινδυνεύῃ ἐκ τούτου ν' ἀπωλέσῃ τὴν περιουσίαν του· δίδουσα εἰς αὐτὸν πολιτικῆς μαθήματα, εἰς δὲ τὸν Σωκράτην εὐγλωττίας. Ὁ Περικλῆς ἄδακρυς ὅτε περιεκυκλοῦτο ἀπὸ ἄλλα δυστυχήματα, μόνον διὰ τὴν Ἀσπασίαν ἐδάκρυσεν· αὐτῆς τὸ μεῖδιωμα ἦτον εὐεργέτημα· αὐτὴ ἐδύνατο νὰ κηρύττῃ πόλεμον ἢ νὰ συνάπτῃ εἰρήνην· αὐτῆς τὸ ἦθος καὶ τὸ κάλλος ἐχρησίμευεν ὡς τύπος τῆς ὠραιότητος, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πατρίδι τοῦ καλοῦ παρ' αὐτῆς ὁ ποιητὴς ἐζήτει συμβουλὰς περὶ ποιήσεως καὶ ἡ ἐνάρετος γυνὴ ἐσυμβουλευέτο περὶ τῆς τέχνης τοῦ ἀρέσκειν· αὐτὴ περὶ τὸ φθινόπωρόν της, κατακυριεύσασα τὸν Δυσικλῆν ἀπαιδεύτον καὶ βάνανσον ἄνθρωπον καὶ ἐγγίσασα διὰ τῆς μαγικῆς της ῥάβδου μόνον, μετέβαλε τὸν βοέμπορον τοῦτον εἰς ῥήτορα, καὶ ἐκ τῆς ἀγειοῦς αὐτῆς καὶ κτηνώδους φύσεως ἐδημιούργησε πολιτικὴν τινα ἀξίαν. Ἡ Ἀσπασία ἐπλήθυνε τὰς λεπτὰς ἡδονὰς καὶ τὰς τρι-

ψύλους ἡδυπαθείας τῶν Ἀθηναίων οἵτινες ἦσαν οἱ ἐντελέστεροι περὶ τὰς ἡδονὰς καὶ οἱ λεπτότεροι περὶ τὰς ἡδυπαθείας. Τί δὲν ἤθελεν αὕτη κατωρθώσει; Ἐὰν ἐγεννᾶτο εἰς Σπάρτην, ἤθελεν ὑποδουλώσει τοὺς βασιλεῖς, καθυποτάξει τοὺς γερουσιαστάς, καταγοητεύσει τοὺς ἐφόρους καὶ ἤθελε καταλύσει τὸ δρακόντιον ἐκεῖνο πολίτευμα. Μεταξὺ τῶν Ἀτθίδων μόνη ἡ Ἀσπασία γενομένη περικλεῖς διὰ τὸν νοῦν της ὑμνήθη ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, τὰ δὲ ὀνόματα τῶν ἄλλων ἑταίρων, αἵτινες πρὸ αὐτῆς ἢ μετ' αὐτὴν ἤκμασαν, ἐλησημονήθησαν. Καμμία δὲ σύζυγος πολίτου Ἑλληνοσ δὲν ἐζήτησε νὰ δοξασθῆ διὰ τῆς φιλολογίας. Ἀρχαῖος τις σχολιαστὴς ἀποδίδει, ἀγνοῶ διατί, τὴν ἐβδόμην συγγραφὴν τοῦ Θουκυδίδου εἰς τὴν θυγατέρα του, ἀλλ' ὁ μῦθος αὐτὸς μῆτε ἀναιρέσεως χρῆζει.

Ἐὰν πιστεύσωμεν τοὺς σχολιαστάς ἀνεξετάστως, αἱ Ἑλληνίδες ποιηταὶ εἰσὶ παμπληθεῖς· ἀλλ' ἐάν τις αὐστηρῶς ἐπεξεργασθῆ τὰς γνώμιας των, βλέπει ὡς σκιὰς ἐξαλειφόμενας τὰς λεγομένας ποιήτριας. Ὁ ἐκ τοῦ Φερβάρε Γεράλδι, ὁ Πρακβέλλ, καὶ ὅσοι ἀντέγραψαν αὐτοὺς, ἐπαινοῦσιν Ἀγακλέα τινα, διαπρέψασαν ἐπὶ ποιήσει· ἀλλὰ τὸνονομα Ἀγακλέα, εἶναι αἰτιατικὴ καὶ ἐπίθετον ἐφαρμοσθὲν εἰς κύριον ὄνομα ἀληθινοῦ τινὸς ποιητοῦ. Ἐν μόνον ὄνομα κύριον, Νοσίς, προφερόμενον καὶ ὀρθογραφούμενον διαφόρως ἐγέννησε διάφορα ἄτομα Νύσιν, Νώσιν, Νοῦσιν κτλ. ἀλλὰ μόνη ἡ Νοσίς πιστεύεται καὶ τιμᾶται ἀπὸ ἡμᾶς.

Παρομοίως τὸ συναξάριον τῶν καθολικῶν, τὸ ὅποιον αὐστηρῶς ἐκαθαρίσθη ἀπὸ τὸν Βαϊλλέτ, ἀπαριθμεῖ πληθὸς ἁγίων, ἐξ ὧν οἱ μὲν δὲν ὑπῆρξαν ἀλλαχοῦ, εἰμὴ εἰς τὸ ἡμερολόγιον, οἱ δὲ ἐκανονίσθησαν ἅγιοι ἀπὸ σφάλματα ὀρθογραφίας καὶ ἄλλα πρὸς τούτοις ὀνόματα πόλεων ἢ ἐπαρχιῶν, παλαιῶν εἰδώλων, ποταμῶν ἢ δασῶν μεταμορφωθέντων εἰς ἀνθρώπους. Ὅποσα τοιοῦτου εἴδους ἀπατηλὰ ἱστορήματα ἐν τῷ μέσῳ τῶν κλασικῶν ἀναμνήσεών μας! Ὅποσοι ψευδεῖς ἅγιοι μεταξὺ τῶν ἀξιοσεβάστων καὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν! καὶ ὅποσοι ψευδεῖς μεγάλοι ἄνδρες ἀναμέσον τῶν ἀληθῶν μεγαλοφυῶν!

Μεταξὺ τῶν ἐπὶ Αὐγούστου Ἑλλήνων, ἐκφραζόντων διὰ πενταμέτρων καὶ ἑξαμέτρων ἀναμνήσεις, εἰκόνας, ἐπιγράμματα καὶ εὐτραπέλιαι, Ἀντίπατρος ὁ Θεσσαλὸς ἐσιχούργησε κομψῶς οὐχὶ τέλειον κατάλογον τῶν ἑβδομήκοντα ἕξ ἀντιποιουμένων ποιητικὸν ἄθλον, ἀλλὰ καταγραφὴν σύντομον περιέχουσαν τὰ ὀνόματα τῶν ἐνδοξοτέρων μεταξὺ αὐτῶν.

Ἀντιπάτρου Θεσσαλέως.

Τὰς δὲ θεολογλώσσους Ἑλικῶν ἔθρεψε γυναῖκας
 Ὕμνοις, καὶ Μακεδῶν Πιερίας σκόπελος,
 Προίξιλλαν, Μοιρῶ, Ἀνύτης στόμα, θῆλυον Ὅμηρον
 Λεσβάδων Σαπφῶ κόσμον εὐπλοκάμων,
 Ἡρῶναι, Τελείσιλλαν Ἀγακλῆα καὶ σὲ Κόρινθα,
 Θουῦριν Ἀθηναίης ἀσπίδα μελψαμένην,
 Νοσσίδα θηλήγλωσσαν, ἰδὲ γλυκυαχέα Μύρτιν,
 Πάσας ἀενάων ἐργατίδας σελίδων.
 Ἐρνεά μὲν Μούσας μέγας οὐρανός ἐννέα δ' αὐτὰς
 Γαῖα τέκων, θνατοῖς ἄρφειτον εὐφροσύνην.

Ἀπὸ τῆς Σαπφούς μέχρι τῆς Μοιρούς, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ 610 πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως μέχρι τοῦ 280 τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, παρήλθον τριακόσια τριάκοντα ἔτη. Ἐν τούτῳ τῷ διαστήματι πολλαὶ γυναῖκες ἔγραψαν, ἀλλὰ μόνις ὀλίγαι σελίδες διετώθησαν. Ἡ πρώτη κατὰ τὸν χρόνον εἶναι καὶ ἡ ἀξιωτέρα θουμασμοῦ, ἡ Σαπφώ. Ἄς διαμείνωμεν ἔμπροσθεν αὐτῆς τῆς περιέργου εἰκόνας, τὴν ὁποῖαν οἱ αἰῶνες ἐξήλειψαν, χωρὶς νὰ ἀμαυρώσωσι τὴν λάμψιν τὴν ὁποῖαν ἀκτινοβόλει. Ὡς γυνή, ὡς ποιήτρια καὶ ὡς παρανάλωμα τοῦ ἔρωτος, εἶναι πάσης προσοχῆς ἀξία.

Ἄς ἀπαλλάξωμεν πρῶτον τοῦτο τὸ περίφημον ὄνομα ἀπὸ ὅλα τὰ περιστοιχοῦντα πλάσματα. Ὁ ἔρος τοῦ Ἀνακρέοντος εἶναι μυθῶδες καὶ χρυσομένον σύννεφον ἐφιπτάμενον ἐπὶ τὴν δόξαν τῶν ἀρχαίων, τὸ ὁποῖον ἀναδεικνύει τὴν εἰκόνα των, πλὴν σκιάζει τὴν ἀλήθειαν καὶ θλίβει ὁσους περιπαθῶς φιλοῦσι τὴν ἀρχαιότητα.

Μεταξὺ τοιούτων μύθων τίττομεν τὸν πόλεμον τοῦ Ἡσι-

όδου μὲ τὸν Ὀμηρον καὶ τοὺς ἔρωτας τῆς Σαπφούς καὶ τοῦ Ἀνακρέοντος, ἐνῶ ὁ Ἡσίοδος ἐγεννήθη πολὺ ὕστερον τοῦ Ὀμήρου καὶ ὁ εἰς αὐτοὺς ἀποδιδόμενος διάλογος εἶναι ὕψισμα αἰνιγμάτων, γρίφων καὶ φλυαριῶν, γέννημα ῥήτορος τινὸς τῆς Ἀλεξανδρείας, γεννηθέντος χίλια ἔτη μετὰ τὸν Ἡσίοδον ἄθλιον τῶ ὄντι πόνημα, ἀνάξιον ἐπικρίσεως.

Ὁ ποιητὴς Ἑρμησιάναξ φερόμενος ἀπὸ τὴν παίζουσαν καὶ μυθιστορικὴν φαντασίαν του, περιέγραψε τὸν Ἀνακρέοντα περικυκλωμένον ἀπὸ Λεσβίας κόρας, ζεφανούμενον μὲ ἄνθη ἀπὸ τὴν Σαπφῶ καὶ συμπλέκοντα τὰ ἐλαφρὰ καὶ ἡδυπαθῆ του ἄσματα μὲ τὴν παθαινομένην φωνὴν τῆς Λεσβίου ποιητρίας. Τοῦτο τὸ πλάσμα εὐφυῶς ἱστορούμενον διὰ στίχων τινῶν, τοὺς ὁποίους ὁ Ἀθηναῖος ἀναφέρει. [Βιβλ. 1, κεφ. 10.] ἐπιστεύθη καὶ ἔβλεπον ὅλοι εἰς τὴν παραλίαν τῆς εὐαμπέλου Λέσβου τὴν Σαπφῶ περιφερομένην μὲ τὸν Ἀνακρέοντα. Ἄλλος τις ποιητὴς Χαμαιλέων ὁ Ἡράκλειος, ἀκολουθῶν κατ' ἴχνος τοῦ Ἑρμησιάνακτος τὴν μυθιστορίαν, ἐποίησε διάλογον ἔμμετρον μεταξὺ τῶν δύο ποιητῶν, περιεχόμενον εἰς τὰς περισσοτέρας ἐκδόσεις τοῦ Ἀνακρέοντος, πλὴν βεβαίως ψευδώνυμον.

Κατὰ δυσυχίαν ὄμως, καθ' ἣν ἐποχὴν βεβαιῶνουν ὅτι ἔγινεν ἡ χαρίεσσα κῆτη ἐναλλαγὴ τῶν ποιητικῶν ἀσπασμῶν, ὁ μὲν Ἀνακρέων ἦτον τριετής, ἡ δὲ Σαπφῶ εὐρίσκετο ὀλίγον ἔνθεν τοῦ πεντηκοστοῦ τῆς ἡλικίας της, καθὼς θέλομεν τὸ ἀποδείξει.

Κατὰ τὸν Στράβωνα, τὸν Σουήδαν, τὸν Ἀθηναῖον καὶ καθὼς μαρτυροῦσι τῆς Πάρου τὰ μάρμαρα, ἡ Σαπφῶ ἤκμαζε τὸ 610 Π. Χ. Περὶ δὲ τὸ 592, ὀλίγον καιρὸν πρὸ τοῦ θανάτου της ὑπήγεν εἰς Σικελίαν, καὶ τριάκοντα σχεδὸν ἔτη μετὰ τὴν θαλασσοπλοΐαν τῆς Σαπφούς ὁ Ἀνακρέων ἐδοξάσθη [559 ἔτη Π. Χ.]. Περὶ τὸ 525 κατώκησεν εἰς Ἀθήνας προστατευόμενος ἀπὸ τὸν Ἴππαρχον ἀποθανόντα 514 Π. Χ. Λοιπὸν περὶ τὸ 592 ὁ Ἀνακρέων μόλις πρὸ τριῶν ἐτῶν ἐγεννήθη, ἡ δὲ Σαπφῶ ἴδεν ἤδη τριάκοντα ὀκτῶ ἡλίους. Συμβιβάσετε τώρα, ὅπως θέλετε, τὰς δύο ἡμε-

ρομηνίας. Ὁ Ἐρμησιάναξ καὶ ὁ Χαμαιλέων ἀμφότεροι ἐλθόντες εἰς τὸν κόσμον μετὰ τρεῖς αἰώνας, ἐνέπαιξαν τοὺς εὐπίστους· ἀλλὰ τί σημαίνει παρὰ τοῖς Ἑλλησι ποιηταῖς ἡ ἀλήθεια, τὰ ἔπη δὲν ἦσαν εὐανθῆ; Δίφιλος ὁ κωμικός, σύγχρονος τοῦ Μενάνδρου, ἔφερεν ἐπὶ σκηνῆς τὴν Σαπφὴν καὶ περὶ αὐτὴν δύω ἔραστὰς, τὸν Ἀρχίλοχον ἀκμάσαντα πρὸ ὀγδοήκοντα ἐτῶν καὶ τὸν Ἰππώνακτα γεννηθέντα μετὰ ἓνα καὶ ἥμισυ αἰῶνα. Ὅποσα ἤθελε μοχθήσει εὐπίστος τις σχολιαστὴς διὰ τὰ συμβιβάζει τοῦ Διφίλου τὰς κωμικὰς παρεκτροπὰς, ὡς πρὸς τὸν χρόνον.

Δὲν ἀμφιβάλλεται ὅτι ὁ Ἀλκαῖος [ὑμνήσας τὸ φιλόπατρι καὶ τὸν ἠρωϊσμόν ἐνῶ ἦτον δραπέτης καὶ προδότης] ὑπῆρξε κατὰ τὴν αὐτὴν μὲ τὴν Σαπφὴν ἐποχὴν. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει τετράστιχον [τοῦ ὁποίου βεβαιώνει τὴν γνησιότητα] ἐνῶ ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ ἔπαινοι τοῦ ποιητοῦ ἀπεκρούσθησαν ἀπὸ τὴν ἀντίπαλόν του. Ὁ Ἀλκαῖος λέγει, πρὸς τὴν Σαπφὴν, ὅτι στενάζει τρέμει καὶ δὲν τολμᾷ νὰ ὀμιλήσῃ· ἡ δὲ Σαπφὴ ἀπαντᾷ ὑπερηφάνως, διατί φοβεῖται ὡς παιδίον, ἐὰν δὲν σκοπεύῃ νὰ εἰπῇ τι κακόν. Ἡ ἔννοια τοῦ διαλόγου τούτου εἶναι ἀσθενὴς πλὴν περίεργος, διὰ τὴν χάριν τῆς λέξεως, καὶ διότι δύω ἔνδοξα ὀνόματα εὐρίσκονται συνημμένα ἐν τῷ αὐτῷ.

Ἡ Σαπφὴ ἤρῃτο πεντηκονταετῆς, περιεφρόνησε τὸν Ἀλκαῖον καὶ περιεφρονήθη ἀπὸ τὸν Φάωνα· ἦτον ἄρᾳ γε εὐμορφῆς τοῦτο φιλονικεῖται. Κατὰ τὸν Ἀλκαῖον, Πλάτωνα, Ἰουλιανόν, Πλούταρχον, Ἀθήναιον, Θεμίστιον, τὴν Ἄνναν Κομηνὴν, Δημοχάρην τὸν ἐπιγραμματιστὴν καὶ τὸν ἰατρὸν Γαληνὸν ἦτον καλῆ· ὁ Ὀράτιος ζωγραφίζει αὐτὴν ὡς ἀνδρογυναῖκα. Ὁ Ὀβίδιος ψέγει τὸ ἀνάστημα καὶ τὴν χροιάν τοῦ προσώπου της. Μάξιμος ὁ Τύριος περιγράφει αὐτὴν γραῖαν δυσεῖδη καὶ τὸ χεῖριστον ἐρωτύληπτον. Ὁ δὲ Πόπε πιστεύσας τοὺς κατηγοροῦς τῆς Σαπφούς, ἔπεισε τοὺς νεωτέρους ἀναγνώστας ὅτι ἦτον περιουστάτη, ἐρωτομανὴς πλὴν κακίστη τὴν ὕψιν. Ὁ ψεκτικώτερος λοιπὸν τῆς Σαπφούς ζωγράφος εἶναι Ἄγγλος, δισχίλια ἔτη ἀπέχων αὐτῆς. Δι-

ατι νὰ πιστεύῃ τις τὸν Ὀβίδιον ἑξακόσια ἔτη γεννηθέντα μετ' αὐτὴν καὶ τὸν Μάξιμον ἔλθοντα εἰς τὸν κόσμον μετὰ ἑκατονταετηρίδα; Ὁ Γαλῆνός ἀναφέρει δύο στίχους ἑξ ὧν δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι δὲν ἦτον ὠραία ἀλλ' οὐδεὶς σχολιαστὴς ἐπεκαλέσθη αὐτῶν τὴν μαρτυρίαν. Ἡ Σαπφὼ ἐν αὐτοῖς ψέγουσα τὸ κάλλος ἐξυμνεῖ τὸ ἠθικὸν καλὸν καὶ τὴν ἀρετὴν. Ἀλλὰ τί ἐκ τούτου ἐξίγεται; Ὁλ' αἱ μητέρες λέγουσι πρὸς τὰ τέκνα των "ἀληθὴς ὠραιότης εἶναι,, ἡ φρόνησις, τέκνον μου,, καὶ ἡ κυρία Σταῆλ στερουμένη φυσικῶν χαρίτων, ἐνθουσιωδῶς ἠγάπα τὴν καλλονὴν, καὶ ἡ Καρλόττε Κορδαῖ (α) στολισμένη μὲ ἀγγελικὴν μορφήν ἐφρόνει ὡς ἡ Σαπφῶ.

Εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποφασίσωμεν ἐὰν, κατὰ τὴν Ὀβίδιον, ἦτον παχεῖα, μικρὰ καὶ λίαν μελαγχρινή· ἢ ἐὰν, κατὰ τὸν Ἀλκαῖον, ἐμειδία θεσπεσίως καὶ εἶχεν ἐβενόχρουν κόμην· εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι ἦτον μικρὰ καὶ μελαγχρινή. Ὁ Δημοχάρης πλέκει στεφάνους ἐγκωμιαστικὸς τοὺς ὁποίους τὸ κάλλος μόνον δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ.

Μεταξὺ τῶν νομισμάτων, λίθων καὶ προτομῶν εἰκονιζόντων τὴν Σαπφῶ, ἐν μόνον νόμισμα τὸ ὅποῖον ὁ Wolf ἔδανείσθη ἀπὸ τοὺς Θεσαυροὺς τοῦ Κρονοβίου, τὴν περιγράφει καθ' ἣν ἔννοιαν περὶ αὐτῆς ἐσχηματίσαμεν.

Τὸ ἀρρενωπὸν ἐκείνο καὶ τολμηρὸν σχῆμα τοῦ σώματος, ἡ θρασεία ἐξοχή τοῦ μετώπου ἐκφράζουν πάθος καὶ σφοδρότητα νοῦς, τὰ χεῖλη παχεῖα μὲν ἀλλὰ καλῶς ἐσχηματισμένα καὶ ἔτοιμα νὰ τοξεύσωσι τὸ βέλος τῆς εὐγλωττίας· ἐκείνο τὸ ζωηρὸν καὶ ἀνοικτὸν ὄμμα, ἐξέχον καὶ ἔμφυχον ἀπὸ τινα ἀνέκφραστον ἐνέργειαν, εἰκονίζουσι τὴν Σαπφῶ προικισμένην μὲ ἀνδρικήν ψυχὴν καὶ μὲ αἰσθήσεις ἀκαθέκτους, πλήρη μεγαλοφυΐας καὶ συμφορῶν, δυστυχημάτων καὶ κρότου καὶ δόξης δυστυχῶς ἐπι-

α) Κόρη περίβημος διότι ἐφόνευσε τὸν Marrast τὸν δυσειδέστερον τύραννον ἀφ' ὅσους ἡ ὀχλοκρατία τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐγενήσεν.

ζώσης μετὰ τὴν ἐξάλειψιν τῶν ποιήσεών της. "Αντικρυσ αὐτῆς τῆς εἰκόνας ἰστάμενός τις, παρακινεῖται νὰ κράξη, ὡς ὁ Πλούταρχος, τοῦ ὁποίου οἱ λόγοι εἶναι ὀλίγον ἐξοιδημένοι. " γνωρίζω τὸν Ἡφαιστον ὅθεν ἐξέφυγον φλογώδη νοήματα καὶ ὕμνοι ἔμπυροι. "

Ἐὰν ἦτον δὲ ἀληθὲς ὅτι αὐτὴ εἶχε τὰ μισητὰ ἑλατώματα τὰ ὁποῖα τῇ ἀποδίδουσι δωρεὰν, πιστευομένου τοῦ Μαξίμου Τυρίου, ἀπονέμοντος εἰς αὐτὴν κακοηθείας ὁμοίας μὲ τὰς ὁποίας οἱ αἰσχρολόγοι τῶν παλαιῶν ἀπέδιδον εἰς τὸν Σωκράτην καὶ τὸν ἔσυχώρου ἐυκόλως, δὲν θέλομεν θάυμασαι διὰ τοῦτο· διότι ὑπάρχει εἰς τὴν φυσιογνωμίαν τὴν ὁποῖαν παρατηροῦμεν μᾶλλον ὀρμὴ καὶ ζέσις, μᾶλλον δραστηριότης ἠδουπαθῆς, μᾶλλον ἀνδρική θρασύτης καὶ ἔκδοσις εἰς τὰς ἡδονὰς, ἤπερ χρηστοθήεια, ἐγκράτεια καὶ ἀγνότης. Καθὼς ὁ Βούρς, ὁ Βάϋρον, ὁ Λουκιανὸς, ὁ Τάσσοσ καὶ ὁ Ῥουσσὸς, ἐνεπνεύσθη καὶ ἐξεμάνει ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν ψυχικῶν συγκινήσεών της καὶ δὲν εἶναι ἄγνωστον ὅτι αἱ ψυχικαὶ αὐταὶ συγκινήσεις εἶναι ὀλέθριοι ὀδηγοί. Ὄθεν ἂς ἀπορρίψωμεν ὡς ψευδεῖς ὄλας τὰς εἰκόνας τῆς Σαπφούς, ἐκτὸς τῆς θαυμαστῆς τὴν ὁποῖαν περιεγράψαμεν. Ἦθελεν ἀρμόξει ἐπίσης αὐτὴ ἢ εἰκὼν εἰς μίαν τῶν ἀνοσίων ἡρωῖστων τοῦ Βάϋρον ἢ τοῦ Αἰσχύλου, ὡς εἰκονίζει καὶ τὴν ἐρωμένην τοῦ Φάωνος. Αὐτὴ φέρει τὸν ἀνεξάλειπτον χαρακτῆρα τοῦ ὀργανισμοῦ ἐκείνου, ὅστις κατατρώγει τὴν ζωὴν καὶ παραδίδει τὴν γυναῖκα εἰς ὄλην τὴν μανίαν τῶν παθῶν, καὶ εἰς ὅσας θλίψεις αὐτὰ συνεπισύρουσιν.

Ὡ συννουσάτη καὶ φλογερὰ κόρη τῆς Λέσβου, εἰς τί συνίσταται ἢ δόξα σου; Ἐκ τῶν ἐννέα βιβλίων, ὠδῶν καὶ ἄλλων πολυαριθμῶν ποιήσεων, ὕμνων, ἐλεγείων καὶ ἐπιθαλαμωνί, τὰ ὁποῖα ἐθαύμαζον οἱ παλαιοὶ, ἄλλο δὲν ἔμεινεν εἰς ἡμᾶς εἰμὴ λείψανα τινὰ κολοβωμένα, μύλις ἑκατὸν ἐξήκοντα στίχοι· ἀλλὰ κἀνὲν μέρος αὐτῶν δὲν εἶναι ἀνάξιον τῆς μούσης σου. Ὅχυλὸς τῆς Σαπφικῆς ποιήσεως ἐνσταλάζει εἰσέτι εἰς αὐτὰ τὰ λείψανα, καὶ εἰς στίχον μεμονω.

μένον, ἢ εἰς δίστιχον εὐρίσκεις πάλιν τὴν ζέσιν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τὴν δίψαν τῶν ἡδονῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐμεθύσκετο ἡ Σαπφώ.

Βλέπεις αὐτὴν καθημένην εἰς τὴν ἐστίαν τῶν φιλοσόφων, ὅτε ὁ ἐσπερινὸς ἀστὴρ λάμπει καὶ φέρει τὴν εὐθυμίαν τοῦ συμποσίου, τότε καὶ αὐτὴ συμμεριζομένη τὴν μέθην ἐκεῖνων καὶ συμμετέχουσα τῶν ὀργίων των γίνεται πρὸς καιρὸν θυιᾶς λυσικόωμος. Αὐτὴ δὲν ἀρκεῖται εἰς τοῦ Βάσχυου τὰ εὐεργετήματα, ἀλλὰ καλοῦσα τὴν Ἀφροδίτην δεικνύει εἰς τὴν Θεάν, τὴν χρυσοῦν κύλικα γέμουσαν νέκταρος καὶ τὴν παρακαλεῖ νὰ διασπείρῃ εἰς αὐτὴν ῥόδα μὲ τὰ ὁποῖα ἐστεμμένη θανμάζει. ἐκεῖνα τὰ πορφυρὰ φύλλα κολυμβῶντα ἐπὶ τῶν ἔτι πορφυροτέρων κυμάτων τοῦ σπινθηρίζοντος ὑγροῦ καὶ τότε ψάλλει τὴν χαρὰν τῆς, τὴν εὐτυχίαν τῆς καὶ τὴν παραφροσύνην τῆς. Εὐρὲ ἐν ἄσμα βακχικὸν ἄξιον νὰ παραβληθῇ μὲ ἐκεῖνο τὸ τῆς Σαπφούς.

“ Ἄλλην ἡμέραν ἀτενίζουσα τοὺς ὀφθαλμούς τῆς εἰς τὸν ἥλιον δύοντα, συλλογίζεται τὰς τρυφὰς τῆς νυκτὸς, τὰς ἔρωτικὰς ἀγρυπνίας, τὰ μακρὰ ὄργια τὰ ὁποῖα ἑκαταδέχεται νὰ στολιζῇ διὰ τῆς παρουσίας τῆς καὶ ἡ χαρὰ τῆς βροντᾶ διὰ λυρικῶν τόνων “ χαῖρε ὦραϊε ἀστὴρ, χαῖρε σὺ ὁ λαμπρότερος τῶν ἀστέρων, σὺ δίδεις τὰ πάντα εἰς τοὺς θνητοὺς, φέρεις τὴν εἰρήνην εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνθρώπου, τὸ πρόβατον εἰς τὸ ποίμνιον, τὴν ποιμένισσαν εἰς τὸ οἶκμά τῆς καὶ τὰς ὄρας τῆς ἡδονῆς, χαῖρε! χαῖρε! ”

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀληθὴς λυρικὴ ποίησις· ὅλη πηγάζει ἀπὸ ὄθησιν, αὐθόρμητον κίνησιν καὶ ἀπὸ πάθος· ἡ δὲ ἀπλότης καὶ ἡ ζωηρὰ καὶ ἀφελὴς ὀρμὴ συνιστῶσι τὸ κάλλος τῆς. Ὁ Βούρνης καὶ ὁ Βεραγγέρος ἠνωσαν αὐτοὺς τοὺς χαρακτήρας· ὅ,τι διεσώθη ἐκ τῆς Σαπφούς εἶναι λυρικώτατον, καὶ φέρομεν εἰς μαρτυρίαν τὴν περίφημον ὠδὴν “ φαίνεται μοι „ κείνος ἴσος θεοῖσι ” κτλ. κακῶς μεταφρασθεῖσαν εἰς τὸ τὸ Γαλλικὸν παρὰ τοῦ Βουαλὼ καὶ εἰς τὸ Ἀγγλικὸν παρὰ τοῦ Φιλίπου, ἐν ᾗ ζωγραφίζονται εὐγλώττως καὶ μετ’ ἀκριβεστάτης ἀναλύσεως τὰ ἔξωτερικὰ τοῦ ἔρωτος συμπτώ-

ματα. Διὰ τοῦτο δὲν θαναμίζω ὅτι εἰς ἰατρὸς, καθὼς ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει, ἀντιγράψας τὴν ὠδὴν ἐν τῷ βιβλίῳ του, τὴν κατέταξε μεταξὺ τῶν διαγνωστικῶν τοῦ ἔρωτος. Τῷ ὄντι οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἀληθεστέρα ποιήσις καὶ πόποτε δὲν ἴδον σελίδα ἔμμετρον ἢ πεζὴν, πνεύσαν ἰσχὺν λόγου πλέον σύντονον καὶ πλέον περιεκτικὴν. Ὁφείλομεν λοιπὸν εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν Διογῆνον διασώσαντα τὸ ἀρίτιμον τοῦτο τεμάχιον. Οταν βαρυνθῆς ἀναγνώστα, ἀπὸ τὰς ψυχρὰς εἰκόνας, ἀπὸ τὰς ἀμόρφους περιγραφὰς καὶ ἀπὸ τὰς μωρὰς προσποιήσεις, ἐπάνελθε εἰς τῆς Σαπφῶς τὴν ἀνάγνωσιν· ἰδὲ πῶς ἐν αὐτῇ πάλλει, τρέμει καὶ φρίσσει ὁ ῥυθμὸς τοῦ στίχου ἀδιακόπως τεμνομένου· κἀνὲν ἐπίθετον, καμμία μεταφορὰ καὶ κἀνὲν κόσμημα δὲν εὐρίσκεται, ἀλλὰ μόνη ἢ φωνὴ τοῦ πάθους ἀκούεται.

ΠΡΟΣ ΓΥΝΑΙΚΑ ΕΡΩΜΕΝΗΝ.

Φαίνεται μοι κοινὸς ἕσος θεοῖσι

Ἐμμεν ὦνῆρ, ὅστις ἐναντίος τοι

Ἴσθάνει, καὶ πλαισίον ἀδὺ φωνᾶ-

Σαί σ' ὑπακούει,

Καὶ γελᾷς ἡμερόεν· τό μοι ἴμᾶν

Καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόασεν.

Ὡς γὰρ εἶδω σε, βροχέως μὲ φωνᾶς

οὐδὲν ἔτ' ἔκει·

Ἄλλὰ καμμέν γλῶσσα ἔαγε, λέπτον δ'

Αὐτίκα χρῶ πῦρ ὑποδεδρόμακεν,

Ὅππᾶτεσσιν δ' οὐδὲν ὄρημι, βομβεῦ-

σιν δ' ἀκοαί μοι·

Καδδ' ἰδρὼς ψύχρος χέεται, τρῶμος δὲ

Πᾶσαν ἀγρεὶ χλωροτέρα δὲ ποίαις

Ἐμμί· τεθνάκην δ' ὀλίγω πιδεῦσα,

φαίνομαι ἄπνους.

Ἄλλὰ πᾶν τολματὸν, ἐπεὶ πένητα - - -

Ἀναγινώσκων τις τὴν ὠδὴν ταύτην, πιστεύει ὅτι ἡ Σαπφὼ ἐπήδησε τῷ ὄντι τὸν σκόπελον τῆς Λευκάδος, καταφεύγουσα εἰς τὸν θάνατον, ὡς εἰς ἄσυλον ἐναντίον τῶν παθῶν τῆς. Ὁ Ἀθηναῖος διέσωσεν, εἰς τοὺς δειπροσοφιστὰς του, ἄλλην

(ΤΟΜ. Γ. ΦΥΛ. Δ.)

ὠδὴν ὀλιγώτερον γνωσὴν, πλὴν ἐπίσης ἀξίαν ἔπουδῆς, συνταχθεῖσαν παρὰ τῆς Σαπφούς καθ' ὃν καιρὸν ὁ Φάων τὴν ἐγκατέλειψεν. Ὁ Βυρὼν καὶ ὁ Βούργς ἐνεπνεύσθησαν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸ ἴδιον περιστατικὸν

ΕΙΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΝ.

Ποικιλύθρον' ἀθάνατ' Ἀφροδίτα,
παῖ Διὸς, δολοπλάκε, λίσσομαί σε,
μή μ' ἄσαισι, μηδ' ἀνίαισι δάμνα,
πότνια, θύμον*

Ἄλλὰ τυῖδ' ἔλθ', αἶ ποκα κἄτερῶτα
τῆς ἐμῆς αὐδάς ἄλοισα πόλλυ
Ἐκλυες, πατρός δέ δόμον λιποῖσα,
Χρύσειον ἦλθες

Ἄρμ' ὑποξείξασα, κάλοισι δέ σ' ἄγον
Ἦκέες στρουθοί, περὶ γᾶς μελαίνας
Πύκνα δινῶντες πτέρ' ἀπ' ὠρανῶ, αἰθέ-
ρος διὰ μέσσω*

Λῖψ' ἀλλ' ἐξίκοντο· τοῦδ' ὦ μάκαιρα,
Μειδιάσασ' ἀθανάτω προσώπω,
Ἦρε' ἄ τι γ' ἦν τὸ πέθονθα, κ' ὅ τι
δὴ σε κάλημι,

Κ' ὅ τι ἐμῶ μάλισ' ἐθέλω γενέσθαι
Μαινόλα θῆρω, τίνα δ' αὐταὶ πείθη-
μι σαγήνεσσαν φιλότατα· τίς σ', ὦ
Σαπφοῖ ἰβρίζει;

Καὶ γὰρ αἰ φεύγει, ταχέως διώξει·
Αἰ δὲ ὄωρα μὴ δέκετ', ἀλλὰ δώσει·
Αἰ δὲ μὴ φιλεῖ, ταχέως φιλάσει
Ἡ οὔ κεν ἐθέλλοις.

Ἔλθ' ἐμοὶ καὶ νῦν, χαλεπᾶν δὲ λίσον
Ἐκ μεριμνᾶν, ὅσσα δ' ἐμοὶ τελέσσαι
Θῦμος ἐμέρρει, τέλεσον· τὸ ἰδ' αὐτὰ
Σύμμαχος ἔσσο*

Εἶχε δίκαιον λοιπὸν ὁ Ὀράτιος λέγων ὅτι ἡ φλογώδης ψυ-
χὴ τῆς Σαπφούς πνέει ἀκύμη καὶ σπινθηροβολεῖ ἀπὸ τὰς
χορδὰς τῆς λύρας τῆς.

Vivunt commissi calores

Eoliæ fidibus fruelliæ.

Ἡ ζωὴ τῆς ποιητρίας ἐθυσιάσθη ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς Θεᾶς τὴν ὁποίαν ἐπεκαλεῖτο, καὶ ἡ λῦσις ἦτον ἀξία τοῦ ἐμπαθεστάτου αὐτοῦ δράματος. Τίς δὲν γνωρίζει τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀπίστου Φαῶνος καὶ τοῦ σκοπέλου τῆς Λευκάδος; Πλέων τὴν Ἰόνιον θάλασσαν βλέπει τις μακρόθεν, σκόπελον πολὺν καὶ γυμνὸν σχηματίζοντα τὴν ἄκραν τῆς ἁγίας Μαύρας· ἐκεῖ εὐρίσκεται τὸ ἄλμα τῶν ἐρώτων, ἐστία ἀπείρων τερπνῶν καὶ μυθιστορικῶν συμβεβηκότων, τὰ ὅποια ὁ Φῶτιος συνέλεξεν· εἰς τὰ κύματα τῆς Λευκάδος κατεποντίσθησαν πλείονες ἄνδρες παρὰ γυναῖκες, ἀλλὰ πρώτη ἡ Σαπφὼ μετεχειρίσθη τὸ ἥρωϊκὸν αὐτὸ κατὰ τοῦ ἔρωτος φάρμακον.

Ἡ Σαπφὼ εἶχε φίλην τὴν ἀντίπαλόν της Ἡρινναν Λεσβίαν καὶ αὐτὴν, περίφημον ἀπὸ τὸ 18 τῆς ἡλικίας της ἔτος, διὰ τὰ ἥρωϊκά της ἔπη, καὶ διὰ τὸν λακωνισμὸν τῆς ποιήσεώς της, παυροεπὴ διὰ τοῦτο ὀνομαζομένην αὐτῆς δὲν σώζονται εἰμὴ μικρὰ τεμάχια παρὰ τοῖς γραμματικοῖς καὶ τοῖς σχολιασταῖς. Ἀποδίδεται αὐτῇ, κακῆτις ὡδὴ Ῥώμη ὀνομαζομένη, τὴν ὁποίαν ὁ Γρότιος θεωρεῖ ὡς ὕμνον εἰς τὴν ἀνδρείαν ἀλλ' ἡ φράσις καὶ ἡ ποίησις ἀποδεικνύουν ὅτι ἀνήκει εἰς ἐποχὴν μεταγενεστέραν. Ἡ Ἀνθολογία διασώζουσα τινὰ ἐπιγράμματά της τὴν παραβάλλει μὲ τὸν Ὀμηρον καὶ τὸν Πίνδαρον· ὁ Σουΐδας τὴν ἐγκωμιάζει. Ταῦτα ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ διότι τὸνομά της μόνον ἐσώθη καὶ οὐδὲν σχεδὸν ἕτερον.

Μετὰ ἑκατὸν ἔτη ἡ περιώνυμος Τελεσίλλα ἐγεννήθη εἰς Ἄργος, ὅπου ὁ Πausανίας ἐθεάθη τὸ ἀγαλμὰ της, τὸ ὁποῖον εὐφυῶς περιγράφει. Εἰκονίζετο αὐτῇ ὄρθιος, ἔτοιμος νὰ καλύψῃ τὴν κεφαλὴν της μὲ τὴν περικεφαλαίαν τὴν ὁποίαν ἐκράτει εἰς χεῖράς της καὶ τείνουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰ βιβλία τῶν ποιήσεών της, κείμενα εἰς τοὺς πόδας της. Ἡ ἐφάμιλλος αὐτῆ τοῦ Τυρταίου δὲν ἦτο μόνον στιχουργὸς, ἀλλ' ἡρώισσα θεόπνευστος καὶ ἀρειμάνιος, καθὼς ἡ Jeanne d' Arc

Ὁ Μουλλέρ καὶ ὁ Μιτφὸρντ ματαίως ἀμφισβητοῦσι τὰ ἔργα τῆς· διότι ἀγαπῶντες αὐτὰ δὲν θέλομεν νὰ δυσπιστήσωμεν περὶ τῆς ὑπάρξεώς των. Οταν ὁ ἄγριος Κλεομένης μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους του ἔσφαζε τοὺς Ἀργείους εἰς τὰς ὁδοὺς, ἡ Τελεσίλλα τότε παρώτρυνε τὰς γυναῖκας εἰς ἐκδίκησιν καὶ οἱ φονεῖς ἐφυγαδεύθησαν ἀπὸ τὰς γυναῖκας, ἀπὸ τοὺς δούλους καὶ ἀπὸ τοὺς γέροντας. Οἱ λαοὶ δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέψωσι νὰ ἀτονίζεταί ἡ ἰσχὺς τοιούτων παραδόσεων. Οἱ Γερμανοὶ μόνον ἐπέχουν πάντοτε, διότι διαφεύγει αὐτοὺς ἡ ἀλήθεια, ζητουμένη μὲ τόσην ἐπιμονὴν καὶ εἰς τοὺς βαθυτέρους τῆς πολυμαθείας των μυχοῦς. Αὐτοὶ φοβούμενοι μήπως φρονήσωσιν ὅτι ἅπαντες φρονοῦσιν, ἀποδέχονται ἀήθεις, ἀλλοκότους γνώμας καὶ ὑποστηρίζουσιν αὐτὰς διὰ τῆς μεταφυσικῆς συμμαχούσης μὲ τὴν πολυμάθειαν. Εἶναι ἄδικον τὸ νὰ δυσπιστῆ ὀλοτελῶς πρὸς αὐτοὺς, ἀλλ' ἐν τούτοις δὲν πρέπει ν' ἀποδέχεται ἀφιλονεικήτως τὰς θεωρίας των.

Ἡ Μύρτις καὶ ἡ Κορίννα συνδεδεμένα μὲ τοῦ Πινδάρου τὴν ἱστορίαν, ἡ μὲν ὡς διδάξασα τὴν στιχουργίαν εἰς αὐτὸν, ἡ δὲ ὡς νικήσασα τὸν Θηβαῖον ποιητὴν, παρέλιπον εἰς ἡμᾶς μόνην τὴν δόξαν τοῦ ὀνόματός των. Ἡ Μύρτις φθονήσασα τὸν μαθητὴν τῆς, ὑπερέχοντα αὐτὴν κατὰ τὴν ποίησιν, ἔγραψε σατύρας τινὰς ἀπωλεσθείσας.

Ἡ Κορίννα καλὴ τὴν ὄψιν, εὐανθῆς τὴν φράσιν τῆς καὶ μεταχειριζομένη δεξιῶς τὴν Αἰολικὴν διάλεκτον ἐπτάκις ἐνίκησε τὸν Πίνδαρον, ὁ ὁποῖος δυσανασχετῶν ἐπὶ τούτῳ Σὺν ἐκάλει κατὰ τὸν Αἴλιανὸν τὴν ἀντίπαλόν του καὶ τὴν καθύβρισεν εἰς τὸ ἕκτον τῶν Ὀλυμπίων του. Διατί ἐξανίστανται οἱ σχολιασταὶ κατὰ τοῦ Πινδάρου, τῶν ποιητῶν ἢ φιλοτιμία δὲν εἶναι πάντοτε εὐερέθιστος καὶ ἀγρία; Ὁ Βολταίρε ποιητὴς προσφιλῆς τῶν Βασιλέων, καὶ ἀντιπροσωπεύων τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα καὶ τὴν Γαλλίαν, δὲν ἐξετόξευσε τὴν αὐτὴν σχεδὸν ὕβριν κατὰ τῆς Κυρίας Δουχατελέ. Ἄλλ' ὁ Πίνδαρος, ὠφείλε νὰ μὴ λησμονήσῃ ὅτι ἡ Κορίννα μετὰ τῆς Μύρτιδος ὠδήγησαν τὰ πρῶτα βήματα τοῦ ποιητικοῦ του σταδίου. Ἡ Μύρτις πρὸ πάντων,

ὡς μαρτυροῦσιν ὁ Ἀθήναιος καὶ ὁ Πλούταρχος, ἐσυμβούλευεν αὐτὸν νὰ μὴ λησμονήσῃ τὸ ἔργον, τὸν μῦθον, τὴν πρῆξιν καὶ τὴν κυρίαν τοῦ ποιήματος ἔννοιαν. Φαίνεται ὅτι δὲν ἠγάπα ἐπὶ ποιήσεως, μόνον λέξεις πολυκρότους καὶ διθυραμβικὰς φωνασκίας.

Τρεῖς στίχοι καὶ μία παροιμία εἶναι ὅλη ἡ σωζομένη ποιητικὴ περιουσία τῆς Πραξιλλας, θυγατρὸς τοῦ Σικυώνου. Αὐτὰ τὰ χαρίεντα τεμάχια μαρτυροῦσιν ἰλαρὰν φαντασίαν καὶ ὁ ἀναγινώσκων δὲν θαυμάζει ὅτι συνέγραψε, καθὰ μανθάνομεν ἀπὸ τὸν Ἀθήναιον, κύκλους, βακχικά καὶ σκολιά, τὰ ὁποῖα ἦσαν παρωδία ἐννοίας ἄλλου τινὸς ποιητοῦ. Οἱ Ἀσιατικοί, οἱ νεώτεροί Ἰταλοὶ καὶ οἱ Ἰσπανοὶ ἐγνώρισαν αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ποιήσεως καὶ δύναταί τις νὰ γεμίσῃ πολλοὺς τόμους ἀπὸ ἰσπανικὰ ἄσματα gloses ὀνομαζόμενα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ τὰ ἑλληνικὰ σκολιά. [α]

Ἐν ὅσῳ καταβαίνομεν τὸν ῥοῦν τῶν χρόνων ἡ ποιητικὴ ἰκμὰς ἐξασθενεῖ καὶ ἄλλο δὲν εὐρίσκομεν τοῦ λοιποῦ, εἰμὴ ἐπιγράμματα καὶ δίστιχα. Ἡ Ἀνύτη καὶ ἡ Νόσσις λαμπρύνονται μεταξὺ τῶν ποιητῶν τῆς ἐποχῆς, οἵτινες τρεῖς αἰῶνας πρὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατεῖχον τὸν αὐτὸν τόπον εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸν ὁποῖον κτεῖχον εἰς τὴν Ἰταλίαν οἱ στιχουργοὶ τῶν sonnets. Ἐχομεν πλέον τῶν εἰκοσι συγγραφῶν τῆς Ἀνύτης, διακρινομένων ὄχι ὡς λέγει ὁ Ἀντίπατρος, ἀπὸ ὀμηρικὴν δύναμιν, ἀλλ' ἀπὸ γλυκεῖαν καὶ χαρίεσσαν ἀπλότητα· μεταξὺ αὐτῶν, ἐπιγραφή τις ἐγχαραγμένη εἰς τὴν εἴσοδον σπηλαίου καὶ συντεθεισα ἀπὸ τὴν Ἀνύτην εἰς πενταμέτρους καὶ ἑξαμέτρους στίχους, φαίνεται εἰς ἡμᾶς ἀξιοθαύμαστος.

“Ξένε, ἅς ἐκτανθῶσι τὰ κεκμηκότα μέλη σου ὦδε. Γλυκεῖς ψυθιρισμοὶ δονοῦσι τὰ φύλλα, πηγὴ δροσερὰ βομβεῖ

α) Ἴδὲ τὴν λέξιν σκολιὸν εἰς τὸ λεξικὸν τοῦ Γαζή ἀναφέροντος ἀπείρους γνώμας ἀρχαίων, διαφωνούσας πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἀγλαοῦ συγγραφέως. σ. ρ.

εἰς τοὺς πόδας σου ἐν καιρῷ τοῦ καύσωνος τῆς ἡμέρας. Σβέσον τὴν δίψαν, ὧ ὄδοιπόρε, καὶ γεύθητι τὴν ἀνάπαυσιν μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου." Νόσσις ἡ ἐκ Λοκρίδος ἐξεῖχεν, ἀνὰ πρέπη νὰ δώκωμεν πίστιν εἰς τὰ ἐγκώμια τοῦ Μελεάγρου, κατὰ τὸ ἐλεγειακὸν καὶ ἐρωτικὸν ὕφος. Ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν κρίνωμεν, εἰμὴ ἀπὸ τινα κακὰ ἐπιγράμματα ἐστερημένα ἄλατος, λάμψεως καὶ δυνάμεως, τὰ ὅποια ἡ ἀνθολογία φύρδην ἐπεσώρευσε μεταξὺ πολλῶν κομψῶν καὶ βλακωδῶν μωρολογημάτων. Ἡ Μοιρῶ γεννηθεῖσα εἰς τὸ Βυζάντιον ἔγραψε πολλὰ ἐπιγράμματα καὶ ἐν ἡρωικὸν ποίημα, Μνημοσύνη, ἔξαπωλεσθέν. Αὐτὴ ἐδοξάσθη ὀπωσοῦν ζῶσα καὶ ὁ υἱὸς τῆς, Ὀμηρος ὁ νέος, εἰς τῶν ἀστέρων τῆς τραγικῆς ἐκείνης πλειάδος, ἡ ὅποια σκιωδῶς ἐφώτισε τὴν βασιλείαν τῶν Πτολεμαίων, διεδέχθη καὶ παρέτεινε τὴν μητρικὴν δόξαν.

Ἡ γυναικείος τῶν Ἑλλήνων ποίησις καὶ ὁ περὶ λόγος διασωθέντες μέχρις ἡμῶν εἶναι μικρὸν πρᾶγμα. Ὁ Χριστιανὸς Οὐόλφιος ὀπλισμένος μὲ τὴν γερμανικὴν ὑπομονήν, συνέλεξε τὸν περὶ λόγον τῶν γυναικῶν καὶ ἀφοῦ περιέλαβεν εἰς τὴν συλλογὴν του καὶ αὐτὰς τὰς διαθήκας καὶ δωρητήρια τῶν Βυζαντινῶν δεσποινῶν ὑπὲρ τῶν μοναστηρίων καὶ μοναχῶν, μόλις ἐμόρφωσε βιβλίον εἰς ὄγδοον, παραγεμισμένον ἀπὸ σημειώσεις, σχόλια καὶ διαφόρους γραφάς. Μολοντοῦτο πολλὰ Ἑλληνίδες ἐπεζογράφησαν. Ὁ Ἀθηναῖος καὶ ὁ Σουήδας ἐπαινοῦν Ἀνάγαλλιν τὴν Κερκυραῖαν σχολιαστὴν, τὴν Κυρίαν Δασιὲ τῆς ἐποχῆς τῆς. Ἡ ἐκ Κυρήνης Ἀρήτη, θυγάτηρ τοῦ Ἀριστίππου, διδάξασα τὸ φιλοσοφικὸν τοῦ πατρὸς τῆς σύστημα, ἔγραψε τέσσαρας τόμους καὶ κατήρτισεν ἑκατὸν δέκα μαθητὰς, ζήσασα ἐβδομήκοντα ὀκτὼ ἔτη.

Ἡ Ὑπατία γεννηθεῖσα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ δοξασθεῖσα ὅσον ἡ παρὰ Γάλλοις Κυρία Στάελ, εἶναι περισσοτέρας σπουδῆς ἀξία ἀπὸ τὴν Ἀρήτην καὶ Ἀνάγαλλιν. Γυνὴ πολυμαθὴς, ἀστρονόμος, γεωμέτρως, ποιητὴς καὶ θεολόγος, ἦτον πρὸς τούτοις νέα, ἐραστρία, εὐειδὴς καὶ γενναία, πέσα-

σα Ίδμα τῆς εὐφυΐας, τῆς δόξης τῆς καὶ τοῦ Ἰρησκευτικοῦ μίσους, τὸ ὅποιον εἶναι τὸ πλεόν ἀμείλικτον τῶν παθῶν. Τῆς Ἀλεξανδρείας ὁ κληρὸς ὀδηγούμενος ἀπὸ τὸν ἅγιον Κύριλλον, ἄνδρα λίαν εὐφυῆ πλὴν κάκιστον, κατεστασίασε τὸν ὄχλον ὁ ὅποιος τὴν κατεκερμάτισεν, ἐν ᾧ ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας ὠμίλει περὶ ἀρετῆς καὶ φιλοσοφίας· τὰ δὲ μέλη τῆς ἐσύρθησαν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, ἀπὸ θηριομόρφους ἀνθρώπους.

Τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸ ἱερὸν ἑταστήριον κατέκαυσε τὰ συγγράμματα τῆς Ὑπατίας. Ὅσα δὲ διέμειναν ἐκ τῶν λοιπῶν συγγραφέων γυναικῶν, δὲν εἶναι γνήσια. Γυναῖκες τινὲς ὀπαδοὶ τοῦ Πυθαγόρου, τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Φωτίου ἀνέλυσαν τῶν διδασκάλων τῶν τὰς ἀρχάς. Διεσώθη τεμάχιον ἄχαρι τῆς Πυθαγορείου Ἐλάρης, γραφούσης κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Δωρικῆς γλώσσης· μικρὸν κεφάλαιον τῆς Περικτυῶνης ἐπιλεγομένης ἢ γυνὴ· λῦγος περὶ ἐγκρατείας γυναικῶν ἀπὸ τὴν Φύντιδα· καὶ ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Φύλλιν τῆς Μυίας, περὶ ἐκλογῆς τροφοῦ. Ἡ φράσις τῶν συγγραφεῶν τούτων εἶναι γλυκεῖα καὶ χαρίεσσα, ἀλλ' εἶναι ἀμφίβολος ἡ γνησιότης των. Ὁ Βένστλεϋ ἀνακαλύπτων ἀδιακόπως τὸ ψευδώνυμον τῶν συγγραμμάτων, ἀπεκλήρωσε τὴν Περικτυῶνην καὶ τὴν Μύρτιν τῆς δόξης τῶν σωζομένων αὐτῶν συγγραφεῶν.

Ἐθεωρήθη πρὸς τούτοις ὡς ψευδώνυμος, ἐπιστολὴ τις τῆς Ὑπατίας εἰς τὸν Κύριλλον. Τρεῖς αἰῶνας πρὸ αὐτῆς, ἡ ἕξ Ἐπιδαύρου Παμφίλα, σύζυγος ἐνὸς τῶν τότε πολυμαθῶν, συνέλεξεν εἰς τριάκοντα τρία βιβλία, ὅσα ποιητικὰ καὶ πεζὰ τεμάχια ἔπεσαν εἰς χεῖράς τῆς· ἡ ἐκλογή τῆς δὲν ἦτον εὐτυχής· διότι κατεχώρει εἰς τὴν συλλογὴν τῆς πᾶν τὸ προστυχόν. Ὁ πατριάρχης Φώτιος εὕρισκει τὴν σύγκρισιν ταύτην νόστιμον· ὁ δὲ Διογένης Δαέρτιος διεφύλαξε τινὰ τῶν ἐπιγραμμάτων, αἰνιγμάτων καὶ γρίφων, τὰ ὅποια ἐντὸς τῆς ἐγκυκλοπαιδείας τῆς ἐπεσώρευσε· ἐκ τούτων κρίνομεν, ὅτι ἡ Παμφίλα ἦτον ἀληθῆς φιλολογικὸς ῥακοσυλλέκτης.

Ἐνδεκα αἰῶνας μετὰ Χριστὸν, ἡ βασιλοῦσαι Κομνηνῆ

ὑπεραιρομένη ἐπὶ εὐγενείᾳ, κάλλει καὶ μαθήσει ἠθέλησε νὰ δοξασθῆ καὶ ὡς ἱστορική. Τῆς Ἄννης Κομνηνῆς ἢ Ἀλεξιάς εἶναι τὸ μόνον σύγγραμμα γυναικὸς Ἑλληνίδος διασωθὲν ὀλόκληρον· ἡ Βυζαντινὴ ἱστορία λέγει ὁ Βονιὲλ Μαρβίλλε [α] εἶναι δύσκολος, διότι τὸ ἥμισυ μέρος τῶν ἱστορικῶν τοῦ Βυζαντίου δὲν εἶναι ἄξιον ἀναγνώσεως. Τοῦ Ζωναρᾶ, τοῦ Σωκράτους καὶ τῶν λοιπῶν ἢ μετριότης ἀναδεικνύει τὸν λόγον τῆς Κομνηνῆς· ἀλλὰ παράβαλον αὐτὸν πρὸς τὸν Πλάτωνα καὶ Θουκυδίδην, καὶ θέλεις ἰδῆ ὅποσον δυσάρεστος εἶναι ἢ πολύπονος καὶ σχολαστικὴ ἐπιτήδευσις· δὲν εὐρίσκει τις οὐδαμοῦ ἀπλότητα, μήτε διήγησιν χωρὶς ψιμύθιον καὶ ἡ ἱστορία πνίγεται ἀπὸ τὰ κοσμήματᾶ τοῦ λόγου καὶ ἀπὸ τὴν μακρὰν περιστροφὴν τῆς μεταφορᾶς. Ἄλλ' ἡ Κομνηνὴ ἐξεφράζετο ἐπίστε με βάρβαρον παρῤῥσίαν. Δυσαρστηθεῖσα ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὸ ἀνανδρον τοῦ συζύγου της, ἔψεξεν αὐτὸν τόσον ἀφελῶς καὶ ἀπροκαλύπτως, ὥστε ἐρυθριῶμεν νὰ ἐπαναλάβωμεν τὰς λέξεις. [β]

Ὁ Οὐάλτερ Σκὸτ ἐξεικόνισεν ἐν τῇ τελευταίᾳ του μυθιστορίᾳ [γ] τὴν Κομνηνὴν ὡς ματαιόδοξον, οἰηματίαν, διδασχθεῖσαν εἰς τὸ σχολεῖον τῶν Ἀσιατικῶν σοφιστῶν καὶ συμπλέκουσαν τὴν λεπτότητα τῶν θεολόγων Ἑλλήνων μετὴν μεταφορικὴν καὶ πομπώδη εὐγλωττίαν τῶν Ἀσιατικῶν. Αὐτὴ ἀντιπροσωπεύει τὸ Βυζάντιον πολὺλογον, ἀργὸν, ἄγονον καὶ ἀσχολούμενον εἰς οὐτιδανὰ πράγματα· διὰ τοῦτο διὰ νὰ ἐκφράσῃ, τὸ ἥμισυ μέρος ἰδέας τινὸς, ἐκτείνει εἰς τρεῖς ὀλοκλήρους σελίδας τὰς γιγαντιαίας ἐκείνας περιόδους. Εἶναι περίεργον νὰ παραβάλη τις, τὰ κολοβωμένα τῆς Σαπφούς τεμάχια, μετὰ τὰ πολὺλογα χρονικὰ τῆς Κομνηνῆς διατηρηθέντα ὀλόκληρα ἀπὸ τὸν ἰδιότροπον χρόνον. Τί διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν θέσιν, τὰ ἦθη, τὰς ἰδέας, τὴν φράσιν τῶν δύο τούτων ὁμογλώσσων γυναικῶν. Ἀναγιγνώσκων

α) Ἱστορικά καὶ φιλολογικὰ σύμμικτα τόμ. Γ' σ, 56.

β) Χρονικὰ τοῦ Νικήτα β. Γ'.

γ) Le conte de Paris.

τις τῆς Σαπφοῦς τὴν ποιήσιν, φαντάζεται αὐτὴν ἡμίγυμνον, ἀνθοστεφῆ, μὲ χιτῶνα κυμαινόμενον, περικυκλωμένην ἀπὸ νέας καὶ νέους μεθύοντας ἀπὸ τὴν δόξαν της, καὶ ψάλλοντας τὰς ᾠδὰς της· τὴν δὲ, μαλθακῶς ἐξαπλωμένην ἐπὶ πορφυροχρόου κλίνης, περιτριγυρισμένην ἀπὸ εὐνούχους, δούλους καὶ θεραπαινίδας, ὑπαγορεύουσιν τὰς φράσεις της εἰς γραφέα γονυκλιτοῦντα. Ἡ αὐτὴ ἀντίθεσις ἀναφαίνεται πρὸς τὴν φράσιν· τῆς μὲν ἢ Μοῦσα εἶναι τὸ πάθος· τῆς δὲ ἢ ῥητορικῆ καὶ ἢ φιλαντία· τῆς μὲν ἢ φράσις ἐκφράζει ἕξωσαν τινὰ καὶ διαυγῆ ἔννοιαν· ἢ δὲ κατατυραννεῖ τόσον τὴν ιδέαν μὲ τὰς λέξεις, ὥστε καταπνίγεται ἢ ἔννοια ἀπὸ τὴν ἄπειρὸν πληθὺν αὐτῶν· ἢ μὲν ἀκμάσασα ἐπὶ τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας δεικνύει τὴν ἀνωτάτην αὐτῆς περιωπὴν· ἢ δὲ ἐμφαίνει τοῦ φιλολογικοῦ γήρατος τὴν ἐσχατιάν.

Δύο ἄλλαι Βυζάντιαι, Εὐδοκία σύζυγος τοῦ Θεοδώρου καὶ Εὐδοκία ἢ νεότερα ὑπανδρευθεῖσα τὸν Κωνσταντῖνον Δούκαν καὶ μετ' αὐτὸν τὸν Ῥωμανὸν Διογενῆ, ἔγραψαν ἢ μὲν χριστιανικὰς ποιήσεις ἀνουσίους· ἢ δὲ γελοῖαν τινὰ συλλογὴν ἐπιγραφομένην πρασιὰν ἴων. Αὕτη περιέχει 1028 κεφάλαια τὰ ὅποια ἐδημοσίευσε μὲν ὁ Βιλλουαζὸν, ἀλλὰ δὲν ἐλαμπρύνθη διὰ τοῦτο ἢ φιλολογία· τῶν γλωσσασαρίων οἱ ἐκδότηαι ἐμάζωξαν ἴσως λέξεις τινὰς Βυζαντινὰς, ἢ κομμάτια λησμονηθέντων ἐθίμων, ἀλλ' ὁ ἀναγνώστης θέλει ἐκτιμῆσει τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ὠφέλειαν τοῦ συγγράμματος, ἀναγινώσκων τὰς ἐπιγραφὰς τινῶν κεφαλαίων.

Πῶς ἢ Ἀθηναῖ ἐγέννησε τὸν Δράκοντα.

Ὁ Βάκχος ἦτον ἀνδρόγυνος ἢ ἔρμαφρόδιτος.

Ὁ Ομηρος ἦτον Αἰγύπτιος· περὶ τοῦ ἐν Ἀρκαδίᾳ Θανάτου του κτλ.

Εἰς τοιαύτην παιδαριώδη κατάστασιν ἔπεσαν αἱ νοητικαὶ ἀσχολίαι.

Τελευταῖον ἐπὶ Ἀνδρονίκου, Εἰρήνη ἢ τοῦ Θεοδώρου, μεγάλου λογοθέτου τοῦ Κρατους, ἡσχολήθη περὶ ποιήσεως, φιλοσοφίας καὶ μεταφυσικῆς. ὁ Νικηφόρος Γρηγόριος κατα-

χωρίσας ἢ μᾶλλον ἐνταφιάσας ἐντὸς τοῦ συγγράμματός του, ἐν τεμάχιον τῶν μελετῶν τῆς Εἰρήνης, παραβάλλει αὐτὴν μὲ τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Πυθαγόραν. “Ὁ νοῦς της, λέγει αὐτὸς, ἔχει κύματα φωτὸς εἰς τὰ σκοτεινότερα ζητήματα καὶ ἡ φράσις της ἦτον ἄττικὴ καὶ ἀγνή ὡς ἡ τῶν Ἀτθίδων αὐτῶν.” Ὁ ἀναγνώστης θέλει κρίνει περὶ τοῦ ἀττικισμοῦ καὶ τῆς ἀγνότητος τὴν ὁποῖαν ὁ Νικηφόρος ἀπέδωκεν εἰς τὴν πανυπερσέβαστον μαθήτριάν του. Ἡ Πανυπερσέβαστος ὁμιλεῖ πρὸς τὸν πατέρα της σύννου καὶ λυπημένον. “Ἴσως θέλει φανῆ πρὸς ὑμᾶς δεῦγμα ἀκαίρου, τόλμης καὶ νεανικῆς ἀτοπίας, τολμῶ εἰπεῖν παιδικῆς ἀφοβίας, ὦ πάτερ μου, ἐὰν ἔφηβος κόρη ὁμιλήσῃ πρὸς τὸν γονέα της μετὰ παρρησίας, ἐὰν αὐτὴ τῆς ὁποίας, ἡ γλῶσσα μόλις ἐλάλησεν, ἀτενίζῃ ὄμμα ἀναιδὲς εἰς τὸν Ὀλυμπον τῆς ὑμετέρας συνέσεως· ἀλλ’ ἡ ταραχὴ τῆς φυσιογνωμίας σας, τοῦ λόγου ἡ παραλυσία καὶ ὁ ἀτενισμὸς τῶν ὀφθαλμῶν σας, ἀποκαλύπτουν ὅτι τὸ ζενὶθ τῆς θλίψεως εἶναι εἰς τὴν ψυχὴν σας· καὶ ὅτι ἡ ἀκρόπολις τῆς καρδίας σας ἐκυριεύθη ἀπὸ λύπην [α]” καὶ οὕτως ἀκολουθεῖ εἰς τρεῖς σελίδας, γεμούσας μεταφορῶν ἀτελειῶτων καὶ ἀνοήτως συνυφασμένων· ἐὰν αἱ βυζάντιαι μετεχειρίζοντο τοιαύτην φράσιν ἐντὸς τῆς οἰκίας των, οἱ πατέρες, οἱ σύζυγοι καὶ οἱ υἱοὶ των ἦσαν τῷ ὄντι ἀξιοδάκρυτοι.

Ἄλλ’ ἐν τούτοις τὰ γελοῖα ταῦτα καὶ ἐξοιδημένα τεμάχια χαρακτηρίζουσι τὴν ἐποχὴν καθ’ ἣν συνετάχθησαν, καὶ εἶναι τῷ ὄντι λυπηρὸν, διατί καθ’ ὅλας τὰς ἐποχὰς, καὶ παρ’ ὅλοις τοῖς ἔθνεσιν, αἱ γυναῖκες δὲν κατέθεσαν τὰς ἐνθυμήσεις των καὶ τὰς παρατηρήσεις των εἰς βιβλίον ἢ δὲν ἔγραφαν ἀπομνημονεύματα.

Ἄπειραι ἔννοιαι λεπταί, καὶ μύριοι ἰδεῶν ὑποχρωματισμοὶ ἄγνωστοι τῶρα πρὸς ἡμᾶς, ἤθελον διωτηρηθῆ καὶ διαιωμισθῆ δι’ αὐτοῦ τοῦ τρόπου· διότι τῷ ὄντι ἡ ἱστορία δὲν ἐτελειοποιήθη, καὶ ἡ ἀνθρωπότης δὲν ἤρξατο ἐξ ὀλοκλήρου νὰ ἀναπτύσσεται, παρὰ ἀφ’ ὅτου αἱ γυναῖκες ἀπηλευθερώθησαν διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ. Πρὸ αὐτοῦ δὲν ἐτόλμων νὰ

ἔλθωσιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ νὰ ἐπιδείξωσι τὴν μεγαλοφυΐαν των, εἰμὴ ἂν συγχρόνως ἐκήρυττον καθὼς ἡ Σαπφὼ καὶ ἡ Ἀσπασία, ὅτι περιφρονοῦσι τὴν αἰδῶ καὶ μόνην τὴν ἠδονὴν πρεσβεύουσιν. Ἡ Σαπφὼ ἂν ἔζη ἐντὸς νεωτέρας κοινωνίας, ἀντὶ ἐπῶν τινῶν ἐρωτομανῶν σκορπισθέντων ἐντὸς τοῦ ναυαγίου τῶν αἰώνων, ἤθελε γράψῃ λεπτομερῶς τὴν ἐνδόμυχον ἱστορίαν τῆς ἐμπαθοῦς ζωῆς της· ἤθελε ζωγραφίσει ἐντὸς πίνακός τινος, τοὺς συγχρόνους της καὶ τὸν ἑαυτὸν της· καὶ τίς δὲν ἤθελε διατηρήσει τὴν περιγραφὴν ταύτην, ἂν ἠδύνατο νὰ τὴν ἀρπάσῃ ἀπὸ τὰ ἔγκατα τῆς ἀρχαιότητος; τίς δὲν ἤθελε δώκῃ ὡς ἀντάλλαγμα, ὅλας τὰς σημειώσεις, ὅλα τὰ σχόλια καὶ ὅλας τὰς ἀνθολογίας καὶ συλλογὰς ἐπιγραμμάτων; Ἐὰν ἐδυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τῆς Ἀσπασίας τὰς ἐξομολογήσεις ἢ τῆς Κορίννας τὸ ἡμερολόγιον, ἠθέλαμεν στερηθῆ χωρὶς θλίψιν τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους καὶ τὰς ὀπτασίας τοῦ Ἡρακλείτου περὶ δημιουργίας κόσμου.

[Edinburg Review]

A.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΥΓΛΩΤΤΙΑΣ

παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ νεωτέροις.

Τὸ πᾶν ἦτο τέχνη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ μάλιστα τοῖς Ἑλλησιν. Ὁ πολιτικὸς ῥήτωρ ἐφιλοπόνηε τὸν λόγον του, ὡς ὁ ζωγράφος τὴν εἰκόνα του. Ἐκ τοῦ ἐναντίου οἱ νεώτεροι καὶ ἰδίως οἱ Ἄγγλοι, κατεφρόνησαν τὴν τέχνην καὶ τὴν περιώρισαν εἰς κύκλον στενὸν καὶ εἰδικόν. Ὁ πολιτικὸς ἀνὴρ δὲν εἶναι πλέον, ὡς ἦτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, στρατιωτικὸς τις ἢ ῥήτωρ, ἢ ποιητής, ἢ διπλωμάτης, ἢ τεχνίτης, ἀλλ' ἀπλοῦς πραγμάτων ἐπιμελητής [homme d'affaires]. Ἡ εὐγλωττία, ὡς τέχνη, ἔγινε κτήμα μόνων τῶν ψευδοῤῥητόρων καὶ τῶν σοφιστῶν, οἵτινες τὴν ἐταπεινώσαν ἐπιθέντες αὐτῇ περιττὰ κοσμήματα, διότι οἱ πρακτικοὶ, καταφρονούντες τὴν ψευδῆ ταύτην εὐγλωττίαν, ἠρκέσθησαν νὰ ἐκθέτουν τὸν στοχασμὸν των καὶ νὰ μεταδίδουν τὰ αἰσθήματά των αὐτοσχεδιάζοντες. Τοιοῦτοτρόπως ἠσπίασθησαν οἱ μὲν εὐέπειαν κεινὴν καὶ πρὸς τὸν πραγματικὸν βίον ἄσχετον, οἱ δὲ ὕφος ἄτεχνον μὲν καὶ ἀτημελὲς ἀλλ' ὄχι καὶ ἀσθενὲς, ἔχον ἐν ἑαυτῷ τὴν δύναμιν καὶ μηδαμῶς ἀξιοῦν τῆς εὐγλωττίας τὸ ὄνομα.

Εἰς τὰς δύο ταύτας κλάσεις δύνανται κυρίως νὰ ὑπαχθῶσιν οἱ βρετανοὶ ῥήτορες. Ὑπάρχουν ἔνδοξά τινα ὄνα-

ματα ἐξέχοντα καὶ εἰς μηδετέραν τῶν κλάσεων τούτων ἀνήκοντα, ἀλλ' οἱ πλεῖστει ἢ ἀμελοῦσι παντελῶς τὴν φράσιν, ἢ, παρασυρόμενοι ἀπὸ ψευδοῦς φιλοκαλίας παραδείγματα, ἐξευτελίζουσι τὸν λόγον αὐτῶν διώκοντες μὲ γελοίαν προσπάθειαν τὸ ὑψηλὸν ἢ τὸ γραφικόν· ἐνίοτε μάλιστα κατορθοῦσι νὰ συνάψωσι τὰ δύο ταῦτα ἄκρα ἐλαττώματα. Συγγραφὰς ἀτημελήτους, ἢ κιστα πεφιλοποιημένας καὶ βαναύσους εὐρίσκεις πλήρεις ἐπιτηδεύσεως, ἐμφάσεως, ἰδεῶν ἀλλοκότων καὶ ἀτόπων μεταφορῶν. Θαυμάζεις δὲ πῶς εὐρίσκονται ἄνθρωποι δυνάμενοι νὰ περιβάλωσι τόσον εὐκόλως τὰς ἰδέας των μὲ στολὴν οὕτω γελοίαν, καὶ ἐγχαράττοντες εἰς τὸν χάρτην πᾶν ὅ,τι παρασταθῆ εἰς τὸ πνεῦμα των, νὰ παρασκευάσωσιν εἰς τὸν ἀναγνώστην τόσον παράδοξον βᾶσανον.

Ποῖον τὸ αἴτιον τῆς διαφορᾶς ταύτης; Τῆς λατρείας τοῦ καλοῦ, τιμωμένης παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὑπερίσχυσε παρ' ἡμῖν ἡ λατρεία τοῦ συμφέροντος· οἱ ἐν ταῖς λέσχαις αὐτοσχεδιασμοὶ κατέστρεψαν τὴν ἀγγλικὴν εὐγλωττίαν.

Οἱ φοιτῶντες εἰς τὰς συνελεύσεις τοῦ λαοῦ ἀποκτῶσι ταχέως εὐροϊάν τινα λόγου, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζονται μὲ ἀσωτεῖαν ἀνάλογον τῆς εὐκολίας μὲ τὴν ὁποίαν τὴν ἀπέκτησαν. Ἀπαίδευτοι, μὴδ' ἔχοντες τὸν λογισμὸν αὐτῶν βριθοντα ἀπὸ τοὺς Ψησαυροὺς μακρᾶς καὶ βαθείας μελέτης, μήτε παραβαλόντες πρὸς ἄλληλα τὰ ἀρχέτυπα τῆς παλαιᾶς καὶ νεωτέρας εὐγλωττίας, δύνανται μετὰ ἐπανελημμένας δοκιμὰς καὶ χαλκοῦν καὶ ἀνερυθρίαστον ἔχοντες τὸ μέτωπον, νὰ γενῶσιν αὐτοσχεδιασταὶ ἐξαίσιοι. Τὺς ἥττας διαδέχονται θρίαμβοι ἢ ἔξω σκληρύνει τὸν ῥήτορα, ὅστις ἀπολιθοῦται μέχρι τέλους καὶ ἀπαγγέλλει τοὺς κοινούς τόπους μὲ ἀταραξίαν ἀμίμητον διὰ τοῦτο ἢ περὶ τὸ λέγειν εὐχέρεια δύναται πολλάκις νὰ μὴ [ἔχῃ] τι κοινὸν μὲ τὸ ἀληθὲς προτέρημα τοῦ σεμνυνομένου ἐπ' αὐτῇ.

Τοῦ ἀνικάνου οἱ λόγοι εἶναι πάντοτε κακοὶ καὶ οὐτιδαν οἱ· ἀλλ' ἡ τόλμη του μεταδίδει εἰς αὐτοὺς βαφὴν τινα ἐνεργείας ἣτις ἐκθαμβεῖ τὰ κτήθη. Ὁ εὐφυῆς ἐκχέει ἀφθό-

νως τὸν πλοῦτον τοῦ γονίμου νοός του, ἀλλὰ δὲν ὑφούται μέχρι τῆς ἀληθοῦς εὐγλωττίας. Εἰς τὴν ὀρμητικὴν τῶν ἰδεῶν του ἔκθεσιν εὐρίσκεις εἰκόνας καὶ ῥήσεις λαμπράς, ἀλλ' ἢ πρώτη αὕτη τῆς φαντασίας ὀρμὴ ἀναφαίνεται ἐπὶ τέλους ἔστερημένη δυνάμεως, συγκεντρώσεως καὶ συνδέσμου. Τὸ πᾶν εἶναι ἀπαράσκευον καὶ ἀσυνάρτητον· ἢ φράσις ἀνεπιμέλητος, αἱ δὲ μέσαι ἰδέαι ὅτε μὲν παρέρχονται λησμονούμεναι ὅτε δὲ συσσωρεύονται ἐπάλληλοι μὲ ἐπίπονον μακρηγορίαν. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος δύναται τὸ πολὺ νὰ ὀνομασθῆ εὐφραδὴς λογοκόπος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ κοσμηθῆ μὲ τὴν προσηγορίαν τοῦ ῥήτορος. Ἄν μιμούμενος τοὺς παλαιούς ἐσπούδαζε κατὰ βῆθος τοὺς ἀληθεῖς τῆς τέχνης πόρους· ἂν εἰς τὸ βῆθος τοῦ ταμείου του, ἠγωνίζετο νὰ πελειοποιήσῃ τὴν εὐφυΐαν αὐτοῦ ἢ θελεν ἴσως ἀναδειχθῆ ἴσως μὲ τὸν Δημοσθένην καὶ μὲ τὸν Αἰσχίνην· ἀλλ' εἶναι ἄπλοῦς ἐμπειρικὸς, καὶ ὁμοιάζει κατὰ τοσοῦτον τοὺς κοσμήσαντας τὴν ἀγορὰν τῶν ἀρχαίων μεγάλους ἄνδρας καθ' ὅσον οἱ ἰταλοὶ μικρῶν ἀσματίων! αὐτοσχεδιασταὶ ὁμοιάζουσι τὸν Δάντην καὶ τὸν Τάσσον. Ἴσως διὰ τῆς περὶ τὸ δημηγορεῖν ἀσκήσεως ἐσυνείθισε νὰ ἐκθέτῃ μὲ τάξιν τινὰ τὰς ἰδέας του, νὰ φυλάττῃ κανόνας τινὰς, καὶ νὰ προξενῆ τινὰς ἐντυπώσεις, ἀλλ' ἢ σκιὰ αὕτη τῆς τέχνης πόσον ἀπέχει ἀπὸ τὴν τέχνην αὐτήν! Πόσον μέγα εἶναι τὸ μεταξὺ ταύτης τῆς ἀσθενοῦς πρὸς τὴν εὐφράδειαν καὶ τὴν φιλοκαλίαν ὀρμῆς καὶ τοῦ δωρήματος τῆς ῥητορείας ἣτις ἀπαιτεῖ σκέψιν καὶ προῦποτίθησιν ἐμπειρίαν ἐντελῆ! Πρόσθεσις εἰς τὴν κακὴν τοῦ σχεδίου διάταξιν, τῆς φράσεως τὸ ἀτημέλητον· πληθὺν λέξεων καὶ ἐπιθέτων ἀσημάντων, περιφράσεις στριφνὰς, περιπτολογίας, ἐπαλληλίαν συνωνύμων ἀργῶν καὶ ἀχρήστων, πάντα ταῦτα τὰ κατὰ τὸν Κοῦντιλιανὸν ἀπαραίτητα παρεπόμενα τοῦ αὐτοσχεδιάζειν, δι' οὗ ἀποκτᾶται οὐδὲν ἄλλο ἢ κενῶν λόγων εὐροια, λέξεις ἀπ' ἄκρων τῶν χειλέων πηγάζουσαι. [Γ]

α) Illa ipsa extempore dicendi facultas inanem modo loquaci-

Σκοπὸν δὲν ἔχομεν νὰ ἐπαινέσωμεν τὴν ψευδῆ, κεκαλλωπισμένην καὶ ἐπιτηδευτὴν εὐγλωττίαν, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ ἀντίθετον ἐλάττωμα, ἀλλὰ νὰ ἀνασκευάσωμεν τὴν πλάνην ἐκείνων οἵτινες ἀπονέμουσι τὸ ὄραϊον τῆς φυσικῆς εὐγλωττίας ὄνομα εἰς τὴν ἀδολεσχίαν τῶν αὐτοσχεδιαστῶν· αὕτη οὐδ' εὐγλωττία δύναται νὰ ὀνομασθῆ οὐδὲ φυσικόν τι περιέχει ἐν ἑαυτῇ· ἔξελθε εἰς τὰς πλατείας τῆς πόλεως καὶ θέλεις ἀκούσει τοὺς πλέον ἀμαθεῖς καὶ βαναύσους ἐκφραζομένους μὲ τόνον. "Ὅταν ἡ ψυχὴ κυριευθῆ ἀπὸ τὰ πάθη, ἐκπέμπει φωνὰς αἰ ὁποῖαι συγκινοῦν τὰ βάθη αὐτῆς σαλευθέντα ἀναδίδουσι χειμάρους ὀργῆς ἢ οἴκτου δυναμένους νὰ παραβληθῶσι μὲ τὰ ὑψηλότερα τῆς ῥητορικῆς τέχνης γεννήματα. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ ὁποίου συγκινεῖται ἡ καρδιά μεταδίδει χωρὶς κόπου καὶ ἀγῶνος τὸν φλόγα τοῦ συγκινοῦντος αὐτὸν αἰσθήματος· ἀληθῆς ὢν εἶναι ἀπλοῦς καὶ ἀπέριπτος. Παράβαλε πρὸς τὰ ἀφελῆ ταῦτα κελαδήματα τὴν ἀσαφῆ, ἄτακτον καὶ ἐπιδεικτικὴν φλυαρίαν τοῦ αὐτοσχεδιαστοῦ. Δύναται καὶ οὗτος ἐκ διαλειμμάτων νὰ ἐνθουσιασθῆ, ἀλλ' εἰς τὰ μεταξὺ διαστήματα, τὰ χωρίζοντα τὰς συγκινήσεις ὅσας πραγματικῶς αἰσθάνεται, ἐκπίπτει πάλιν εἰς τὸ ταπεινὸν καὶ προφέρει λέξεις κενὰς ἐννοιῶν. Τῆς τέχνης καὶ τῆς εὐφυΐας ἔργον εἶναι νὰ διατηρήσῃ ὅλην τὴν χαρακτηρίζουσαν τὸ πάθος ἀφελῆ ἐνέργειαν, συγχωνεύουσα εἰς ἓν ὅλον, βαθέως ἐκμεμελετημένον ὅλας τὰς δευτερευούσας ιδέας. Ἐργασία ἐργώδης καὶ ἄπλετος, τὴν ὁποῖαν ἀναλαμβάνει ὅστις θέλει νὰ δεσπόσῃ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ καὶ τοῦ τῶν ἄλλων στοχασμοῦ." Ὅσον πυκνὴ καὶ ἂν ᾖ ἡ ἐσωτερικὴ ταραχὴ τοῦ πρέπει νὰ εἶναι κύριος αὐτῆς, ὅσον μακρὸν καὶ ἂν ᾖ τὸ ἔργον ὀφείλει νὰ διατηρῆ διὰ παντὸς ἄσβεστον τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς ἐμπνεύσεως.

Ἡ μελέτη ἐν πάσῃ τέχνῃ στοχάζεται τὸν αὐτὸν σκοπὸν· νὰ συγκεντρώσῃ τὰς ἐσκορπισμένας δυνάμεις τῆς φύσεως,

να συνάξῃ αὐτὰς πρὸς τὸ αὐτὸ σημεῖον καὶ νὰ τὰς ἐνώσῃ εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐστίαν. Εἰς τὰς περιπετείας τοῦ βίου εἴμεθα κατὰ φοράς καὶ περιόδους εὐγλωττοι, καὶ τοῦτο ἐστὶν ἀπόδειξις ὅτι αἱ μουσικαὶ χορδαὶ ἤχουσιν εἰς τὰ βαθθὴ τῆς ψυχῆς μας, ὅτι τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ καὶ ὠραίου ὑπάρχει ἐν ἡμῖν, ἀλλ' ὅτι πάντα ταῦτα εἶναι ἀτελῆ καὶ ἀσύμμετρα. Ἡ τέχνη ἀναπτύσσει τὰ στοιχεῖα ταῦτα καὶ παρέχει εἰς αὐτὰ νέαν ζωὴν ἐμφυσῶσα τὸ πῦρ τῆς ἀναπλάσεως. Εἶναι κίνδυνος, καὶ ὁ κίνδυνος οὗτος εἶναι δυσύχνημα, μὴ ἡ τέχνη ὑπερισχύσασα καταπνίξῃ τὴν φύσιν· ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ἐπίφοβος εἶναι ἡ φύσις ὅταν προκύπτῃ γυμνῆ, ἀπαιτοῦσα νὰ ἀναπληρώσῃ διὰ τῶν ἀτάκτων ὁρμῶν καὶ παραφορῶν τὸς γλαφυροὺς τῆς τέχνης συνδυασμούς.

Ὅστις νομίζει ὅτι ἡ θρυλλουμένη αὐτῇ ἐμφύτος εὐγλωττία εἶναι θερμότερα καὶ ἀφελεστέρα τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἀρχαιότητος, ἅς λύβη τὸν κόπον νὰ παραβάλλῃ τὰ ἀρχέτυπα ταῦτα πρὸς τὰ αὐτοσχέδια τῶν νεωτέρων ἔργων ἅς σπουδάσῃ μάλιστα τὴν ἀγνὴν καὶ ἀνδρώδη εὐγλωττίαν τοῦ Δημοσθένους καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, ἧτις μεγάλη καὶ δραστικὴ καὶ ἰσχυρὰ ἐξεθύμβησε τοὺς ἀρχαίους, ἀπεφάσισε τὴν τύχην τῶν ἐθνῶν καὶ ἤρξε τοῦ συφερτώδους ὄχλου· θέλει μὲν φλεχθῆ ἀπὸ τὸ ἐνυπάρχον πῦρ τὸ ὁποῖον οἱ μακροὶ αἰῶνες δὲν ἐμάρανον, ἀλλὰ καὶ ὄλος ἔνθους θέλει θαυμάσει πρὸ παντὸς ἄλλου τὸ πυκνὸν καὶ σύντονον τῆς ἐργασίας τὸ ὁποῖον παρήγαγε τὴν εὐγλωττίαν· θέλει κατανοήσῃ ὅχι μόνον ὅτι πρὸς ἀπόκτησιν ἐπιτηδειότητος δυναμένης νὰ παραγάγῃ τοιαῦτα ἔργα ἀπαιτεῖται ἀκάμκτος φιλοπονίῃ καὶ βαθεῖα μελέτη, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀποκτηθεῖσθαι αὐτῆς ἡ χρῆσις δὲν εἶναι τόσον εὐχερῆς. Πλὴν δύναται τις νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἐργασίαν τόσον ὀχληράν; ἀναμφιβόλως, ἂν θέλῃ νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ ἴχνη τῶν μεγάλων τούτων διδασκάλων· εἰς τὴν τελειότητα ταύτην δὲν φέρουσιν οὐδ' ἡ τύχη οὐδὲ μηχανικός τις συνδυασμός, οὐδὲ ποιὰ τις ἕξις καὶ ἄσκησις ῥητορικῆ· ὅστις φρονεῖ τὰ ἐναντία δὲν διαφέρει πολὺ τοῦ ζητοῦντος εἰς τὸ σκοτεινὸν καὶ φωτεινὸν κιβώ-

• τιον τὸ μυστήριον τῆς ζωγραφικῆς καὶ σπουδάζοντος δι' ἀπλῶν ἐκτυπωμάτων νὰ γενῆ τοῦ Ῥαφαήλου ἀντίζηλος.

Τίς ἐκ τῶν εὐγλώττων τῆς Ἑλλάδος συγγραφέων ἔδειξε τοσαύτην περὶ τὸ ὕφος ὀλιγορίαν καὶ χαυνότητα ὅσην οἱ πλείστοι τῶν καθ' ἡμᾶς; οὐδεὶς. Δὲν ἀναφέρω τὸν Ἰσοκράτην, ὅστις, ὡς λέγει πρὸς Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, ὁμοίαζε τορνευτὴν μάλλον ἢ ἀνδριαντοποιὸν, διότι γνωστὸν ἐστὶ τοῖς πᾶσιν ὅτι διὰ νὰ πλέξῃ τοῦ περσικοῦ πολέμου τὸ ἐγκώμιον κατέτριψε περισσότερον χρόνον ἀφ' ὅσον ἐδαπάνησεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς κατάκτησιν ἀπάσης τῆς Ἀσίας· ἀλλ' ὁ ἀνώτερος τοιούτων φύγων Πλάτων, ὅστις οὐδ' ἀσθενῶς ἐσχεδίαζεν, οὐδ' ἠκριβολόγει περὶ τὴν ἐκτέλεσιν, ὁ τύπος οὗτος τῆς εὐφραδείας, τῆς ἀφελείας καὶ τῆς χάριτος, διώρθου καὶ ἀνεδιώρθου τὰ ἔργα του· ὁμολογοῦσι τοῦτο πάντες οἱ ἀρχαῖοι, μνημονεύοντες τῆς περὶ τὴν ἐργασίαν βραδύτητος αὐτοῦ καὶ ἐπιμαρτυρεῖ ἢ μετὰ τὸν θάνατόν του εὐρεθεῖσα δέλτος, ἢ ποικίλως μετακειμένην τὴν ἐξῆς ἀρχὴν τῆς Πολιτείας ἔχουσα. “ Κατέβην χθὲς εἰς Πειραιᾶ, „ μετὰ Γλαύκωνος τοῦ Ἀρίστωνος.” Τοὺς ἀπλοῦς τούτους λόγους ἐθεώρει ἐπιδεκτικούς πολλῶν ὄχι ἀδιαφόρων συνδασμῶν. Οὕτω δὲ ποιῶν αὐτοσχεδίαζεν ὁ Πλάτων; ἐδίωκε τὴν τοῦ ὕφους εὐφράδειαν διὰ τῆς περὶ τὸ συγγράφειν εὐχερείας; πολλοῦ γε καὶ δεῖ.

Ὁ δεινὸς ῥήτωρ ὁ τοῦ Φιλίππου κρατήσας ἀπεστρέφετο τὸ ἐκ τοῦ εὐθέως λέγειν τὰ σωζόμενα πενήκοντα καὶ ἐξ τοῦ ῥήτορος τούτου προοίμια μαρτυροῦσιν ὅτι τὰ ἔργα του ἦσαν βραδείας καὶ ἐπιπόνου ἐργασίας προϊόντα· ἢ δὲ συχνῆ τῶν ἰδίων ἔργων ἐπανάληψις, μάρτυς ἀψευδῆς τῶν ἀπορρήτων τοῦ σπουδασηρίου του, ἀποκαλύπτει οὕτως εἰπεῖν τὸ μυστήριον τῆς περὶ τὸ συνθέτειν μεθόδου του. Τὸ αὐτὸ χωρίον, σχεδιασθὲν κατὰ πρῶτον, μετὰ ταῦτα ἐξεργασθὲν καὶ τέλος ἐπεξεργασθὲν ἐπιμελῶς ἀναφαίνεται εἰς πολλοὺς λόγους του· τὰς δὲ γενομένας ἐξαλείψεις, προσθήκας, μεταβολὰς καὶ μεταθέσεις γινώσκομεν οὕτως ἀκριβῶς ὡς ἂν εἰ συμπαρήμεν αὐτῷ ἐργαζομένῳ καὶ σπουδάζοντι. Ὁ συγ-

γραφίς ὅτε μὲν μετατίθῃσι περίοδόν τινα, ὅτε δὲ διατηρῶν τὸ ἕτερον τῆς φράσεως κῶλον, τὸ ὅποιον θεωρεῖ προδήλως ὡς τέλειον, ἀνασκευάζει καὶ ἀναπλάττει ὀλοσχερῶς τὸ ὑπόλοιπον· ἐνταῦθα ἀπλοῦν ἐπίθετον μεταβάλλεται διαδοχικῶς δις καὶ τρίς· ἐκεῖ ἰδέα τις λαμβάνει σαφεστέραν μορφήν καὶ ἀλλαγῆ παραβολῆ δέχεται προσφυστέραν ἐφαρμογήν· οὐδὲν τούτοις ἀνομοιότερον ἢ οἱ ἰδιόρρυθμοὶ γόνοι φαντασίας ἀναγώγου ἐφ' ἣ σεμνύνονται οἱ καθ' ἡμᾶς ποιηταὶ καὶ τῆς ὁποίας αὐξάνουσι τὸ ἐπ' αὐτοῖς τὴν ἀλλόκοτον ἐλευθερίαν.

Ἄλλὰ σφάλλουσι καὶ οὗτοι οἱ αὐτοσχεδισταί. Ἡ μεγαλοφυΐα οὐσα νοὸς ἀνύψωσις δὲν περιφρονεῖ τὸν περιβάλλοντα τὴν ἰδέαν τύπον, ἀλλ' ἐπιζητεῖ μάλιστα τὴν ὅσον ἔνεστιν ἐντελῆ τῆς ἰδέας καὶ τοῦ τύπου τούτου συμφωνίαν· ὁ δὲ Δημοσθένης καὶ πάντες οἱ μεγάλοι συγγραφεῖς, τὴν πλήρη τῆς ἰδέας ἔκφρασιν διώκοντες, ἠγρύπνησαν νύκτας ὅλως τὸ ὕφος ἐξεργαζόμενοι.

Μὴ ἀποδειλιάσωμεν νὰ οἰκειωθῶμεν μὲ τὴν ἐργασίαν ταύτην καὶ, ἐρευνῶντες καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς φάσεις τὴν πολύμοχθον ταύτην δημιουργίαν, νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὰ ἀπόρρητα τῆς τέχνης αὐτοῦ καὶ νὰ μνηθῶμεν τὸ μυστήριον τῆς περὶ τὸ συνθέτειν μεθόδου του. Δις π. χ. ἠγόρευσε περὶ τῆς ἀσπίνδου κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἔχθρας τοῦ Φιλίππου, περὶ τῶν πολιτικῶν αἰτίων δι' ἃ ἐνέπλησε στρατιωτῶν τὴν Θράκην καὶ διέκειτο πολέμιος πρὸς τὰς Ἀθήνας. Εἰς ἀμφοτέρους τοὺς λόγους τούτους τὸν τε περὶ Χερρόνησσου καὶ τὸν τέταρτον φιλιππικὸν ἀπαντᾶται ἡ αὐτὴ περὶ τοῦ προκειμένου ῥήσις, ἀλλὰ πόσον διαφέρουσι ἀλλήλων κατὰ τε τὸ σχῆμα καὶ τὴν βαφήν! Εἰς τὴν δευτέραν ἀναφαίνεται ὀλόκληρος ὁ Δημοσθένης καὶ ἡ ὑψηλὴ αὐτῆ ἀρὰ ἐξέρχεται ὡς χεῖμαρος πυρός. " καὶ κακόνους μὲν ἔστι καὶ ἐχθρὸς ὅλη τῇ πόλει καὶ τῷ τῆς πόλεως ἐδάφει, προσθήσω δὲ καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει θεοῖς, οἵπερ αὐτὸν ἐξολέσειαν. "

Ἡ ῥήσις αὐτῆ, ἥτις φαίνεται διαφυγοῦσα θερμῆ καὶ ἀκάθεκτα τὸν πρῶτον τοῦ ῥήτορος βρασμὸν, εἶναι, ὡς πᾶν

τὸ ὑψηλὸν, ὄψιμος τῆς μελέτης καρπός. "Ὅσοι λέγουν ὅτι ὁ Δημοσθένης ἀμελεῖ τὴν λέξιν λανθάνονται ἂν ἐνίοτε ἐπαναλαμβάνη τὴν αὐτὴν λέξιν διὰ τὴν καταστήσῃ τὸν λόγον ἐμφαντικώτερον ἂν ἐπιτείνῃ τὴν ἑκφρασιν δι' ἐπαλληλίας ἐντέχνου καὶ ὅλως ἰσιατικῆς δύω ὄρων παραγομένων ἐκ τῆς αὐτῆς ῥίζης, ὡς ἐν τῷ ὑπὲρ Κτησιφῶντος λόγῳ, "πο-
 ,, λέμους πολεμοῦντας, κινδύνους κινδυνεύοντας, ταῖς κατη-
 ,, γορίαις κατηγοροῦσι" τοῦτο εἶναι γλωσσικὸν ἰδίωμα ἀνακαλοῦν τοὺς ἑβραϊκοὺς ἰδιωτισμοὺς "θανάτῳ ἀποθανεῖσθε" καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ δὲν πρέπει νὰ καταταχθῇ με-
 ταξὺ τῶν ἀμαρτημάτων ὅσα διαφεύγουσι τὴν ἀκμὴν καλάμου ἀσυλλογίστου. Ἐμμέμφθησαν ἐπίσης τῶν ἐπιλόγων τοῦ Δημοσθένους τὴν ἀσθένειαν, ἢ ἄλλ' ἰδέμεν αὐτὴ καταγγέλλει παχυλὴν ἄνοιαν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης τῶν ἀρχαίων. Οἱ παλαιοὶ ἐφρόνουν ὅτι τὸ πάθος δὲν ἔπρεπε νὰ ἦναι τὸ ἐπικρατοῦν στοιχεῖον καὶ οὕτως εἰπεῖν ἢ βάσις τῆς ῥητορικῆς, τῆς ποιήσεως καὶ τῶν ὠραίων τεχνῶν, ἀλλὰ μικρά τις καὶ δευτερεύουσα μερὶς, ἐπεισῶδιον πολλάκις ἐπικίνδυνον. Ἴδε τοὺς παλαίους ἀνδριάντας· ἢ λύπη δὲν ἀσχημίζει μὲ ῥιτίδας τοὺς χαρακτήρας τοῦ προσώπου των. Ἡ ἑλληνικὴ λατρεία θεοποιούσα τῆς μορφῆς τὸ κάλλος ἐδίδασκε τοὺς ἀρχαίους νὰ τιμῶσι καὶ νὰ θαυμάζωσι τὸ γαληνιαῖον καὶ ἁρμονικὸν, τὴν σύμμετρον καὶ σεμνοπρεπῆ ἀπλότητα τὴν ὁποίαν αἱ ὄρμαι τῶν ἀκαθέκτων παθῶν δὲν δύνανται νὰ μὴ ταραξῶσι. Καθὼς ὁ ἀγαματοποιὸς παριστῶν καὶ τὴν Νιόβην θνήσκουσαν, καὶ τὸν Μαρσύαν ἐκδεδαρμένον καὶ τὸν Ἡφαιστον ἀπ' οὐρανοῦ εἰς γῆν καταφερόμενον, ὧφειλε νὰ ἀποτρίβῃ τὸ τραχὺ τῆς πράξεως περιβάλλον τὴν εἰκόνα μὲ χάριν ὑπερφυᾶ, ὡσαύτως ὁ ῥήτωρ μετὰ τὰς θερμὰς καὶ ἐμπαθεῖς λοιδορίας καὶ τὰς βροντώδεις κραυγὰς ὧφειλε νὰ διορθώσῃ παρακατιῶν τὰς παραφωνίας ταύτας, νὰ καταστείλῃ κατὰ μικρὸν τὴν ἀπρεπῆ ταύτην παραφορὰν καὶ νὰ καταστρέψῃ ἐπὶ τέλους τὸν λόγον μὲ λέξεις γαληνιαίας, σεμνὰς καὶ σχεδὸν ψυχρὰς· τοῦτο ἀπῆλθον αἱ περὶ τῆς τέχνης ἰδέαι τοῦ καιροῦ

ἐκείνου, ιδέαι πλήρεις μεγαλειότητος καὶ εὐγενείας, αἵτινες παρήγαγον τὴν ὁμῆδα τοῦ Λαοκόοντος, τὴν Ἀφροδίτην τῶν Μεδίκων καὶ τοσαῦτα ποιητικῆς καὶ ῥητορικῆς τέχνης ἀριστουργήματα.

Ὁ Αἰσχίνης, εἰς τὸν κατὰ Κτησιφῶντος λόγον του δὲν ψυχραίνει μέχρι παγετοῦ τὴν θερμότητα τῆς προηγουμένης περικοπῆς; δὲν ταπεινοῖ τοῦ προηγουμένου ἑδαφίου τὸ ὕψος ἐπιφέρων ἐπίλογον μωρὸν καὶ γελοῖον καὶ ὄλως μεταφυσικόν; Παραστησάμενος περὶ αὐτὸν τὰς σκιάς τῶν ἐνδόξων προγόνων καὶ ἐξορκίσας τὴν ἡρωϊκὴν ταύτην φάλαγγα κατὰ τοῦ Θηρίου τοῦ συνωμόσαντος κατὰ τῆς πατρίδος καὶ στεφανωθῆναι μέλλοντος, ἐπιφέρει πρὸς τοὺς Ἀθηναίους " Καὶ αὐτοὺς τοὺς τάφους τῶν προγόνων οὐκ ἂν „ οἴεσθε ἀναστενάξαι εἰ ὁ μετὰ τῶν βαρβάρων ὁμολογῶν „ τοῖς "Ἐλλησιν ἀντιπράξαι στεφανωθήσεται" μετὰ δὲ ταῦτα ὁ ἄρτι τοσοῦτον δεινὸς καὶ εὐγλωττος ῥήτωρ ἐκπίπτει διὰ μιᾶς ἀπὸ τὸ ἀμήχανον ἐκεῖνο τῆς εὐγλωττίας ὕψος καὶ σοφιστῆς ψυχρὸς τελευτᾷ τὸν λόγον δι' ἐπιδεικτικῆς τινος, ἀτόπου καὶ τετριμμένης σοφιστείας.

Ὁ Δημοσθένης ὀρθώτερον τοῦ καλοῦ στοχαζόμενος, ὑπήκει ὅμως εἰς τὴν δόξαν τῆς κοινῆς γνώμης, μὴ ἀμελῶν μὲν τὰ περὶ τὸν ἐπίλογον, ἀλλὰ παρέχων αὐτὸν ἀπλοῦν καὶ ἀνεπιτήδευτον ὡς ἂν εἰ ἤθελε νὰ ἀναπαύσῃ τὸν ἀκροατὴν. τὸν τρόπον τοῦτον ἐμιμήθη καὶ ὁ Κικέρων εἰς τινὰς τῶν ῥητορικῶν λόγων του· π. χ. τὸν ὑπὲρ Μύλωνος τοῦ ὁποίου τὸ τέλος ὄν ψυχρὸν καὶ γαληνιαῖον, ἀπάδει πρὸς τὸ λοιπὸν τοῦ ἀγωνίσματος.

Τὸν ἀνερευνῶντα μὲ ἀκριβολογίαν γραμματικὸν καὶ σχολιαστὴν τὰς διαφόρους τοῦ Δημοσθένους γραφὰς ἐκπλήττει αὐστηρότης φιλοκαλίας καὶ κομψότητος ἀγνώστου εἰς τοὺς νεωτέρους· ἀπλῆ πλὴν ἔντονος καὶ τολμηρὰ παραβολὴ ἀναφαίνεται τρὶς εἰς τὸν Δημοσθένην ποικιλοτρόπως ἐξυφασμένη. Παραβάλλει τοὺς ἐχθροὺς τῆς εὐταξίας δημαγωγούς μὲ τὰ ἀφανῆ ἐκεῖνα νοσήματα, τὰ ὁποῖα κρυπτόμενα ἐνόσω τὸ σῶμα ὑγιαίνει ἀναφαίνονται καὶ ἀνακινοῦν

ται ὅταν ἡ ὑγεία προσβληθῆ· ἐκ τῶν τριῶν τούτων δια-
φόρων γραφῶν ἡ τρίτη ὑπερέχει, ὡς ἀπλούστερον, εὐρυθ-
μότερον καὶ καθαρώτερον ἐκπεφρασμένη (1). Ἴδου ἡ τρίτη
σύνταξις ἐκλεκτῆς τινος ἄλλης περικοπῆς τριπλῆν ὡ-
σαύτως παθούσης ἀναμόρφωσιν. (2)

“Ὅταν μὲν γὰρ ὑπ’ εὐνοίας τὰ πράγματα συστῆ, καὶ
„ πᾶσι ταῦτα συμφέρει τοῖς μετέχουσι τοῦ πολέμου, καὶ
„ συμπονεῖν καὶ φέρειν τὰς συμφορὰς καὶ μένειν ἐθέλουσιν
„ οἱ ἄνθρωποι ὅταν δ’ ἐκ πλεονεξίας καὶ πονηρίας τις, ὡς

(1) Ἡ παραβολὴ αὕτη ἀπαντᾶται τρὶς τῶ ὄντι εἰς τὸν Δημοσθένην
εἰς τὸν Ὀλυνθιακὸν 2, εἰς τὸν 4. Φιλιππικὸν, ἦτοι τὸν πρὸς τὴν Φι-
λίππου ἐπιστολὴν, καὶ τελευταῖον εἰς τὸν περὶ στεφάνου, τὸν ὁποῖον
ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἄρθρου ὑπὲρ Κτησιφῶντος λόγον ἀνόμασεν, ἀλλ’
εἰς μόνον τὸν τελευταῖον ἀναφέρεται εἰς τοὺς δημαγωγούς· εἰς τὰς
ἄλλας δύο περιπτώσεις τὰ εἰς ὑγιᾶ σώματα ἀφανῆ νοσήματα παρα-
βάλλονται πρὸς τὴν ἀφανῆ καχεξίαν τοῦ ἐξ-ημεροῦντος Φιλίππου τὸν
ὁποῖον προσπαθεῖ ὁ ῥήτωρ νὰ παραστήσῃ ὡς ὄχι ἀπρόσμαχον. Ἰδε
σελ. 26--27. 167 καὶ 314, ἔκδοσις Στερεότη. Λειψ. 1829. σημείωσ.
τοῦ μεταφρ.

(2) Ἐν Ὀλυνθιακῶ Β’. Ὁ συγγραφεὺς τῆς διατριβῆς παρατιθεῖς
ἀντὶ τοῦ κειμένου τὴν μετάφρασιν ἐπιφέρει· “Μεταφράζοντες δὲν ἐπαγ-
„ γελόμεθα καὶ νὰ μεταδώσωμεν ἀντάξιόν τι τοῦ πρωτοτύπου ἀπει-
„ κόνισμα. Ἡ μίμησις γλώσσης πλήρους ἁρμονίας καὶ καλλονῆς ὡς
„ τὴν ἑλληνικὴν εἶναι μωρὰ ἐπιχειρήσεις, ἐπιτηδεῖα μόνον νὰ ἐξευτελί-
„ σῃ τῶν νεωτέρων γλωσσῶν τὸ ἰδίωμα, καθιστώσα ἐπαισθητὸν τὸ ξη-
„ ρὸν, τὸ ἄκομψον καὶ τὸ ἄμουσον αὐτῶν· διὰ τοῦτο εἰς τὰς ἀκολου-
„ θους λέξεις ὁ ἀναγνώστης θέλει εὐρῆ τὴν διάνοιαν μόνον οὐχὶ δὲ καὶ
„ τὸ ἔνδυμα μὲ τὸ ὁποῖον ὁ ῥήτωρ τὴν περιέβαλεν.” Ἡ περὶ ἧς ὁ λό-
γος ῥήσις, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὁ συγγραφεὺς τῆς διατριβῆς ἀπὸ
τὸν Β’. Ὀλυνθιακὸν δὲν εἶναι βεβαίως ἡ τελευταία, διότι εὐρίσκεται
καὶ εἰς τὸν ἀρτίως μνημονευθέντα Ε’. Φιλιππικὸν ὅστις εἶναι προδή-
λως πολὺ μεταγενέστερος τοῦ Β’. Ὀλυνθιακοῦ ἡ ἐπομένῃ μάλιστα πε-
ρικοπὴ τῆς διατριβῆς ὑποδεικνύει ὅτι ταύτην μᾶλλον τὴν ἐν τῶ Φιλιπ-
πικῶ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ συγγραφεὺς ὡς συντομωτέραν καὶ ἔχουσαν
ἀντὶ τῆς λέξεως πονηρίας τὴν λέξιν ἐπιβουλήσ. σημ. τοῦ
μεταφρ.

„ περ οὗτος, ἰσχύσει, ἢ πρώτη πρόφασις καὶ μικρὸν πταί-
 „ σμα ἅπαντα ἀνεχαίτισε καὶ διέλυσε· οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ
 „ ἔστιν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀδικούντα καὶ ἐπιορκούντα
 „ καὶ ψευδόμενον δύναμιν βεβαίαν κτήσασθαι· ἀλλὰ τὰ
 „ τοιαῦτα εἰς μὲν ἅπαξ καὶ βραχὺν χρόνον ἀντέχει, καὶ
 „ σφόδρα γε ἠνθησεν ἐπὶ ταῖς ἐλπίσιν, ἂν τύχη, τῷ χρόνῳ
 „ δὲ φωρᾶται, καὶ περὶ αὐτὰ καταρρεῖ· ὥσπερ γὰρ οἰκίας,
 „ οἶμαι, καὶ πλοίου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων τὰ κάτω-
 „ θεν ἰσχυρότατα εἶναι δεῖ, οὕτω καὶ τῶν πράξεων τὰς
 „ ἀρχὰς καὶ τὰς ὑποθέσεις ἀληθεῖς καὶ δικαίας εἶναι προ-
 „ σήκει· τοῦτο δὲ οὐκ ἔστι νῦν ἐν τοῖς πεπραγμένοις Φι-
 „ λίππῳ.”

Τίς θέλει πιστεύσει ὅτι πρὸς δημιουργίαν τῆς περικεπῆς ταύτης ὁ Δημοσθένης ἐκοπίασε διορθῶν καὶ μετασκευάζων περισσότερον παρ' ὅσον κοπιάζουσιν οἱ νεώτεροι πρὸς σύνταξιν ὀλοκλήρου λόγου. Μεταβάλλει ἐν ἐπίθετον θέλων ἢ ἀποφύγη τὸ δύστηχον τὸ ἐκ τῆς ἐπαλληλίας ἰδύω λέξεων ὁμοιοτελεύτων [πλεονεξίας καὶ πονηρίας]· ἀντὶ ἐντόνου ἀλλ' ἀπροσφουὸς ἐκφράσεως ἀντικαθίστησι μίαν μόνην λέξιν, ἀπλήν μὲν ἀλλὰ τὴν προσήκουσαν· χάριν τῆς ἀρμονίας, τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀττικῆς γλαφυρότητος θυσιάζει μεταφορὰν λαμπρὰν καὶ τολμηρὰν, συμπηγνύει καὶ ἐνδυναμοῖ τὴν διάνοιαν ἀποσκυβαλίζων τὰ ἀργὰ παραπληρώματα καὶ φιλοπονῶν τὸν ἀνὰ χεῖρας λόγον ὡς ὁ γλύπτης τὸ μάρμαρον.

Ἐ κορυφαῖος λοιπὸν ὄλων τῶν γνωστῶν ῥητόρων, ὁ αἰῶνιος οὗτος τῆς πολιτικῆς εὐγλωττίας τύπος, δὲν ἐθεώρει ἔργον εὐχερὲς, παίγνιον τῆς φαντασίας, τὴν κατασκευὴν μιᾶς μόνης φράσεως· κάτοχος καὶ τῶν ἰδεῶν του καὶ τῆς γλώττης του καὶ ἱκανὸς νὰ διαχύσει, ἂν ἤθελε, μὲ εὐκολίαν καὶ χάριν ἐπιπόλαιον τοὺς κρουνοὺς τῆς εὐγλωττίας του, ἐθεώρει τὴν εὐχερείαν ταύτην ὡς βεβήλωσιν· ἐδίωκε τὸ κάρριον εἰς πᾶν στοιχεῖον τοῦ λόγου του· ἀπεστρέφετο τὴν χρῆσιν παραπληρωματικῶν λέξεων καὶ περιόδων, αἰσχυνόμενος τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀμμοκονίας, τὸ ὅποιον ἀφθόνως

μεταχειρίζονται οἱ καθ' ἡμᾶς ῥήτορες παραγεμίζοντες τῆς διανοίας των τὰ χίσματα. Ἐξεύρων ὅτι ἐκάστη τῶν ἰδεῶν ἡμῶν ἐκτυποῦται δι' ἀριθμοῦ τινος λέξεων, αἵτινες ἀντανακλώσι μᾶλλον ἢ ἦττον πιστῶς καὶ ζωηρῶς τὸ ἐνδόμυχον τοῦ ῥήτορος αἴσθημα, εἰργάζετο ἀνευδότης μεχριστοῦ παρείχεν εἰς τὸ ἔργον τὴν ἐσχάτην τελειότητα. Τὴν σήμερον οἱ πλείοσι τῶν συγγραφέων προτιμῶσιν ἀντὶ τῆς ἐπεξεργασίας τὴν ἐξ ὑπαρχῆς σύνταξιν τοῦ ἔργου ὀνομάζοντες τὴν εὐκολίαν ταύτην ἔμπνευσιν. Ὁ Δημοσθένης ἄλλως πῶς φρονῶν, μετεχειρίζετο ἀδιστακτῶς, οἷονεὶ πολυτίμων μνημείων ἐρείπια, καὶ δεῦτερον καὶ τρίτον τὰς περιόδους, τὰς παραβολὰς καὶ τὰς φράσεις, ὅσας διὰ πολλοῦ ἐκμελετηθείσας ἐθεώρει τελείας καὶ ἀξίας διατηρήσεως· ἡγάπα νὰ ἐπανέρχεται συχνάκις εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς τούτους γόνους τῆς ἀκαμάτου φιλοπονίας του· μαρτυροῦσί μου τῷ λόγῳ χωρία τινὰ συγγεκεροτημένα ἀπὸ φράσεις συντεθείσας κατὰ διαφόρους χρόνους πολὺ ἀλλήλων ἀπέχοντας, καὶ τὰς ὁποίας συνήρμωσεν ἐπὶ τέλος ὁ ῥήτωρ, ἀνεγείρων μνημείον ἀφθιτον εἰς τὴν εὐγλωττίαν, ἣτις κατ' αὐτὸν δὲν ἦτο τυχαῖον καὶ παιδαριῶδες ἄθρημα, παιδιὰ τις ἢ πείρας ἀπλήης παρεπόμενον.

Εἰς τὴν ἀνάγκην ταύτην συνετέλει καὶ τὸ εἶδος τῶν ἀκροατῶν· ἡ δύσκολος ἀκοή τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες συνέβρεον περὶ τὸ βῆμα τοῦ ῥήτορος ὡς σπεύδομεν ἡμεῖς εἰς τὰς μουσικὰς συμφωνίας ἀκροασόμενοι ἔνδοξόν τινα μελωδὸν, ἡγάπα φαίνεται καὶ ἀπῆτει τὰς συχνὰς ταύτας ἐπαναλήψεις, ἄλλως ὁ Δημοσθένης δὲν ἠδύνατο νὰ συνθέτῃ τὸν ἐπιόντα λόγον ἐκ τῶν τριῶν τεταρτημορίων τοῦ προηγουμένου, οὐδὲ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ ἀνευδοιαστῶς ἐκλεκτὰ τινὰ χωρία καὶ τολμηρὰς μεταφοράς· ἦτον ἄρα τοῦτο προδηλῶς, ὠραίου δράματος δευτέρα παράστασις, εὐδοκιμήσαντος μέλους ἀναγκαστικὴ ἐπανάληψις ;

Τὸ θαυμαστότερον τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος μυστήριον εἶναι ἡ διττὴ αὕτη δύναμις τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες διψοῦντες εὐγλωττίας οὐ μόνον χάριν πολιτικῆς ἀλλὰ καὶ χάριν ἡδονῆς καὶ τέρψεως, ἐτέρποντο ἅμα καὶ

ἐπολιτεύοντο. Πῶς οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, ὄντες ἐνταυτῷ δικασαὶ καὶ διάδικοι, ἐπικριταὶ καὶ ἀκροαταὶ δὲν ἐλησμόνουσιν ἢ τὴν ἐκ τῆς φιλοσόφου καὶ φιλολόγου τέρψεως ἡδονὴν, ἢ τὴν περὶ τῆς μελλούσης ψήφου των ἀπόφασιν; Πῶς ἢ μία τῶν πνευματικῶν τούτων ἐνασχολήσεων δὲν κατίσχυε τῆς ἄλλης; Εἶναι τῷ ὄντι ἀνεξήγητον. Διάγοντες εἰς πολιτείας ἐπιτηδεῖαν εἰς ἄσκησιν ἅμα καὶ τέρψιν τοῦ πνεύματος ἀνεμίγνουσιν μὲ θραυστὴν εὐκολίαν ἢ μᾶλλον συνέχουσιν τὸ διπλοῦν ἐπάγγελμα τοῦ πολίτου καὶ τοῦ ῥήτορος, τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ φιλολόγου· οἱ καθ' ἡμᾶς λαοὶ παρ' οἷς τὸ πολιτεύεσθαι διεξεύχθη τῆς ποιήσεως καὶ τῆς εὐγλωττίας δὲν θέλουσιν καταλάβει ποτὲ τὸ θάυμα τοῦτο.

Ὁ Κυντιλιανὸς ἔλεγε “ μελέτη ἐκείνω, τούτω φύτις τὸ πλέον.” Τὸ βαθὺ τοῦτο λόγιον ἐφάνη παράξενον· εἶναι ὅμως ἀληθές. Ἡ εὐροία τοῦ Κικερωνείου λόγου ἀναγγέλλει ῥήτορα ὑπερωρισμένον εἰς τὴν πανηγυρικὴν εὐγλωττίαν· οἱ λόγοι τοῦ Δημοσθένους ὄξουσιν ἐλυχνίων, ἀλλ' ἢ δύναμις καὶ ἡ πυκνότης αὐτῶν καταπλήττει. Ὡ πόσον ὁ Δημοσθένης πλησιάζει ἐγγύτατα τῆς πραγματικῆς εὐγλωττίας, τὴν ὁποῖαν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τιμῶσιν οἱ νεώτεροι, καὶ ἣτις μόνη δύναται νὰ ἐνθουσιάσῃ σήμερον τοὺς πολιτικούς ἀνδρας. Τὰ πλεῖστα τῶν ἀνθέων ὅσα κοσμοῦσι τὰ ἔργα τοῦ Κικέρωνος παρέρχονται ἀνεπαίσθητα εἰς τοὺς ἀκροατὰς τῆς ἸΘ. ἑκατονταετηρίδος· τῶν Δημοσθενικῶν ὅμως λόγων τὸ κάλλος δὲν διαφέρει παντελῶς τοῦ ἀνυψοῦντος καὶ λαμπρύνοντος τῆς ἡμετέρας Βουλῆς τοὺς ῥήτορας· συνίσταται εἰς ἐφόδους ῥαγδαίας καὶ συνεκτικὰς, εἰς ἐπιχειρήματα ἰσχυρὰ καὶ διὰ βραχέων ἐκπεφρασμένα, εἰς εἰκόνας ζωηρὰς καὶ εὐλήπτους, εἰς πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ πλήξῃ σφοδρῶς τὴν ψυχὴν καὶ νὰ προξενήσῃ εἰς αὐτὴν βαθεῖαν ἐντύπωσιν. Ἀθληταὶ τοῦ πολιτικοῦ σταδίου μελετήσατε ἐπιμελῶς οὐ μόνον τὰ συνθέματα, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ συνθέτην μέθοδον τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός!

Ὁ Δημοσθένης δὲν προχωρεῖ δι' ἀλλεπαλλήλων συλλογισμῶν, οὐδὲ διώκει τὸν σκοπὸν διὰ λογικῶν ἀποδείξεων·

ἀλλ' ἐκθέτει φυσικὴν τινα σειρὰν ἐνθυμημάτων καὶ παρατηρήσεων ἐναργῶν, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἀναφερομένων εἰς τὸν σκοπὸν, τὸν ὁποῖον προτίθεται· αἱ μεταφοραὶ τοῦ δὲν ἔχουν τι μεταφυσικὸν καὶ πόρρω τῆς κοινῆς ἀντιλήψεως κείμενον, δὲν ἀνάγει τὸν λόγον εἰς τὸ ἀφηρημένον, οὐδὲ τὸν ἐπιτηδεύει, ἀλλὰ παρέχει αὐτὸν εὐληπτον εἰς τὸν δημῶδη πλὴν ἰσχυρὸν νοῦν τῶν ἀκροατῶν του, ὅστις ἀντιλαμβάνεται χωρὶς κόπου ὅλων τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ ῥήτορος. Αἱ ἀπλαῖ αὐταὶ φράσεις δὲν εἶναι ἄμοιροι δυνάμεως· εἰς τὸν οἰκείον τεθειμέναι τόπον, πλήττουσι τὸν νοῦν, ἐντυποῦνται εἰς αὐτὸν καὶ συντιελούσιν εἰς τὸ μέγα ἔργον τὸ ὁποῖον ὁ ῥήτωρ προτίθεται. Μεταξὺ ἐκθέτων τὰ ἐναργῆ ταῦτα ἀξιώματα, ἀποτείνει ἐκ διαλειμμάτων εἰς τὰ πάθη τῶν ἀκροωμένων ζωηρὰς καὶ συντόμους ἐκκλήσεις, λέξεις ἠχούσας εἰς τὴν καρδίαν τοῦ πολίτου, ιδέας ἀπλᾶς, αἴτινες ὡς κοιναὶ τοῖς πᾶσι, θεωροῦνται κτῆμα ἴδιον ἐνὸς ἐκάστου ἀκροατοῦ καὶ πληροῦσι τὴν καρδίαν του ἀπὸ χαρὰν φιλαυτίας ἀφελοῦς ἀκαύοντος αὐτὰς ἐκφερομένας ἀπὸ τοῦ βήματος. Ἀπλᾶ λοιπὸν καὶ ἀφελῆ εἶναι τὰ μέσα δι' ὧν ἡ διάνοια κυριεύεται, σύρεται καὶ καταβάλλεται, δι' ὧν ἡ καρδία συγκινεῖται καὶ ἐκ βάθρων σαλεύεται· δὲν ὁμοιάζουν οὔτε τὴν λεπτὴν γλαφυρότητα τῆς ἀσιατικῆς σχολῆς, οὔτε τὴν ἑναυλον τοῦ Κικέρωνος ἀρμονίαν· διὰ τὰ φθάση ὅμως εἰς τὴν κραταιὰν ταύτην ἀπλότητα ὑπεβλήθη εἰς τὸν ζυγὸν κανόνων ὅχι ὀλιγώτερον αὐστηρῶν καὶ ἀπαραβάτων παρ' ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους ὑποτάσσονται οἱ λάτρεις τῆς καθαρότητος τοῦ ὕφους σοφισταί· ὅστις δὲ τῶν νεωτέρων ἐσάλευσε μὲ τοὺς φθόγγους τῆς φωνῆς του ἐκκλησίας βουλευομένης, τοῦτο τὸ μυστήριον εἶχεν ὁδηγὸν, ταύτην τὴν ὁδὸν ἐβάδιζε· κακῇ τύχῃ ὅμως ὀλίγοι σήμερον ἀναδέχονται τὸν κόπον νὰ ἐνασχοληθῶσι μετ' ἐπιμονῆς καὶ καρτερίας εἰς τὴν αὐστηρὰν διόρθωσιν καὶ ἐξεργασίαν τῶν ἰδίων αὐτῶν ἔργων.

Μὴ νομίσης ὅτι αἱ ιδέαι, τὰς ὁποίας ὁ Δημοσθένης μετεχειρίσθη καὶ τῆς παρ' αὐτῷ χρήσεως ὁ τρόπος παρήκμισαν ἤδη καὶ κυτέστησαν ἀπηρχαιωμένα καὶ ἀγεφάρμοστα· με-

τάβαλε κύρια τινὰ ὀνόματα καὶ ἔξεις τοὺς πλείστους τῶν λόγων τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς οὐδὲν ἤττον εὐχρήτους εἰς τὰς συζητήσεις τῶν ἀγγλικῶν βουλευτηρίων· θέλεις μάθει μάλιστα ποίαν ἠμπορεῖ νὰ προξενήσῃ ἐντύπωσιν εἰς τὴν νεωτέραν ταύτην ἐκκλησίαν λέξεις οὕτω σύντομος καὶ συνεστηκυῖα περιβάλλουσα συλλογισμοὺς ἀκαταμαχήτους.

Ὁ Δημοσθένης κατηγορῶν ἀδικίας τοὺς Ἀθηναίους ὅτι τὸν Διοπίθει πολемоῦντα τὸν Φίλιππον περιεώρων, τί ἄλλο εἶναι εἰμὴ ὁ Φῶξ ὀνειδίζων τοὺς περὶ τὸν Πίττ ὑπουργοὺς ὡς παρασπονδοῦντας καὶ προδιδόντας τοὺς συμμάχους; Ναι τῆς εὐγλωττίας ἢ διάλεκτος εἶναι μία· ἡ ἀνθρώπινος καρδιά διαμένει ἀναλλοίωτος ἀναμέσον ὄλων τῶν αἰῶνων, τῶν ἡθῶν καὶ τῶν ἰδιωμάτων, ἔχουσα τὰ αὐτὰ πάθη καὶ κινουμένη διὰ τῶν αὐτῶν ἐλατηρίων.

“ Ἡμεῖς οὔτε χρήματα εἰσφέρειν βουλόμεθα, οὔτε αὐτοὶ ζυρατεύεσθαι τομλῶμεν, οὔτε τῶν κοινῶν ἀπέχεσθαι δυνάμεθα, οὔτε τὰς συντάξεις Διοπίθει δίδομεν, οὔθ' ὅσ' ἂν αὐτὸς αὐτῷ πορίσῃται ἐπαινοῦμεν, ἀλλὰ βασκαίνομεν καὶ σκοποῦμεν, πόθεν καὶ τί μέλλει ποιεῖν, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, οὔτ' ἐπειδή περ οὕτως ἔχομεν, τὰ ἡμέτερ' αὐτῶν πράττειν ἐθέλομεν· ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς λόγοις τοὺς τῆς πόλεως λέγοντας ἄξια ἐπαινοῦμεν· ἐν δὲ τοῖς ἔργοις τοῖς ἐναντιουμένοις τούτοις συναγωνιζόμεθα· ὑμεῖς μὲν τοίνυν εἰώθατε ἐκάστοτε τὸν παριόντα ἐρωτᾶν, τί οὖν χρή ποιεῖν; ἐγὼ δ' ὑμᾶς ἐρωτῆται βούλομαι, τί οὖν χρή λέγειν; εἰ γὰρ μήτε εἰσοίτετε μήτε αὐτοὶ ζυρατεύσεσθε μήτε τῶν κοινῶν ἐφέξεσθε, μήτε τὰς συντάξεις Διοπίθει δώσετε, μήθ' ὅσ' ἂν αὐτὸς αὐτῷ πορίσῃται ἐάσετε, μήτε τὰ ἡμέτερ' αὐτῶν πράττειν ἐθελήσετε, οὐκ ἔχω τί λέγω· εἰ γὰρ ἤδη τοιαύτην ἐξουσίαν τοῖς αἰτιάσθαι καὶ διαβάλλειν βουλομένοις δίδετε, ὥστε καὶ περὶ ὧν ἂν φασὶ μέλλειν αὐτὸν ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων προκατηγορούντων ἀκροᾶσθαι, τί ἂν τις λέγοι; ”

“ Ἡρμοξε βέβαια εἰς τὸ κοινοβούλιον τοιαύτην περικοπὴ μὴ ἔχουσα μηδὲ τὸ βίαιον καὶ ἐπιδεικτικὸν ὕφος τοῦ Βυρκίου μηδὲ τὸ σχαιροτενὲς τοῦ Φῶξ, ἀλλ' ἐνδεδυμένη ἀπλότητα

πλήρη σοφίας καὶ δυνάμεως. Αἱ αὐταὶ ἀρεταὶ κοσμοῦσι τοῦ Αἰσχίνου τὰ συγγράμματα, ἃν καὶ ὁ ῥήτωρ οὗτος ἦναι ὀλιγώτερον βραχὺς τὴν λέξιν καὶ περιττώτερος καὶ προσβάλλει τὴν ψυχὴν μὲ σπανιωτέρας ἐφόδους, μολταυτα τίς δύναται νὰ λησμονήσῃ ποτὲ τὴν Θαυμασίαν ἐκείνην περικοτὴν, ὅπου ἀποκαλεῖ ἐριννύας τὰς ἀκρατίτους ὁρμὰς τῶν παθῶν, καὶ τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Δουκρέτιος ἐπανελάβε παρ' ἐκείνου δανεισθεῖς.

Τοῦ Δημοσθένους ἡ συντομία, ἡ τέχνη δηλαδὴ τοῦ δι' ὅσον ἔνεστι βραχέως ἐκφέρειν τὰ νοήματα, κατέστη παροιμιώδης· ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν ταύτην δὲν πρέπει νὰ μιμηθῶσι τυφλῶς οἱ νεώτεροι ῥήτορες, φρονοῦμεν μάλιστα ὅτι οὐδ' ὁ Δημοσθένης αὐτὸς ἔκαμεν, ἀγορεύων ἐπὶ τοῦ βήματος, τὴν χρῆσιν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν κατάχρησιν, ὅσῃν εἰς τοὺς γραπτοὺς λόγους του· ἄλλο τὸ νὰ ἀποτείνεται τις πρὸς ἀναγνώστην προσεκτικὸν, κύριον τοῦ χρόνου καὶ δυνάμενον νὰ ἐπανεέλθῃ δις καὶ τρίς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χωρίου καὶ νὰ τὸ μελετήσῃ ἐν ἀνέσει, καὶ ἄλλο τὸ νὰ λαλῇ πρὸς ἀκροατὴν, τὸν ὁποῖον ὁ πτερόεις λόγος πλήττει ἅμα καὶ ἐγκαταλείπει παρερχόμενος ὡς ἀνέμου πνοή, καὶ ὅστις, οὐ μόνον λησμονεῖ πολλάκις τὰ προηγούμενα ἐπιχειρήματα, ἀλλὰ καὶ παρακολουθεῖ δυσκόλως τῶν ιδεῶν τὴν συνέχειαν. Τοῦτο εἶναι εὐδιάγνωστον ἐξ ἄλλων τε πολλῶν καὶ ἐκ τῶν γραφῶν τῶν διαφόρων ἐκδόσεων, αἵτινες μαρτυροῦσιν ὅτι οἱ λόγοι τοῦ ῥήτορος καὶ μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ βήματος ἀπαγγελίαν αὐτῶν ὑπεβάλλοντο εἰς νέαν ἐπεξεργασίαν. Εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς ὅμως ῥήτορας ἡ ὑπερβάλλουσα αὕτη συντομία δὲν ἔχει τοῦτον μόνον τὸν κίνδυνον προσθέτει καὶ ἄλλον ἢ φύσις τῶν νεωτέρων γλωσσῶν, αἵτινες ἀτελεῖς, ἀνώμαλοι καὶ ἐστερημένοι τοῦ ἀπείρου πλούτου τῶν παλαιῶν ἀπαιτοῦν περισσοτέρας λέξεις πρὸς ἐκφρασιν τῆς αὐτῆς ιδέας, πλειότερα χρώματα πρὸς ἀπαρτισμὸν τῆς αὐτῆς εἰκόνης· οὐσαὶ ἀναλυτικαὶ μᾶλλον ἢ γραφικαὶ, ἀπλαῖ καὶ λογικαὶ ἢ ποιικίλης ἐπιδεκτικαὶ φράσεως, λεπταὶ μᾶλλον ἢ ἄγροικοι, παράγωγοι καὶ οὐχὶ πρωτότυποι, δὲν προσφέρουσιν ἀντάξιόν

τι τῶν ἰσχυρῶν ἀποχρώσεων καὶ εὐτόνων γραμμῶν, τὰς ὁποίας παρέιχεν εἰς τὸν Ἑλληνα καὶ τὸν Ῥωμαῖον τὸ λεξικὸν ταμεῖον τῆς ἀρχαιότητος· τὸ "εἰσπίπτει ὡσπερ χειμάρρους" τοῦ Δημοσθένους ἐκφέρων γαλλιστὶ διὰ τοῦ *il se précipite comme un torrent*, δὲν ἔχεις εἰμὴ ἀμυδρὰν καὶ ἀσθενῆ σκιὰν τῆς ζωηρᾶς καὶ ἰσχυρᾶς εἰκόνας τὴν ὁποίαν ἡ ἑλληνικὴ ῥήσις παρίστησι. Τὸ χειμάρρους δὲν ἐσήμαινε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὡς τὸ *torrent* παρ' ἡμῖν ρεῦμα ἀπλῶς, ἀλλὰ ρεῦμα χειμερινὸν ἐξογκούμενον ὑπὸ τῆς χιόνος, πληθὺν ὕδατος ὀρμητικοῦ καὶ ἀκατασχέτου συγκατασπῶντος καὶ σύροντος πᾶν τὸ ἐμποδῶν. Αἱ νεώτεροι γλώσσαι στεροῦνται ἅπασαι τοῦ ἀορίστου, δι' οὗ, τίς θέλει τὸ πιστεῦσαι, κατώρθωνεν ὁ Ἑλληνας καὶ ἰδίως ὁ Δημοσθένης· νὰ ἐκφράσῃ διὰ μιᾶς καὶ μόνης λέξεως, ὅ,τι διὰ μακρᾶς καὶ σχοινοτενοῦς φράσεως δύνανται νὰ ἐκφράσωσιν οἱ νεώτεροι· εἰς ὄρους ὁποῖοι οἱ ἐξῆς προκινδυνεύσαντας [1] καὶ παραταξαμένους, οἵτινες ἔχουσι τὴν ἀρετὴν νὰ συγκεντρῶσιν εἰς ὀλίγας συλλαβὰς πολλὰς συνάμα ἰδέας, τί νὰ ἀντιτάξωμεν ἡμεῖς, οἱ μὴ ἔχοντες οὔτε λέξεις συνθέτους οὔτε μόρια τροπικὰ οὔτε τὴν ἐν τῇ φράσει ἐναλλαγὴν εὐχρηστον; ἐκτὸς τούτου αἱ νεώτεροι γλώσσαι, μαλθακώτεροι γενόμενοι, κατέστησαν μὲν ἐπιτήδεια νὰ ἐκφράζωσι προσφυῶς πολλὰς λεπτότητας τὰς ὁποίας ἡ νεωτέρα κοινῶνία παρήγαγεν, ἀλλὰ βαθμηδὸν λεπτυνόμενοι ἐξησθῆσαν καὶ ἀπεμακρύνθησαν μᾶλλον τοῦ Ῥωμαλαίου καὶ ἀρβενωποῦ ἰδιώματος τῶν ἀρχαίων, οἵτινες ἐγγυτέρω τῆς φύσεως ὄντες, καὶ ἀγαπῶντες γυμνὴν τὴν ἐκφρασίαν, δὲν ἀπεστρέφοντο τὴν ἐκ τῆς γυμνότητος αἰσχυρὴν, οὐδ' ἐταράσσοντο ἀπὸ τὰς περὶ τοῦ σεμνοῦ καὶ τοῦ εὐφήμου ἰδέας τὰς ὁποίας ὁ χριστιανισμὸς ἐγέννησεν, ὁ δὲ βίος τῆς αὐλῆς ἐκαλλιέργησε καὶ ἀνέπτυξεν· ἐπιθὶ τὰς κωμωδίας τοῦ Ἀρι-

(1) Πρὸς μετάφρασιν τῆς λέξεως ταύτης, ἣτις προδήλως ἐλήφθη ἀπὸ τὸν περὶ Στεφάνου λόγον, ὁ Γάλλος μετεχειρίσθη 17 λέξεις, σημειώσας ὅτι εἰς τὸν Ἄγγλον ἤρκεσαν μόναι δεκατέσσαρες.

στοφάνους καὶ θέλεις ἰδῆ ὅτι εἰς τὴν Ποίησιν ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ ἐμφανίζετο ἀκόλαστος καὶ ἀσχήμων ὡς ὁ Βάκχος καὶ ὁ Σίληνός. Ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Δίσχίνης ὀνειδίζουσι καὶ λοιδοροῦσιν ἀλλήλους μὲ ἐπίθετα τὰ ὁποῖα μόλις σήμερον ἢ ἱλὺς τοῦ ὄχλου μεταχειρίζεται εἰς στιγμὰς παραφορᾶς· ὑπάρχει χάσμα μέγα ἀναιέσον τῶν δύο τούτων πολιτισμῶν, τὰ εὐγενῆ ὅμως παραδείγματα ὅσα ἢ ἀρχαιότης μᾶς ἄφησε δὲ εἶναι δι' ἡμᾶς πλοῦτος ἄχρηστος· δυνάμεθα, ἀποβλέποντες εἰς τὰ μεγαλοπρεπῆ αὐτῆς ἔργα, νὰ διορθώσωμεν πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει ἀσθενές, διάστροφον καὶ συστηματικῶς κακὸν εἰς τὴν νεωτέραν εὐγλωττίαν.

Ἀντίθετος εἰς τοῦτον τὸν πολιτικὸν τοῦ παλαιοῦ κόσμου ἄνδρα εἰς τοῦτον τὸν οὕτως ἀπλοῦν, νευρώδη, σοφὸν Δημοσθένην, ἄνδρα τινὰ τῆς νεωτέρας Εὐρώπης πολιτικὸν ἅμα καὶ ῥήτορα, τὸν Γράτταν παρ. χάριν· ἀντὶ τῆς ἐπιπόνου ἐργασίας τοῦ ἑλληνος ῥήτορος εὐρίσκεις μόνον εὐστομίαν σαρκασμοῦ καὶ ἀντιθέσεως πλήρη.

Εἰς τὴν διαφορὰν ταύτην συνετέλεσε κατὰ μέγα μέρος ἡ ἀνάπτυξις τῆς μηχανικῆς καὶ ἡ πρόοδος τῆς βιομηχανίας. Τὴν ἤθελεν εἰπῆ σύγχρονός τις Φιλίππου τοῦ Μακεδόνο· Ἀθηναῖος, ἂν ἀναζῶν παρίστατο εἰς μίαν τῶν συνεδριάσεων τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου καὶ ἤκουε παρὰ τοῦ ξιναγούντος αὐτὸν τὴν ἐξῆς ὁμιλίαν· “Ὁ πρὸς τὸ βῆμα πορευόμενος ῥήτωρ θέλει αὐτοσχεδιάσει τὴν ἀπάντησίν του· πολλαὶ φρίσεις του θέλουν εἶσθαι παρακεκομμένα καὶ ἀτελεῖς, τινὲς δὲ καὶ σόλοικοι πρὸς τοὺς κανόνας τῆς γραμματικῆς ἀπάδουσαι, τὸ δὲ σύνολον τοῦ ἀγωνίσματος ἐρρίμμενον ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἔχον τὸ ἀτημέλητον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ ἀνεπίδεικτον τῶν διαλογικῶν παραφορῶν· ἢ συζήτησις, ἄρξαμένη τὴν ἐβδόμην τῆς ἐσπέρας μέλλει νὰ διαρκέσῃ μέχρι τῆς πέμπτης τῆς πρωίας· τὰ κατὰ τὴν συζήτησιν θέλουν ἐκτεθῆ ἐγγράφως πάντα· αἱ κολωβαὶ φράσεις θέλουν συμπληρωθῆ, αἱ ἰδέαι τοῦ ῥήτορος θέλουν μορφωθῆ ἐπὶ τὸ λογικώτερον καὶ ἢ σύνταξις ἐπὶ τὸ γραμματικώτερον. Κατὰ δὲ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν π. μ. μυριάδες

ἀντιγράφων θέλουσιν ὁδοιπορεῖ πρὸς παντοίας διευθύνσεις· θέλει προκαταλάβει κοιμώμενον ἔτι τὸν βουλευτὴν ἢ περιέχουσα τὴν διορθωμένην εὐγλωττίαν τοῦ ἑφημερίδου, καὶ μετὰ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας ὁ κάτοικος τοῦ Δερβυσίου καὶ Δεβονσίου θέλει ἀναγνώσει τὸν λόγον τοῦτον.” Ἀγαμφιβόλως ὁ Ἀθηναῖος ἀκούων τοιαῦτα θαύματα δὲν θέλει τὰ πιστεύει. Ὅποια κατάκτησις βιομηχανικῆ, πόσον προώδυσαν αἱ μηχανικαὶ τέχναι ἀπὸ τοῦ Δημοσθένους καὶ ἐφεξῆς!

Ἄλλ' ἀφοῦ ἐθαυμάσαμεν τὴν ἄμετρον ταύτην ὡς πρὸς τὸν ὑλικὸν μηχανισμόν ὑπεροχὴν τῶν νεωτέρων, ἐπιβλέψωμεν μικρὸν καὶ εἰς τὴν κατάστασιν τῆς πνευματικῆς αὐτῶν προόδου. Αἱ δημηγορίαι αὐταὶ αἱ οὕτω ταχέως διαδιδόμεναι ἀπὸ τοῦ κέντρου εἰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς Ἀγγλίας· ὁ λόγος οὗτος τὸν ὅποιον ἴστησι μὲν ἡ στενογραφία, διαιωνίζουσι δὲ ψηφίδια κινητὰ, καὶ πολλαπλασιάζει ἢ πίεσις αὐτῆ ἢ εὐγλωττία, ἢ φέρουσα ἀπέραντον σάλπιγγα δι' ἧς περιέρχεται πᾶσαν εἰς ὀκτὼ ἡμέρας μὲν τὴν Εὐρώπην, μῆνας δὲ τὴν οἰκουμένην, ὅλα ταῦτα εἶναι τεράστια. Ἀλλὰ παράθεσ εἰς τὴν ἀρχαίαν εὐγλωττίαν τὸν καρπὸν τῆς ταχείας ταύτης μεθόδου. Ὁ Γράτταν ἦτον ὡς ὁ Δημοσθένης ῥήτωρ ἀθλητικός· οἱ δὲ ὑπουργοὶ ἦσαν τόσοι Φίλιπποι ἐνώπιόν του· τὸν συλλογισμόν, τὴν λουδορίαν, τὴν ποίησιν, τὴν ὄργην, τὴν δύναμιν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν λέξεων, ὅλα ταῦτα τὰ ὄπλα τὰ μετεχειρίζετο διαδοχικῶς· κατεχρᾶτο δὲ ὡς ὁ Δημοσθένης τὸ προσφιλὲς αὐτῷ σχῆμα τῆς ἀντιθέσεως. Εὐφυῆς κατὰ τὴν ὁμολογίαν ὄλων τῶν κομμάτων, πλησιάζει τὸν Ἀθηναῖον ῥήτορα κατὰ τὴν μέθοδον καὶ τὸ ὕφος ὑπὲρ τὸν πνευματώδη Σεριδάνην, τὸν μεταφυσικὸν Βύρκιον καὶ τὸν Κικερόνειον Φόξον· ἀλλ' ὅποια καὶ ἂν ὦσιν αἱ ἐλλείψεις του εἶναι εἰς ἓκ τῶν τῆς πρώτης τάξεως εὐγλωττῶν ἀνδρῶν· ὁ νοῦς του εἶναι σιβαρὸς, εἰρωνικὸς καὶ πρωτότυπος, τὸ πνεῦμα του ὀξύ, σκωπτικὸν καὶ ὑπερφνωῶς εὐθετον πρὸς τὸν σαρκασμόν· ἐπάγει ἐπίγραμμα ἐπὶ ἐπιγράμματος, ἀξίωμα ἐπὶ ἀξιώματος, πιρατῆρη-

σιν ἐπὶ παρατηρήσεως, ἔχει τὴν τέχνην νὰ περιβάλη τὰς θερμὰς ιδέας του μὲ λέξιν καθαρὰν καὶ διαυγῆ· σχηματίζει ὡς οἱ ἀρχαῖοι ἀσυνδέτους τὰς περικοπὰς, πλὴν τὰς ἀκονίζει, μὴ ἀρκούμενος νὰ τύχη τοῦ σκοποῦ, ἀλλ' ἐπιθυμῶν καὶ νὰ διαμβῆσῃ διὰ τῆς ἐπιτυχίας· ἀπλὴ ἢ νίκη δὲν τὸν εὐχαριστεῖ τῶν ἀκαταμαχίτων συλλογισμῶν του καὶ τῆς ἰσχυρᾶς διαλεκτικῆς του τὰ τρόπαια δὲν ἀναπαύουν τὴν φιλευτίαν του, προσεπιζητεῖ καὶ τοῦ κωμικοῦ συγγραφέως τὸν θρίαμβον· φειδωλὸς ὡς πρὸς τὰ κοσμήματα καὶ βραχύλογος καὶ σεμνὸς παρὰ πάντας τοὺς ἡμετέρους ῥήτορας, εἶναι ἄξιός νὰ παραβληθῇ μὲ τὸν ὑπερφυᾶ τύπον τῆς ἑλληνικῆς ῥητορείας· πλὴν ὅταν ἐξετάσῃ τις ἐπιμελῶς τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς ἑλλείψεις ἑκατέρων, συναισθάνεται ταπεινώσιν τινα ἀναγνωρίζων πόσον ὁ νεώτερος ῥήτωρ εἶναι κατώτερος εἰς τὸν ἀγῶνα τούτου.

Αἱ ἑλλείψεις τοῦ Γράτταν συνίστανται εἰς τὴν ἐπιτιθέουσιν καὶ τὴν μονοτονίαν· τὸ πνεῦμα του φύσει ὀξὺ καὶ δηκτικὸν συνφκειώθη μὲ ἀποφθεγματικὴν τινα εὐγλωττίαν, ἣτις ἦτον ἴδιον αὐτοῦ μόνου κτῆμα καὶ πρὸς τὴν ὁποίαν διέμεινε πιστός· ἐν δὲ τῇ διανοίᾳ ταύτῃ ὡς ἐν μήτρᾳ τινὶ ὄλαι αἱ ιδέαι ἐλάμβανον τὸν αὐτὸν τύπον· τὸν σκόπελον τούτου δὲν θέλει διαφύγει κανεὶς τῶν λαβόντων τὴν ἔξιν τοῦ αὐτοσχεδιάζειν ἀποδεχόμενος καὶ ἀκολουθῶν ἰδιαιτέρας τινὰς μεθόδους, τρόπους τινὰς συνθέσεως ἐξαιρέτως ἀρεστοὺς, βλέπεις κατὰ μικρὸν ταῦτα προσηλούμενα εἰς τὸν νοῦν σου, παγιούμενα καὶ ἐπὶ τέλους ἐγγᾶραττόμενα ἀεξαιλίπτως· τούτου δὲ γενομένου τὸ σκέπτεσθαι καθίσταται ἐν σοὶ ἐργασία οὕτως εἰπεῖν μηχανικὴ, ἀνεπίδεκτος ποικιλίας, καὶ ἀποκρούουσα πᾶσαν ἐν τῷ λόγῳ εὐστροφίαν καὶ ἐναλλαγὴν· θέλουν σὲ ὀνομάσει ἰδιότροπον, ἰσχυρογνωμῶν ἀκαλοθῶντα ἴδιον καὶ μοναδικὸν σύστημα, ἀλλ' ὄλαι αὐταὶ αἱ παραινέσεις δὲν θέλουν κατορθῶσει νὰ μεταβάλωσι τὸν τρόπον σου, θέλεις βαδίσει δι' ὅλης τῆς ζωῆς σου, ἐνόσω διαρκεῖ τὸ ῥητορικὸν σου στάδιον, ἀπαρατρέπτως τὴν αὐτὴν ὁδόν.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἔχει τι ἐλάττωμα τὸ ὅποιον ὁ αὐτοσχεδιασμός ὑποθάλλπει· οἱ δὲ νομίζοντες ὅτι τὸ αὐτοσχεδιάζειν συντελεῖ εἰς τὰς φυσικὰς τῆς εὐγλωττίας ὁρμὰς καὶ καθίστησι τῶν ναμάτων αὐτῆς τοὺς κρουνοὺς μᾶλλον ῥαγδαίους καὶ διαυγεῖς ἀπατῶνται· μόνος καρπὸς αὐτοῦ εἶναι ἢ σταθερὰ τῶν αὐτῶν μορφῶν ἐπανάληψις· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον οἱ ζωγράφοι, οἱ κατὰ μνήμην καὶ οὐχὶ κατὰ φύσιν σχεδιάζοντες, ἀποκτῶσι τὴν ἕξιν εὐχερείας τινὸς πλημμελοῦς καὶ ἐκνευρισμένης· τοιουτοτρόπως οἱ στερούμενοι μεγαλοφυΐας ποιηταὶ θυσιάζουσι χάριν τῆς τέχνης, τοῦ μηχανισμοῦ καὶ τῆς χρήσεως ἐπιθέτων παρασίτων, τὴν φαντασίαν καὶ τὴν ἰδέαν.

[Revue Britannique] B.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

Anonymi Viennensis descriptio urbis Athenarum, nebst den Briefen des Zygomas und Kabasilas, ein Beytrag zur Topographia von Athen, von Dr. Ludwig Ross.

Ἡ διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιολογίαν τοσοῦτον σπουδαία τοπογραφία τῶν Ἀθηνῶν περιεκαλύφθη καὶ αὐτὴ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς δουλείας μὲ τὰ αὐτὰ σκοτῆ τὰ ὁποῖα κατεσκίασαν ὅλην τὴν Ἑλλάδα ὑφ' ὅλας τὰς φάσεις της. Μετὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων οἱ ξένοι καὶ ἐγχώριοι πεπαιδευμένοι ἠσχολήθησαν ἐρευνῶντες τοὺς κλασικοὺς συγγραφεῖς, ἐσυμβουλευθήσαν σπανίας τινὰς ἡκροτηριασμένας ἐπιγραφὰς, καὶ συνέλεξαν τὰς πολλάκις βαναύσοις καὶ τερατολόγοις δημοτικὰς παραδόσεις· ἐκ τοιαύτης ἀφειρηρίας ὀρμώμενοι προσδιώρισαν σημεῖα τινὰ τῶν ὁποίων τὴν ταυτότητα ἐθεώρησαν ὡς ἀναμφισβητήτως ὁμολογούμενην, καὶ ἐξ αὐτῶν ὠδηγήθησαν διὰ τὰ ὀνοματοθετήσασθαι καὶ τὰ λοιπὰ τῆς πόλεως μέρη. Ἀλλὰ τὰ διδόμενα ταῦτα εἶναι μέχρι τοῦδε ἀνεπαρκῆ καὶ τοσαῦται ἔμεινον περὶ πολλῶν τοπογραφικῶν εἰς Ἀθήνας ζητημάτων ἀμφιβολίαι, ὥστε καὶ αὐτὰ τ' ἀναμφισβητήτα θεωρούμενα σημεῖα ἐσχίτως ἠμφισβητήθησαν. Ἡ ἔννοια περικοπῆς συγγραφείως ἀρχαίου ἐξηγουμένη καὶ παραξηγουμένη, διδιδει συνεπειὰς ἀντιθέτου; πολλάκις, αἱ ἐπιγραφαὶ ἢ τὰ γλυπτὰ τεκμήρια κεῖνται ἐπίσης βωβὰ ἐνώπιον τῶν ἐρευνητῶν, οἵτινες συνεχῶς αἰροῦνται τὰς παραδοξοτέρας ὑπο-

(ΤΟΜ. Γ' ΦΥΛ. Α')

θέσεις μόνον διότι εἶναι παράδοξοι. Ἄν ἐδυνάμεθα ν' ἀνατρέξωμεν τοὺς αἰῶνας καὶ νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἰσορρίαν ἐκάστου μνημείου ὑπὸ τὰς διαφόρους περιστάσεις αἵτινες μετέβαλον τὴν ὄψιν τῶν Ἀθηνῶν, ἢ ἂν ἐλλείψει τοιοῦτου ἀσφαλῶς ὁδηγοῦ διὰ τοῦ σκότους τῶν αἰῶνων εἶχομεν τὴν τύχην ν' ἀπαντῶμεν εἰς μεμακρυσμένα τοῦ παρελθόντος διαστήματι πληροφορίας τινὰς ἐξ ὧν νὰ δύναται ν' ἀπαρτισθῆ τῶν μεταβολῶν τῆς τύχης καὶ τοῦ ὀνόματος ἐκάστου μνημείου ἢ ἀλληλουχία, ἢ τοπογραφία τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἤθελεν εἶσθαι πρόβλημα δύσλυτον. Ἄλλ' ἐκ τῶν ἀρχαίων οἱ μὲν πλείστοι περιέχουν ἀτελεῖς τινὰς καὶ ἀμφιβόλους εἰδήσεις, πρὸς ἄλλον γεγραμμένας σκοπόν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς εἰδότας ἀποτεεινομένας, καὶ μὴ περιεχούσας γνωρίσματα θετικὰ δι' ἡμᾶς· ὁ δὲ Πausanias π. χ. ὅστις ἐπραγματεύθη τὴν τοπογραφίαν ἰδιαιτέρως, πολλὰ μὲν παρατρέχει, πολλὰ δὲ προσδιορίζει ἐκ τῶν τότε γνωστῶν καὶ σήμερον ἀγνώζων ὀρμώμενος, καὶ ἐν γένει δὲ ἔχει εἰς τὰς περιγραφὰς του τὴν μαθηματικὴν ἐκείνην ἀκρίβειαν ἣτις καθιστᾷ τόσον πολύτιμα τὰ τῶν νεωτέρων συγγράμματα. Μετ' αὐτὸν οἱ γυμνοῦντες τὴν Ἑλλάδα Ῥωμαῖοι δὲν ἔκρινον εὐλογον νὰ περιγράψουν τὰ μνημεῖά της τὰ ὅποια ἠκροτηρίαζον. Ἐπὶ Βυζαντινῶν ἢ κλασικῆ Ἑλλάδος ἦτον ἄσημος ἐπαρχία, καὶ οἱ τότε συγγραφεῖς ἀναφέρουν τὰς Ἀθήνας ὡς ἐν παρόδῳ, χωρὶς τινος εἰδήσεως τοπογραφικῆς. Μέχρι δὲ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος μετὰ Χριστὸν οὐδεμία σχεδὸν ἄλλη γίνεται μνεία τῆς τοπογραφίας τῶν Ἀθηνῶν, πλην ὑπὸ τοῦ Κυριακοῦ τοῦ ἐξ Ἀγκῶνος καὶ εἰς τὴν Τουρκογραικίαν τοῦ Μαρτίνου Κρουσίου, ἢ Κρευσίου, καθηγητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς εἰς Τυμβίγγην, ὅστις κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος, (1584) ὠφελούμενος ἀπὸ τὰς διαπραγματεύσεις τὰς μεταξὺ τῶν διαμαρτυρουμένων τῆς Ἀύγουστοβουργικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως περὶ ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἀπεύθυνεν εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πεπαιδευμένους ἀνταποκρε-

τάς του διαφόρους ἐρωτήσεις περὶ τῆς τότε τόσο ἀγνώστου καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, ὥστε ἀμφιβάλλετο ἂν ἐκτὸς τοῦ ὀνόματος ἐσώζετο τι ἀκόμη τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐξέδωκε τὰς ἀποκριτικὰς αὐτῶν ἐπιστολάς, ἐκ τῶν ὁποίων μία τοῦ Ζυγομαλά καὶ μία τοῦ Καβασίλα περιέχουν μικρὰ τεμάχια περὶ τοπογραφίας τῶν Ἀθηναίων. Μετ' αὐτοὺς α ἀρχιότεραι πληροφορίαι περὶ Ἀθηναίων εἶναι αἱ τοῦ Γιλλιτιέρου (Guillettère), ἐκδόντος κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος τὰ ἀπομνημονεύματα τῆς ὁδοπορίας τοῦ ἀδελφοῦ του, τῶν ὁποίων διαμφισβητεῖται ἡ γνησιότης, ἀποδιδόμενων τῶν πληροφοριῶν τὰς ὁποίας δημοσιεύει εἰς διακοινώσεις ἐγγράφους τῶν ἐν Ἀθήναις τότε κατοικησάντων Ἰητουϊτῶν. Ἐκτοτε ἡ κατάστασις τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων ἐγένετο ἀντικείμενον συνεχῶν ἐπισκέψεων, περιγραφῶν ἢ ἐξηγήσεων. Ἀλλὰ ἡ πρὸ αὐτῶν ἐποχὴ μένει σκοτεινὴ πάντοτε, καὶ ἤθελεν εἶσθαι ἐπιθυμητὴ ἀκτίς τις ὅσον ἀμυδρὰ καὶ ἂν εἶναι ἐκ τοῦ μεσαιῶνος ἥτις ἤθελε διευκρινίσει πολλὰ ἐκ τῶν σήμερον ἀμφιβόλων. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἀπόσπασμα τὸ ὁποῖον ὁ Κ. Ρὸς ἐξέδωκε.

Καθ' ἃς ὁ ἴδιος ἐκδότης δίδει πληροφορίας περὶ τοῦ ἀποσπασματίου του, τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ ἔμαθεν ἀπὸ τὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα παραδόντα τὴν ἑλληνικὴν του ψυχὴν μέγαν Ὁ. Μύλλερρον. Εἰς τὴν Αὐτοτοκρατορικὴν Βιβλιοθήκην τῆς Βιέννης ὑπάρχει κώδηξ χειρόγραφος εἰς τέταρτον, γεγραμμένος, ὡς φαίνεται, ὑπὸ διαφόρων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15 αἰῶνος, περιέχων εἰς ἀνακόλουθον τάξιν διαφόρους θεολογικὰς πραγματείας καὶ ἄλλα διάφορα σύμμικτα, καὶ ἐγγεγραμμένος εἰς τὸν Κατάλογον τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης ὑπὸ τὸν τίτλον Codd. Theologicis, N. CCII. Τὸ προκείμενον τεμάχιον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Τὰ θείατρα καὶ διδασκαλεῖα τῶν Ἀθηναίων, κατέχε ἐπτὰ σελίδας τοῦ κώδικος, ἀπὸ τῆς β' σελίδος τοῦ φύλλου 29, μέχρι τῆς β' τοῦ φύλλου 32. ἄνευ τινὸς προοιμίου, εἰσαγωγῆς ἢ σχολίου διευκρινίζοντος.

Ἐνταῦθα προτίττομεν ἀντίγραφον τοῦ τε ἀποσπάσματος τούτου καὶ τῶν δύο περικοπῶν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ζυγομαλά καὶ Καβασίλα ἐκ τῆς Τουρκογραφικῆς, περὶ ὧν ὠμιλήσαμεν ἀνωτέρω, ὡς ἀπαρτιζόντων τῶν τριῶν τούτων τεμαχίων ὄσας τοπογραφικὰς πληροφορίας περὶ Ἀθηνῶν ἔχομεν ἐκ τοῦ μεσαιῶνος, καὶ μετὰ ταῦτα θέλομεν ἐπιφέρει τὰς περὶ αὐτῶν παρατηρήσεις καὶ τὰ συμπεράσματα, ὅσα ὁ ἐκδότης ἐξάγει.

A. ΑΝΩΝΥΜΟΤ ΕΚ ΒΙΕΝΝΗΣ ΠΕΡΙ- ΓΡΑΦΗ ΑΘΗΝΩΝ.

Τὰ θέατρα καὶ διδασκαλεῖα τῶν Ἀθηνῶν.

1. Πρῶτον ἀκαδημία ἐν χωρίῳ τῶν βασιλικῶν· δεύτερον, ἡ ἐλαιατικὴ εἰς τοὺς ἀμπελοκήπους· τρίτον, τὸ τοῦ πλάτωνος διδασκαλεῖον εἰς τὸ παραδείσιον· τέταρτον, τὸ τοῦ πολυζήλου ἐν ὄρει τῷ ἡμίτιῳ [γρ. ὑμητίῳ]· πέμπτον, τὸ τοῦ διοδώρου πλησίον τούτου.

2. Ἐκτὸς δὲ τῆς πόλεως ἔστι τὸ διδασκαλεῖον τοῦ Σωκράτους, ἐν ᾧ εἰσὶ κύκλω οἱ ἄνδρες καὶ οἱ ἄνεμοι ἱστορισμένοι· κατὰ δύσιν δὲ τούτου ἴστανται τὰ παλάτια τοῦ Σεμισσοκλέους· καὶ πλησίον τούτων εἰσὶν οἱ λαμπροὶ οἶκοι τοῦ πολεμάρχου ἴστανται δὲ ἀγάλματα τοῦ διὸς ἔγγιστα τούτων ἄντικρυς δὲ τούτων, ἔστι βωμὸς, εἰς ὃν ταφῆς ἀξιούνται οἱ παγκρατισταὶ [γρ. παγκρατιασταὶ] καὶ ὀλύμπιοι· ἐν ᾧ φοιτῶντες οἱ ῥήτορες, τοὺς ἐπιταφίους λόγους ἀνεγίνωσκον.

3. Κατὰ ἄρκτον δὲ τούτου, ὑπῆρχεν ἡ πρώτη ἀγορὰ τῆς πόλεως, εἰς ἣν ὁ ἀπόστολος Φίλιππος τὸν γραμματέα ἐβύθητεν [γρ. ἐβύθισεν]· ἐνθα ὑπῆρχον καὶ οἱ λαμπροὶ

οἰκοὶ φυλλῆς τῆς πανδιονίδος· κατὰ δὲ τὸ νότιον μέρος, ὑπῆρχε διδασκαλεῖον τῶν κυνικῶν φιλοσόφων· καὶ πλησίον τούτου τῶν τραγικῶν· ἐκτὸς δὲ τῆς ἀκροπόλεως ὀλίγον πρὸς δύσιν, κατέκουν οἱ θαλαμ. (1)
καὶ πλησίον τούτου ὑπῆρχε διδασκαλεῖον τοῦ Σοφοκλέους· καὶ πρὸς νότον τούτου ἴστατο ὁ ἄρειος πάγος· ἔνθα ὁ τοῦ Ποσειδῶνος υἱὸς Λυρόθιος [γρ. Ἀλιρρόθιος] ὑπὸ Ἄρεος ἐθανατώθη.

4. Κατὰ ἀνατολὰς δὲ τούτου ὑπῆρχον τὰ παλάτια Κλεονίδους [;] καὶ Μιλτιάδου· καὶ πλησίον τούτων ἀκμὴν ἴσταται διδασκαλεῖον λεγόμενον τοῦ Ἀριστοτέλους· ὑπερθε δὲ τούτου, ἴστανται δύο κίονες. Καὶ εἰς μὲν τὸν ἀνατολικὸν, ὑπῆρχε τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἄγαλμα· εἰς δὲ τὸν δυτικὸν, τοῦ Ποσειδῶνος· μέσον δὲ τούτων λέγουσιν εἶναι ποτὲ γοργόνης κεφαλὴν, ἔνδον κουβουκλείου σιδηροῦ· ἔστι δὲ καὶ ὠρολόγιον τῆς ἡμέρας μαρμαρίτικον.

5. Ἄντικρυς δὲ τούτου πρὸς μεσημβρίαν, ὑπῆρχε διδασκαλεῖον λεγόμενον τοῦ Ἀριστοφάνους· καὶ ἀνατολικά ἀκμὴν ἴσταται ὁ λύχνος τοῦ Δημοσθένους· πλησίον δὲ τούτου ἦν τότε καὶ τοῦ Θουκυδίδου οἴκημα, καὶ Σόλωνος, ἀγορὰ τε ἡ δευτέρα· καὶ ὁ οἶκος τοῦ ἀλκμαίονος· καὶ βαλανεῖον μέγιστον καὶ πρὸς νότον τούτου, ἡ μεγάλη ἀγορὰ τῆς πόλεως· καὶ τεμένη πλείστα ἀξιάγαστα ἐπὶ τῆς πύλης νότιδος. Ἦς πρὸς τῆς φλιᾶς ἰστόρηται ἑνεακαίδεκα ἄνδρες (2) τὸν ἕνα ἐδίωκεν, ἐκεῖ ὑπῆρχε καὶ τὸ βασιλικὸν λουτρὸν, ἐν ᾧ τὸν μέγαν βασίλειον διὰ πατάγων φοβεῖσαι ἠθέλησαν· ἔνθα καὶ ὁ τοῦ μνηστάρχου [;] οἶκος.

6. ἴσταται δὲ κατὰ ἀνατολὰς τούτου, καμάρα μεγίστη καὶ ὠραία· εἰσὶ δὲ τὰ ὀνόματα Ἀδριανοῦ καὶ Θεσέως· εὐρίσκεται δὲ ἔνδον τῆς αὐλῆς (3) με-

(1) Κενὸν διάστημα 10--12 στοιχείων.

(2) Ἐλλείπει σχεδὸν εἰς ὀλόκληρος στίχος.

(3) Κενὸν τινῶν λέξεων.

γίστη ἐτύχανεν· εἰς ἣν οἶκος βασιλικὸς ὑπῆρχε πλείστοις κίοσιν ὑποκάτωθεν στηριζομένη· ὅστις ἐλεπτουργήθη πρὸς τῶν δύο καὶ δέκα βασιλέων τῶν τὴν ἄκραν οἰκοδομησάντων.

7. Πρὸς δὲ νότον τούτων ἔστιν οἶκος βασιλικὸς πλὴν ἄραιος· εἰς ὃν κατερχόμενος ὁ Δοῦξ κατὰ καιρὸν εἰς εὐωχίαν ἐκινεῖτο· ἐκεῖ ἔστι καὶ ἡ νεάκρουνος [διορθ. ἐννεάκρουνος] πηγή ἢ καλλιρρόη· εἰς ἣν λουόμενος ἀνῆρχετο εἰς τέμενος τὸ τῆς Ἑρας λεγόμενον, καὶ προσήυχετο· νῦν δὲ μετεποιήθη εἰς ναὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν.

8. Κατὰ ἀνατολὰς δὲ τούτου ἐστὶ τὸ τῶν Ἀθηνῶν Θέατρον, κύκλω περιεχόμενον, ὡσεὶ μιλίου διάστημα, δύο εἰσόδους κεκτημένον βορεινὴ εἴσοδος πλουτεῖ, ἕτερον δὲ (1) νοτινὴ ἐπικέκτῃται· ἑκατὸν δὲ ζῶναις ἐκοσμεῖτο κυκλοτερῶς τὸ Θέατρον ἐκ μαρμάρου πεπονημέναις λευκοῦ, ἐν αἷς ὁ λαὸς καθεζόμενος ἐθεώρει τὸν ἀγωνιζόμενον καὶ τὴν πάλην.

9. Ἐκ τούτου οὖν εἰσερχόμενοι τὴν ἀνατολικὴν πύλην, εὐρίσκομεν ἄλλην ἀγορὰν, καὶ ἀγωγὸς ὕδατος δύο, οὗσπερ ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ Ἀθηναίοις χαριζόμενος κατεσκεύασε, καὶ ὕδωρ μήκοθεν τούτοις ἐκόμισεν. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερος ἀγωγὸς κατὰ τὴν βόρειον πύλην φερόμενος, ὃν ὁ Θησεὺς ἐλεπτούργησε. Καὶ ταῦτα μετὰ τὴν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν τυρηνλίδα ὡς φῆ ἄβιρις καὶ ἠρόδοτος, ὑπὸ δυοκαίδεκα βασιλέων ἐλεπτουργήθη. κέκρωψ ὁ διφυῆς μεγάλως ἐφαίδρυνε, ἐν ποικίλῃ δόξῃ ταῦτα ὠραίσας· τὰ μὲν τείχη πρὸς ὕψος ἐγείρας τὸ δὲ ἔδαφος διαφόροις μαρμάροις καταστρώσας καὶ τὰ τεμένη ἐνδοθεν καὶ ἔξωθεν καταχρύσας [διορθ. καταχρυσώσας] ἀθήνας ταύτην ἐπωνόμασεν.

10. Εἰς γοῦν τὴν ἀκρόπολιν ἡμῶν εἰσερχομένων εὐρίσκομεν ἓνα μικρὸν διδασκαλεῖον ὅπερ ὑπῆρχε τῶν μουσι-

(1) Δύο κενὰ, ἕκαστον ἐξ ἐνὸς σχεδὸν στίχου.

κῶν· ὄπερ πυθαγόρας ὁ σάμιος συνεστήσατο. κατέναντι δὲ τούτου ἔστι παλάτιον μέγιστον· καὶ ὑποκάτωθεν τούτου [ἔστι παλάτιον μέγιστον· καὶ ὑποκάτωθεν τούτου ἴστανται πλείστοι] (1) λακῶν καὶ μαρμάρων πλουτεῖ, σὺν τῇ ὀροφῇ καὶ τοῖς τείχεσι· πρὸς δὲ τὸ βόρειον κλει. . . . [2.], ὑπῆρχε πᾶσι καγγελαρία ἐκ μαρμάρου καὶ κιόνων πεποιημένη λευκῶν, κατὰ νότον [γρ. νῶτον] δὲ ταύτης ὑπῆρχεν ἡ στοὰ ἐν ποικίλῃ ὠραιότητι περικεχρυσωμένη γύροθεν καὶ ἔξωθεν, καὶ λίθοις τιμίοις κεκοσμημένη· διὰ ταύτην καὶ στοῖκοι φιλόσοφοι ἐλέγοντο οἱ ἐν ταύτῃ μαθητευθέντες· ἀντικρὺς δὲ ταύτης, τὸ τῶν ἐπικουρειῶν ἤκμαζε διδασκαλεῖον.

11. Περὶ δέ γε τοῦ ναοῦ τῆς Θεομήτορος, ὃν ᾠκοδόμησαν ἀπολλῶς καὶ εὐλόγιος ἐπ' ὀνόματι ἀγνώστῃ Θεῷ, ἔχει οὕτως· ἔστι ναὸς δρομικώτατος καὶ εὐρύχωρος εἰς μῆκος πολὺ ἐπεκτεινόμενος· καὶ τὰ τείχη τούτου ἐκ μαρμάρου πεποιημένα λευκοῦ, τετράγωνος δὲ ἡ τούτων θῆσις καθέστηκε, πηλοῦ καὶ ἀσβέστου χωρίς· διὰ σιδήρου δὲ καὶ μολύβδου ὁ πᾶς τοῖχος ἀνείγεται· ἐκτὸς δὲ τοῦ τοίχου, πλουτεῖ κιόνας παμμεγέθεις, κυκλικῶς τὸν ναὸν περιέχοντας· μεταξὺ δὲ τῶν δύο κιόνων περιέχει πλαγίωσιν· πρὸς δὲ τῇ ὠραίᾳ πύλῃ καὶ τὸ ἅγιον βῆμα, ἅπερ εἰσὶ κατὰ λίβαν, καὶ θρασ. (2) τὴν τῶν κιόνων στάσιν ἐπικέκτηται μέγρι μὲν πολλοῦ προοῖουσα εἰς ὕψος· κεφαλαὶ δὲ τῶν κιόνων κεκολαμμένοι διὰ γλυφῆς σιδήρου εἰς σχῆμα φοίνικος· εἰσὶ δὲ μεταπεποιημένοι· καὶ τούτων ὑπερθεν δοκοὶ, ἐκ μαρμάρου πεποιημένοι [γρ.—αι] λευκοῦ τοῖς τείχεσι καὶ τῷ τείχει προσκολλώμενοι [γρ.—αι], πλάκεις κεκολαμμένας ὑπεράνωθεν ἔχοντες [γρ.—ἔχουσαι], καὶ εἰς ὀροφῆς ὁμοίωμα, ἡ τούτων ἐπιφαίνεται κύρτωσις· στηρίζεται δὲ ὑπὸ τῶν κιόνων καὶ τοῖχος ὠραιότατος.

(1) Ἐῖς καὶ ἡμισυς στίχος ἐξαλειφθεὶς ὀλοκλήρως ἀνεπληρώθη ἀνεπηθεῖως μὲ μελανότεραν μελάνην ἀλλὰ μὲ τὸ ἴδιον γράψιμον.

(2) Κενὸν ἐνὸς στίχου περίπου.

Β'. Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ Θεοδοσίου Ζυγομαλαᾶ, πρωτονοταρίου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας εἰς Κωνσταντινούπολιν· πρὸς τὸν Μαρτῖνον Κρούσιον.

(Τουρκογραικία Βιβλ. Ζ'. ἐπιστ. 10.)

— Αἱ γὰρ Ἀθηναί, ἃς πολλάκις ἴδον [Ναύπλοιοι γὰρ εἰμὶ, Πελοποννήσιοι, ἢ πλησίον Ἀθηνῶν κεῖται], αὐτάς τε διήλθον, ἀκριβῶς φιλοπραγμονήσας πάντα· τὸν τε ἄρειον πάγον, τὰς ποτὲ ἀκαδημίας, τὰ ἀριστοτέλους, τὸ Πάνθειον οἰκοδομὴν νικῶσαν πάσας οἰκοδομάς· γλυπτῶς ἐκτὸς διὰ πάσης τῆς οἰκοδομῆς ἔχουσαν τὰς ἱστορίας Ἑλλήνων· καὶ ταῦτα τὰς θείας· καὶ μετὰ τῶν ἄλλων, ἐπάνω τῆς μεγάλης πύλης ἵππους δύο φρουρασομένους ἀνδρομέαν εἰς σάρκα, τὸ δοκεῖν ἐμφύχους; οὗς, λέγεται, ὅτι ἐλάξευσε πραξιτέλης· καὶ ἔξιν ἰδεῖν διῶκνουμένην καὶ λίθων τὴν ἀρετὴν· θεάσασθαι τε καὶ ἄλλα θαύματος ἄξια. Οὐ λέγω τὸν βουνὸν τὸν ναταντικρὺ βοτάνην πᾶσαν [εἰπεῖν ἰατρείας ὑπάσης πρόξενον] ἐμπεριέχοντα· ὃν κῆπον Ἀδώνιδος ὀνομάζω· ἢ ἀέρων εὐπνεϊαν, ἢ ὑδάτων πότιμον, ἢ ἀγαθῶν ἄλλων· ἐξ ὧν συμβαίνει, τοὺς νῦν Ἀθηναίους, ἤδη βαρβαρωθέντας, φύσει μνήμονας καὶ εὐφώνους εἶναι· μέλεσι διαφόροις θέλγειν, ὡς Σειρήνων μέλη, τοὺς ἀκούοντας. Οὗς εἶγε Ὀρφεὺς [ὃς θήρας καὶ λίθους ἐλέγετο θέλγειν], ἢ Μηθυμναῖος Τέρπανδρος, ἢ Μαρσύας [ὃς ἀντήρισεν Ἀπόλλωνι] ἤκουσε, φύσει τὴν τέχνην νικῶντας ἐξεπλάγησαν καὶ τοὺς αὐλοὺς ἔρριψαν ἂν, καὶ καλάμους συνέτριψαν. Ἀλλὰ τί τῶν Ἀθηνῶν μνησθεῖς, μικρολογῶ· δέρμα λειφθείσας τοῦ πάλαι ποτὲ ζῶου [1]; Αἱ ἀληθεῖς Ἀθηναί αὐτοῦ νῦν εἰσιν, ὡς ἀκούομεν κ.τ.έ.

[Ἡ ἐπιστολὴ μνηολογείται Ἀνθεστηριῶνος ἱε, ζπδ ἀπὸ τῆς κτίσεως τοῦ παντός=15 Νοεμβρίου 1575].

Γ. Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ Συμεῶνος
Καθασίλα πρὸς τὸν αὐτὸν Κρούσιον.

(Τουρκογραφικία Βιβλ. Ζ. ἐπιστ. 18.)

— Πάλαι μὲν τὸ τῶν Ἀθηνῶν ἄστυ τρίπλοκον ἦν, καὶ ἅπαν οἰκούμενον. Νῦν δὲ, τὸ μὲν ἐσώτερον [ὑπερ Ἀκρόπολις· ἐν ᾧ καὶ ναὸς τῷ ἀγνώστῳ θεῷ] ἅπαν ὑπὸ μόνων Ἰσμαηλιτῶν οἰκούμενον. Τὸ δὲ ἐκτὸς [τὸ ἀναμεταξὺ φημι] ὄλον ὑπὸ τῶν χριστιανῶν. Τοῦ δ' ἐξωτέρου [ἐν ᾧ καὶ βασίλειον διὰ μαρμάρων καὶ κιώνων μεγίστων· ἐφ' ᾧ τῆς πύλης ἐπιγέγραπται μονόστιχον καὶ ἔτι σωζόμενον.

Αἰ δ' εἶς Ἀθήναι, θησέως ἢ πρὶν πόλις]· τὸ τρίτον, οἰκούμενον. Ὀλον δὲ, ἐν ᾧ οἱ ἄνθρωποι ὄντες τυγχάνουσιν [ἐξ ᾧ [2] ἄνδρες, τὸν ἀριθμὸν χιλιάδες δώδεκα] ἀφ' ἑξ ἢ ἑπτὰ μιλίων περιεχόμενον.

Περὶ δὲ τῶν διαλέκτων, τί ἂν καὶ εἴποιμι· πολλῶν οὖσῶν, καὶ διαφόρων, ὑπὲρ τῶν ἑβδομήκοντα; Τούτων δ' ἀπασῶν, ἢ τῶν Ἀθηναίων χειρίστη· Βουλόμενοι γὰρ εἰπεῖν, ἰδοὺ πίστις, ὑπήγη, καὶ Ἑλλήνων δικαιοσύνη λέγουσιν ἀντὶ τούτων, ἐπὰ πίσι, ἐπὰ σολή, ἐπὰ Ῥωμῆικη κρίσι. Καὶ ἀντὶ τοῦ σὺ, σοῦ· καὶ πορεύου, σοῦγε· καὶ λύτραν, λούτραν. Οὓς οἱ τὴν Ἑλλάδα οἰκοῦντες, καλλῶς τὰ πολλὰ φθεγγόμενοι, βαρβάρους τοπαράπαν ἀποκεκλήκασι, τούτους βδελυττόμενοι· ὥστε πεπονθέναί τοῖς πάλαι κατὰ διάμετρον.

Ἡ ἐπιστολὴ μνηολογείται ἐν πατριαρχείῳ τοῦ Βυζαντίου, Συμίων Καθασίλας, ἐκ πόλεως Ἀκαρνανίας τῆς

Ἑλλάδος. Ἐλαφηβολιῶνος γ' ἐπὶ δέκα = 13 Φεβρουαρίου 1578.

Τὴν ἀμάθειαν τοῦ ἀνωνύμου συγγραφέως τοῦ πρώτου τεμαχίου ἐλέγχει ἐκάστη του λέξις. Ὁ σκοπὸς του δὲν ἦτον ἀναμφιβόλως νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὰς τοπογραφικὰς του ἰδέας. Ἴσως ἦτον μαθητοῦ τινος αὐτοσχέδια ἀπομνημονεύματα τῶν τεραστῶν διηγημάτων ὅσα ἤκουσεν ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του περὶ τῶν εἰσέτι σωζομένων ἀρχαίων μνημείων τῶν Ἀθηνῶν, ἢ διδασκάλου σύνθεσις πρὸς ὄδηγιαν τῶν μαθητῶν του, ἀνεπιτηδείως ἀντιγραφείσα ἀπὸ ἑνα τούτων, ὡς τοῦτο δηλοῦται ἀπὸ τὴν ἀνεπιτυχὴ ἀναπλήρωσιν τοῦ §. 10. Ἀλλὰ σπουδαιότερα εἶναι ἡ ἔρευνα περὶ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν τὸ τεμάχιον τοῦτο ἐγράφη.

Ἄμυδρὰν τινα νύξιν αὐτῆς δίδει ἡ περίστασις ὅτι ἀμέσως μετὰ τὸ τοπογραφικὸν τοῦτο τεμάχιον ἔπεται εἰς τὸν αὐτὸν κώδικα, καὶ ἀρχόμενον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ φύλλου εἰς τὸ ὅποιον λήγει ἐκεῖνο, ἀλλ' ἀπὸ ἄλλην γεγραμμένον χεῖρι, ἐπίγραμμα περὶ Ἀρσενίου τοῦ Μονεμβασίας, τοῦ πεπαιδευμένου ἀρχιεπισκόπου, ὅστις ἤκμασε κατὰ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος. Ἐκ τούτου δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ ἡμέτερος ἀνωνυμος δὲν εἶναι μεταγενέστερος τοῦ ἐπισκόπου ἐκεῖνου. Ἀλλ' ἔτι θετικώτερον δύναται νὰ προσδιορισθῇ ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἐγράφη ἡ προκειμένη πραγματεία ἐκ τοῦ 7. παραγράφου αὐτῆς, ὅπου γίνεται λόγος περὶ δουκῶν.

Ἄρκει ν' ἀναπολήσωμεν εἰς τὴν μνήμην μας ὅτι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Φράγκους κατὰ τὸ 1204, διανεμηθειῶν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους μετὰ τῶν νικητῶν, ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Βοιωτία ἐκληρώθη εἰς τὸν Βουργούνδιον εὐγενῆ Ὄθωνα Δελαρὸς, λαβόντα τὸν τίτλον μέγας πριμμικύριος, μέγας κύριος, μέγας κύρ. Ὁ Ὄθων οὗτος ὑπέβαλε τὰς ἐπαρχίας του ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Βονιακίου, Μαρκγράφου τοῦ Μονφεράτου, βα-

σιλεύοιτος τῆς Θεσσαλονίκης, ὅστις μετὰ ταῦτα μετεβίβασε τὴν κυριαρχίαν ταύτην εἰς τὸν ἡγεμόνα τοῦ Μωρέως Γουϊλέλμον τὸν Σαμπλίτην. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ὀθωνος, ὁ μέγας κύριος Γουϊλέλμος Δελαρὸς, διενεχθεὶς πρὸς Γοττοφρέδον τὸν Βιλλαρδουῖνον, τότε ἡγεμόνα τοῦ Μωρέως, ἀπευθύνθη πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Γαλλίας, Λουδοβίκον τὸν ἄγιον, καὶ οὕτως ὠνόμασεν αὐτὸν κατὰ τὰ 1259 δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸν Γουϊλέλμον διεδέχθη ὁ Γούης Δελαρὸς, ὅστις ἀπέθανε κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἰγ' αἰῶνος, ἔσχατος τῆς γεννεᾶς του· μετ' αὐτὸν δὲ διωρίσθη Δουξ ὁ ἀνεψιὸς του Οὐάλτερος ἐκ Βριένης, ἀλλ' αὐτὸς ἐφονεύθη εἰς τὰ 1309 κατὰ τὸν Βοιωτικὸν Κηφιστὸν μαχόμενος κατὰ τοῦ λόχου τῶν Καταλονίων. Ὡς νικηταὶ ὠνόμασαν Δοῦκα ἓνα ἐκ τῶν αἰχμαλώτων των, τὸν Ῥογέρον Δεσλῶ, ὑπετάγησαν δὲ μετὰ ταῦτα, κατὰ τῷ 1326 εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, καὶ παρέμεινον ἀπὸ Νεαπολιτανοὺς διοικούμενοι μέχρι τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος, ὅτε ὁ Φλωρεντῖνος Νέριος Ἀκκιαγιουόλης κατάρθωσε νὰ γίνῃ Δουξ τῶν Ἀθηνῶν. Παράμεινε δὲ τὸ δουκάτον εἰς τὴν οἰκογένειάν του μέχρις ὅτου κατὰ τὰ 1456 οἱ Τοῦρκοι κατέκτησαν τὰς Ἀθήνας.

Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ ἀνωμένου γίνεται δῆλον, ὅτι οὗτος οὐ μόνον προγενέστερος δὲν ἦτον τῶν Δουκῶν, ἀλλὰ καὶ μεταγενέστερος αὐτῶν. Εἰς τὸν 7ον παράγραφον διηγεῖται ὅτι μεταξὺ τοῦ Ὀλυμπίου καὶ τῆς Καλλιρρόης “ ἐστὶ οἶκος βασιλικὸς· εἰς ὃν κατερχόμενος ὁ δούξ κατὰ καιρὸν εἰς εὐωχίαν ἐκινεῖτο.” Καὶ ὁ παρατατικὸς δὲ οὗτος καὶ κατὰ μέρος καὶ αἰ λέξεις “ κατὰ καιρὸν, ἀποδεικνύουν ὅτι τῶν περιγραφομένων εἶχε παρέλθει ὁ καιρὸς, καὶ ἐπομένως καὶ ἡ τῶν Δουκῶν ἐποχή. Πρὸς περισσοτέραν δὲ ἐπιβεβαίωσιν τούτου ἄς παρατηρηθῇ τὸ ἐπίλοιπον μέρος τοῦ αὐτοῦ παραγράφου, ὅπου διηγεῖται ὅτι “ ἐκεῖ ἐστὶ καὶ ἡ νεάκρουνος πηγὴ καὶ καλλιρρόη, εἰς ἣν λουόμενος (ὁ δούξ) ἀνήρχετο εἰς τέμενος τὸ τῆς ἡρας λεγόμενον.”

μενον, καὶ προσήυχετο, νῦν δὲ μετεποιήθη εἰς ναὸν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν. Ἔφ' ἑνὸς οἱ παρατατικοὶ εἶναι καὶ ἐνταῦθα δείγματα ὅτι πρόκειται περὶ ἐποχῆς παρελειληθείας· ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ λέξεις νῦν δὲ ἀποδεικνύουν σαφέστατα ὅτι γίνεται διάκρισις μεταξὺ τοῦ καιροῦ τῶν Δουκῶν καὶ τοῦ καθ' ὃν ἡ πραγματεία ἐγράφετο. Ὅτι δὲ τὸ τέμενος εἰς τὸ ὅποιον ὁ Δοῦξ, (ὅστις ἦτον καθολικὸς) προσήυχετο (1), μετεποιήθη νῦν ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν εἰς ναὸν τῆς Θεοτόκου, δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἄλλως, εἰμὶ ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι ἀπὸ καθολικὴν μετέβαλον αὐτὸ εἰς ἐκκλησίαν ἀνατολικήν, ὅταν ἔπαυσαν οἱ Δούκες ἔχοντες εἰς αὐτὸ ἔξουσίαν.

Ἐκ τούτων πάντων φαίνεται σχεδὸν βέβαιον ὅτι ἡ προκειμένη πραγματεία ἐγράφη μετὰ τὴν ἐποχὴν τῶν δουκῶν, ἦιοι μετὰ τὰ 1456. ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς πολὺ μεταγενεστέρα τῆς δουλώσεως τῶν Ἀθηνῶν, πρῶτον διότι ἀναφέρει τοὺς δοῦκας συνεχῶς χωρὶς ν' ἀναφέρῃ διόλου τοὺς Ὀθωμανοὺς, δεύτερον διότι ἀναφέρει τὸν Παρθιῶνα ὡς ἐκκλησίαν χριστιανικὴν, ἐν ᾧ εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ κατὰ τὰ 1459 αὐτοπροσώπως ἐπισκεφθεὶς τὰς Ἀθήνας, καὶ κατ' ἀρχὰς φιλόανθρωπος καὶ ἠπιος δειχθεὶς πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς Μωάμεθ ὁ β', ὅταν ἀνεκάλυψε συνομωσίαν ἐναντίον τοῦ καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐκθρομισθέντος Δουκὸς Φραγκίσκου σκευωρηθεῖσαν, παρωργίσθη κατὰ τῶν Ἑλλήνων, καὶ τοῖς ἀφῆρεσε καὶ τὸν ναὸν τοῦτον μεταβαλὼν αὐτὸν εἰς Μωαμεθανικὸν προσκυνητήριον. Δυ-

(1) Τὸ τέμενος τοῦτο τὸ ὅποιον ὁ ἀνώνυμος καλεῖ τῆς ἡρας, ἦτον ἀναμφιβόλως ὁ κομψὸς Ἰωνικὸς ναὸς, ὁ τοῦ Τριπτολέμου νομιζόμενος ἐπὶ τῆς Καλλιῤῥόης, ὅστις μετεποιήθη εἰς ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας. Ὁ Μαρκέζος Νοϊντέλος, διαβὰς κατὰ τὸ 1674 διὰ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἀπὸ θεοβλαβῆ κινούμενος ζῆλον, ἠθέλησε νὰ ἀναγνωσθῇ εἰς εἰς αὐτὸν καθολικὴ λειτουργία· ἔκτοτε οἱ ὀρθόδοξοι τὸν ἐθεώρησαν ὡς βεβηλωθέντα, καὶ εἰς τοὺς βαρβάρους ἐκείνους τῆς δεισιδαιμονίας χρόνους τὸν ἐγκατέλιπον καὶ ἐρημώθη. Κατὰ τὰ 1771 τέλος ἐκρημνίσθη καὶ ἡ ὕλη του ἐχρησίμευσεν εἰς τὴν περιτείχισιν τῶν Ἀθηνῶν.

νάμεθα ἐπομένως νὰ ἐκλάβωμεν ὅτι τὸ τεμάχιόν μας ἐγράφη ἐντὸς τῶν δέκα πρώτων ἐτῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, καὶ οὕτως ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ εἶναι σύγχρονος καὶ τοῦ Μονεμβασίας Ἀρσενίου.

Ἄλλ' ἄς ἐξετάσωμεν τί ἐξάγομεν περὶ τῆς τότε τοπογραφικῆς καταστάσεως τῶν Ἀθηνῶν ἐκ τῶν τριῶν τούτων τεμαχίων, τῶν ὁποίων ἡ ἐποχὴ εἶναι μετὰ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος.

Ὁ ἀνώνυμος ὀνομάζει ὅλα τὰ σωζόμενα λείψανα τῶν ἀρχαίων μνημείων *θέατρα καὶ διδασκαλεῖα*, ὡς καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη πολλὰ εἰρηπια καλοῦνται *κακωνύμως* *δασκαλιὰ*, διότι ἐκ παραδόσεως διασώζει ὁ ἀμαθὴς λαὸς μεγάλην τὴν περὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς πολυτελείας περὶ τὰ θεατρικὰ τῶν ἀρχαίων ιδέαν. Ἀρχόμενος δὲ περιγράφει τὰς ἐκτὸς τῆς πόλεως ἀξιολόγους θέσεις, ἐπαριθμῶν πέντε διδασκαλεῖα. Τὸ πρῶτον εἶναι ἡ *Ἀκαδημία* ἡ *Ἰητις*, ὡς γνωστὸν, διατηρεῖ ἀκόμη τὸ ἀρχαῖον τῆς ὄνομα· τὴν θέλει δὲ εἰς τὰ βασιλικὰ, ἴσως τὰ σήμερον *σεπόλια*. Δεύτερον ὀνομάζει τὴν *ἐλαιατικὴν ἀκαδημίαν*, εἰς τοὺς ἀμπελοκήπους. Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι εἰς τοὺς Ἀμπελοκήπους ἐσώζετο τότε ἴσως μνημεῖόν τι, ἂν ἄλλως ἐννοῆ μνημεῖον, καὶ ὄχι μόνον θέσιν. Ἀλλὰ τὴν ἐπωνυμίαν τῆς ἐλαιατικῆς ἀκαδημίας [ἡτις εἶναι ἡ τοῦ Παρμενίδου σχολή, ἐντελῶς ξένη πρὸς τὰς Ἀθήνας] παρήγαγε πιθανῶς ἀπὸ τὰς ἐλαιὰς τοῦ χωρίου ἐκείνου, ἐφαρμόσας τ' ὄνομα τοῦτο εἰς συγκεχυμένας τινὰς ἱστορικὰς ἀναμνήσεις του. Μετὰ ταῦτα ὀμιλεῖ περὶ τοῦ διδασκαλείου τοῦ Πλάτωνος εἰς τὸ Παραδείσιον, ἴσως περὶ τῆς θέσεως τοῦ μοναστηρίου τῶν ἀσωμάτων, ἢ ἴσως πλησιέστερον ἐννοεῖ τὸ Δύκειον εἰς τινὰς κήπους [τὸν τοῦ *Ῥιζάρη*] ὅπου περίπου ἔκειντο οἱ πλάτανοι ἵτινες ἀναφέρονται εἰς τὸν *Φαῖδρον* τοῦ Πλάτωνος, καὶ ὅπου γειτινιάζει μέρος τι ἀκόμη καὶ σήμερον *δασκαλειὸν* καλούμενον; Τί δὲ εἶναι τὰ διδασκαλεῖα τοῦ Πολυζήλου καὶ τοῦ Διοδώρου μένει ἀκατανόητον.

Μετὰ ταῦτα εἰσέρχεται εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀναφέρει τὸν

πύργον τοῦ Κυρρήστου, ἀλλὰ τὸν ὀνομάζει διδασκα-
 λείον τοῦ Σωκράτους. Κατὰ δύσιν αὐτοῦ θέτει τὰ
 παλάτια τοῦ Θεμιστοκλέους, πιθανῶς τὴν λε-
 γομένην πύλιν τῆς ἀγορᾶς ἢ κατ' ἄλλους στοᾶν
 τῆς ἀρχηγέτιδος Ἀθηναῖς· πλησίον δὲ αὐτῶν ἔ-
 κειντο [εἰσὶν] οἱ λαμπροὶ οἴκοι τοῦ πολεμάρ-
 χου· ἢ ἐννοεῖ τὸν Καταλάνιον στρατιωτικὸν διοικητὴν, ἢ
 ἐξελληνίζει τὸν τούρκον Βοεβόδαν, καὶ ὀνομάζει πιθανῶς
 μὲ τ' ὄνομα τοῦτο τὴν λαμπρὰν κορινθιακὴν στοᾶν τοῦ
 Γυμνασίου τοῦ Ἀνδριανοῦ, τὴν ὁποῖαν καὶ ὁ Γουϊλετιέρος
 ἐγνώρισεν ἀπὸ τὸ ὄνομα παλάτι τοῦ Θεμιστοκλέους, ἀλλ'
 ἐξηγεῖ βουλευτήριον τῶν πεντακοσίων. Κατ' αὐτὸ τὸ μέρος
 ἦτον τῷ ὄντι πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἢ κατοικία τοῦ Τούρ-
 του βοεβόδου. Ἐγκιστα τούτων ἴστανται τὰ ἀγάλματα
 τοῦ Διός· ἴσως ὀνομάζει οὕτω τὰ δύο πρὸς τὸ Θησεῖον
 μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἀνευρεθέντα κολοσσαῖα ἀγάλματα·
 τὰ ὁποῖα ὁ Κ. Ῥαοῦλ Ῥοσέτιος ὠνόμασε τῶν ἐπωνύμων,
 καὶ τὰ ὁποῖα τότε, φαίνεται, ἴσταντο ἀκόμη ὀρθὰ, καὶ
 ἴσως ἦσαν τὸν ἀριθμὸν περισσότερα, ὥστε νὰ φθάνουν ἔγ-
 γιστα τῶν οἴκων τοῦ Πολεμάρχου ὁμολογοῦμεν μ' ὄλον
 τοῦτο ὅτι ἡ ταυτότης αὕτη τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Διός τοῦ
 ἀνωτέρου μας μὲ τὰ τῶν ἐπωνύμων, τὰ ὁποῖα πολὺ ἀπεῖ-
 χον τοῦ νὰ εἶναι ἔγγιστα τῆς κορινθιακῆς στοᾶς, δὲν
 μᾶς φαίνεται τόσο προδηλός, ὅσον εἰς τὸν Κ. Ῥόσς, ὡς
 ἐπίσης καὶ ἡ ὑπόθεσις του περὶ τοῦ ἀμέσως μετὰ ταῦτα
 ἀναφερομένου βωμοῦ ὅτι εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Θησεῶς, ἢ, ὡς
 τὸν ὀνομάζει, τοῦ Ἄρεως· οὐ μόνον ἀμφιβάλλομεν ἂν ἤ-
 θελεν ὀνομάσει τὸν ναὸν βωμὸν, ἀλλὰ φρονοῦμεν ἀκόμη
 ὅτι ἡ διαβεβαίωσις του ὅτι ἐφοίτων ἐκεῖ οἱ ῥήτορες,
 αἰνίττεται μᾶλλον γυμνάσιόν τι ἢ ἄλλο τοιοῦτο κατάστημα·
 ἐκ δὲ τῆς περιστάσεως ὅτι εἰς τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο δὲν δι-
 δεῖ ὁ ἀνώνυμος τὸ ὄνομα Ναοῦ τοῦ Θησεῶς πορίζε-
 ται ὁ κύριος Ῥόσς νέα ἐπιχειρήματα διὰ τὸ προσφιλέ· Δέ-
 μα του ὅτι ὁ ναὸς οὗτος εἶναι ὀψιώνυμος, καὶ ὅτι ἡ ἐπωνυ-
 μία του δύναται νὰ διαμφισβητηθῇ πρὸς ἄρκτον τούτων

ἴτεται τὴν πρώτην ἀγορὰν, ὅπου ὁ ἀπόστολος Φίλιππος ἐβύθισε τὸν γραμματέα. Ἡ ἀρχαία ἀγορὰ λέγει ὁ Κ. ῥὸς συμπίπτει μὲ τὴν νέαν, καὶ ἐκεῖ εἶναι καὶ τοῦ ἀγ. Φιλίππου ναὸς, περὶ τοῦ ὁποίου σώζεται καὶ εἰς τοὺς νέους Ἀθηναίους ἢ παράδοσις τὴν ὁποίαν ὁ ἀνώνυμος ἀναφέρει. Ἄλλ' ὁ ναὸς καὶ ἡ ἀγορὰ δὲν εἶναι πρὸς ἄρκτον τοῦ Θεσείου ὡς ὁ Κ. ῥὸς ἐξέλαβεν, ἀλλὰ διὸ μᾶλλον πρὸς ἀνατολὰς, ὥστε καὶ ἐκ τούτου ἀντὶ νὰ πεισθῶμεν κατὰ τὸν ἐκδότην, ἐπιμένομεν μᾶλλον εἰς τὴν ἀμφιβολίαν μας ἀντ' ἀ γ ἄ λ μ α τ α τ οῦ Διὸς εἶναι τὰ τῶν ἐπὼν ὑμῶν, καὶ ἀν ὁ β ω μ ὸς εἶναι τὸ Θεσεῖον. Εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ὑπ ἤ ρ χ ο ν ν α οἰ λ α μ π ρ οἰ τῆς Πανδιονίδος φυλῆς, ἴσως χοραγικόν τι μνημεῖον τῆς φυλῆς ἐκείνης, ὡς ἐσχάτως ἀκόμη ἐσώζοντο κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη τῆς πόλεως διάφοροι ἀγωνιστικαὶ ἐπιγραφαί. Ἐκεῖθεν μεταβαίνει νοτιωτέρως ὅπου ὑ π ἄ ρ χ ε ι διδασκαλεῖον τῶν κυνικῶν φιλοσόφων, καὶ πλησίον αὐτοῦ τῶν τραγικῶν. Ἐννοεῖ μὲ τοῦτο τὸν Μελιτέων οἶκον ὅπου κατὰ τὸν Ἡσύχιον οἰ τ ρ α γ φ δ οἰ ἐμελέτων; τοῦτο εἶναι πιθανόν, διότι ἡ Μελίτη τῶ ὄντι κεῖται κατὰ τὰ μέρη καὶ μεσημβρινῶς τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἀγίου Φιλίππου· ἢ πρέπει, κατὰ τὸν ἐκδότην νὰ θεωρήσωμεν τὰς λέξεις τοῦ ἀνωνύμου ὡς ἀναφερομένας εἰς τὸ θέατρον τοῦ Ἀγρίππα τὸ ὁποῖον ἀναφέρει μόνος ὁ Φιλόστρατος [β'. αἰῶνα μ. χ.] κατὰ τὸν ἔνδον κεραμικόν; Τέλος τὰ δύο ταῦτα οἰκοδομήματα δὲν εἶναι ἄρα ἐν καὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ἴσως αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἱερὸν τοῦ μελπομένου Διονύσου εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πολυτίωνος, περὶ οὗ ἀναφέρει ὁ Παιουανίας.

Ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως πρὸς δύσιν κατ' ἄρκτον ἴσως οἱ Ἰ α λ α μ η π ὸ λ οἰ τοῦ δουκός· πλησίον ἦτον τὸ διδασκαλεῖον τοῦ Σοφοκλέους, καὶ μεσημβρινῶς αὐτοῦ ὁ Ἄρειος Πάγος· ὥστε ἢ πρέπει νὰ ἐκληφθῆ ὅτι τὸ ὑποτιθέμενον διδασκαλεῖον τοῦ Σοφοκλέους ἔκειτο πρὸς ἄρκτον, ἢ ὅτι Ἄρειον Πάγον καλεῖ τὸ Μουσεῖον ἢ μᾶλλον τὴν Πνύκα, ἣτις ἐπὶ πολὺ ἐκαλεῖτο οὕτω παρὰ τῶν ἀμαθῶν.

Ἀνατολικῶς τούτου ἦσαν τὰ παλάτια τοῦ Κλεονίδου καὶ Μιλτιάδου, προφανῶς τὸ Θέατρον τοῦ Ἡρώδου, καὶ περὶ αὐτὸ ἀκμὴν [1] ἴσταται διδασκαλεῖον λεγόμενον τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸ ὁποῖον, ὡς ἐκ τῆς περιγραφῆς του φαίνεται, εἶναι αὐτὸ τοῦ Βάκχου τὸ Θέατρον, μὲ τὰς δύο στήλας του καὶ τ' ὠρολόγιόν του, καὶ μὲ τὴν παράδοσιν περὶ τῆς κεφαλῆς τῆς γοργόνας, ἣτις ἦτον εἰς τὸ τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως κατὰ τὸν Πausανίαν. Τὸ ὄνομα διδασκαλεῖον Ἀριστοτέλους εἶναι ἄρα γε ἀμυδρὰ ἀνάμνησις ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἦτον ὁ διδάσκαλος τῆς τέχνης ἣτις ἤσκετο εἰς τὸ Θέατρον τοῦτο; τὸ δὲ ἀκμὴν ἴσταται δηλοῖ προφανῶς ὅτι τὸ Θέατρον τοῦτο, ἢ ἄλλο τι οἰκοδόμημα παρ' αὐτὸ, ἀντ' αὐτοῦ ἐκλαμβανόμενον, ἴστατο ἔτι καταφανές, ἐκτὸς ἂν δίδεται τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τὴν εἰσέτι ὑφισταμένην σοῶν τοῦ Εὐμένους. Πρὸς μεσημβρίαν αὐτοῦ ὑπάρχει τὸ διδασκαλεῖον τοῦ Ἀριστοφάνους, ἴσως μέρος τι τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἐν Λίμναις Διονύσου, κατὰ τὴν θέσιν τοῦ νῦν στρατιωτικοῦ νοσοκομείου, εἰς τοῦ ὁποῖου τὰ θεμέλια εὐρέθη καὶ μέγα ψηφιδωτὸν ἐπίπεδον.

Ἀνατολικῶς, προσθέτει αὐτοῦ [τοῦ Θεάτρου] ἴζεται ἀκμὴν ὁ λύχνος τοῦ Δημοσθένους, ὡς ἀκόμη μέχρι καὶ τῆς σήμερον ἐκαλεῖτο τὸ χορηγικὸν μνημεῖον τοῦ Δυσικράτους. Ἐκείθεν προβαίνων πρὸς τὴν πύλην τοῦ Ἀδριανοῦ, ἀναφέρει ὁ τοπογράφος μας διάφορα μνημεῖα ὑπὸ παραδόξους παραμορφωμένα ἐπωνυμίας, δυσμάντευτα δὲ ὡς ἐκ τούτου. Ἐν ἑξ' αὐτῶν εἶναι ἴσως τὸ πρυτανεῖον, τοῦ ὁποῖου λείψανα ὑποτίθενται τὰ εἰσέτι κατὰ τὴν οἰκίαν τοῦ Κ. Γασπάρεως σωζόμενα. Τὸ μέγιστον βαλανεῖον εἶναι πιθανῶς τὸ εἰσέτι ὡς τοιοῦτον χρησιμεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρέθη πρότινων ἐτῶν ἐπιγραφὴ πραγματευομένη περὶ τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ Δηλίου Ἀπόλλωνος, ἣτις ἀναφέρει καὶ βαλανεῖον [1]. Ἄλλὰ πρὸς νότον τούτου ἦτον, λέγει, ἡ μεγάλη

(1) Ἡ ρίζα τῆς νέας λέξεως ἀκόμη, ἀκόμην.

(1) Βοϊκ. πραγμ. τῆς ἀκαδ. τοῦ Βερολ. 1834.

ἀγορὰ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιφέρονται συγκεχυμένα τινα καὶ δυσκατάληπτα ἐξ αἰτίας καὶ τῆς ἐλλείψεως ἑνὸς στίχου, περὶ τινος πύλης νοτίδος, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦσαν πλείστα τε μένη, καὶ πρὸς τῆς φλίας αὐτῆς, [ἴσως εἰς τὸ ἀνώφλοιον], ἐπειργασμένοι ἄνδρες. Ἐκεῖ ἦτον καὶ ἄλλο λουτρόν. Ἐξ ὅλων τούτων συμπεραίνομεν μόνον ὅτι ἐσώζετο τότε κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τῆς πόλεως οἰκοδόμημά τι ἀρχαῖον μὲ ἀνάγλυφα, ἴσως ὁ ναὸς τοῦ Ξεράπιδος ἢ τῆς Εἰλιθυίας, τὸ ὁποῖον ἐξέλιπεν ἔκτοτε, ἐκτὸς ἂν ἦτον αὐτὸ ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου λείψανά τινα σώζονται ἀκόμη ἀνατολικῶς τοῦ μνημείου τοῦ Αυσικράτους.

Περὶ τοῦ Ὀλυμπίου δὲν μᾶς διδάσκει οὐδὲν νέον, ἐκτὸς ὅτι εἶχε τότε πλείστους κίονας. Ὅτι ᾠκοδομήθη ὑπὸ δώδεκα βασιλέων εἶναι ἔκφρασις ὑπερβολικὴ δηλοῦσα τῆς ἐργασίας, τὴν παράτασιν καὶ τὸ μέγεθος, καὶ δὲν ἀναφέρεται βεβαίως εἰς τοὺς συμμάχους τοῦ Αὐγούστου τοὺς ἀναλαβόντας τῆς οἰκοδομῆς τὴν ἀποπεράτωσιν [1], διότι οὐδὲν κοινὸν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν τὴν ἀκραν οἰκοδομησάντων.

Κατὰ τὸν Ἰλισσὸν ἦτον βασιλικὸς οἶκος εἰς ὃν εὐωχεῖτο ὁ Δοῦξ, ἴσως ἐντὸς τῆς νήσου ὅπου ἦτον ὁ ναὸς τῆς Δήμητρος ἄλλοτε, ἢ ἴσως ὑπὲρ τὴν γέφυραν, ὅπου ἦτον τὸ τέμενος τῶν ἰλισσιάδων μουσῶν, τοῦ ὁποίου ἐφαίνοντο λείψανα ἐπὶ Οὐηλέρου, καὶ τὸ ὁποῖον σημειοῖ ὑπ' ἄλλο ὄνομα ὁ Γουίλετιέρος ὡς ὑφιστάμενον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του. Τὸ δὲ τέμενος τῆς Ἡρας εἶναι ὁ Ἴωνικὸς ναὸς πέραν τοῦ Ἰλισσοῦ, περὶ τοῦ ὁποίου ὠμιλήσαμεν ἀνωτέρω.

Ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ σταδίου, τὸ ὁποῖον ὀνομάζει θεάτρον, δηλοῦται ὅτι αἱ μαρμάρινοι ἔδραι [100 κατὰ τὸν ἀνώνυμον] μὲ τὰς ὀπάϊας ἐκοσμεῖτο, ἦσαν ἔκτοτε ἀφηρημέναι εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ μήκους, φυσικῶ τῷ λόγῳ δὲν εἶναι ἀκριβῆς.

Ἐξελθὼν τῆς πόλεως διὰ τῆς Νοτίδος πύλης, [κατὰ τὴν οἰκίαν ἴσως τοῦ Κ. Μακρυγιάννη] καὶ διατρέξας τὰ

1) Sueton. Octav. 60.

ἐκτὸς αὐτῆς μέχρι τοῦ σταδίου, ἐπιστρέφει εἰς αὐτὴν διὰ τῆς ἀνατολικῆς πύλης. Πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι αἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἀτείχιστοι κατὰ τὸν μεσαιῶνα, κ' ἐτειχίσθησαν μόνον κατὰ τὸ 1771, ὥστε ὁμιλῶν περὶ πύλης ὁ ἀνώνυμος ἐννοεῖ βεβαίως εἴσοδον πρωτίστην τινὸς ὁδοῦ τῆς πόλεως ἀνατολικῶς, ἢ ὅπου ἐκτίσθη μετὰ ταῦτα ἡ Βουβουνίστρα, ἢ βορείως τῆς γεφύρας, ὅπου ὁ Χάνδλερος εἶχεν ἰδῆ θολωτὴν δίοδον, τὴν ὅποιαν εἶχεν ἐκλάβει ὡς λείψανον τείχους μοναστηρίου [1]. Ἀμα εἰσερχόμενος εὐρίσκει ἄλλην ἀγορὰν καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐννοεῖ ἴσως πλατείαν, καὶ δύο ὑδραγωγεῖα τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ἐννοῶν ἀναμφιβόλως δύο τμήματα τοῦ ὑδραγωγείου τὸ ὅποιον ᾠκοδόμησεν ὁ Ἀδριανὸς καὶ ὁ Ἀντωνίνος Πίος, τοῦ ὁποίου σώζονται ἀκόμη τινὰ λείψανα κατὰ τὸν Λυκαβητὸν, καὶ τοῦ ὁποίου ὁ Οὐήλερος καὶ ὁ Χάνδλερ εἶχον ἰδεῖ δύο τσηλάς μὲ τὸ ἐπιστήλιον φέρον ἐπιγραφὴν. Τὸ ἥμισυ τοῦ ἐπιστηλίου τούτου ἐχάθη, τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ εἶχε τεθῆ κατὰ τὸ 1771 ὡς ἀνώφλιον τῆς Βουβουνίστρας πύλης, καὶ κεῖται ἤδη ἀπέναντι τῶν ἀνακτόρων ἢ ὅλη ἐπιγραφὴ, ὡς ἀντεγράφη ὅταν ἦτον ἀκεραία, εἶχεν οὕτως.

IMP. CAESAR. T. AELIVS. [HADRIANVS. ANTONINVS.]

AVG. PIVS. COS. III. TRIB. POT. II. P. P. AQVAE-DVCTVM.

IN. NOVIS. (ATHENIS. COEPTVM. A. DIVO. HADRIANO.

PATRE. SVO)

CONSVMMAVIT. (DEDICAVITQVE.)

αἱ δὲ λέξεις [IMP. CAESAR. παρέπεισαν τον τοπογράφον μας νὰ νομίση ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος. Εἰς τὴν βόρειον πύλην, τὸ πρὸς τὰ Πατίσια μέρος τῆς πόλεως λέγει ὅτι ἐστὶ καὶ ἄλλο ὑδραγωγεῖον, τὸ ὅποιον θέλει λεπτοῦργημα τοῦ Θεσέως. Μετὰ ταῦτα ἐπιφέρει πολλὰ καὶ συγκεχυμένα περὶ τοῦ ὅτι ὁ Κέκρωψ ἐκόσμησε, περιτείχι-

σεν, ἐλιθόστρωσεν, ἐχρύσωσε καὶ ὠνόμασε τὰς Ἀθήνας, ἢ ἴσως τὴν Ἀκρόπολιν [;] ἐπικαλούμενος μάρτυρας τὸν Ἡρόδοτον καὶ τὸν ὑπερβόρειον Ἀβαριν.

Εἰσερχόμενος εἰς τὴν ἀκρόπολιν εὕρισκει μικρὸν διδασκαλεῖον τῶν Μουσικῶν τὸ ὁποῖον συνέστησεν ὁ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος. Ἐπὶ τὴν παράδοξον ταύτην ἐπωνυμίαν ἐννοεῖ ἀναμφιβόλως τὸν ναὸν τῆς Νίκης, ὅστις ἐπὶ Σπῶν καὶ Οὐηλέρου, καὶ ἐπομένως μέχρι τοῦ 1689 Ἰσατο ἀκόμη ὀρθὸς, κατηδαφίσθη δὲ μετὰ ταῦτα καὶ συμπεριελήφθη εἰς Ὀθωμανικὸν κανονοστάσιον, καὶ ἀνευρεθεὶς πάλιν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῶν 1835 ἀνηγέρθη ὑπὸ τῆς ἐνεστώσης κυβερνήσεως. Ἀντικρναυτοῦ ἦτον μέγιστον παλάτιον, τὸ ὁποῖον, καθ' ὅσον ἐξάγεται ἀπὸ τὸ ἐνταῦθα κωλοβωμένον κείμενον, εἶχε πολλοὺς κίονας, καὶ ἀκόμη καὶ ὄροφῆν· τὸ παλάτιον τοῦτο ἦτον ἀναμφιβόλως τὰ προπύλαια, τὰ ὅποια ὁ Γουϊλετιέρος ὀνομάζει ὄπλοστάσιον τοῦ Λυκούργου τοῦ Λυκόφρονος, καὶ ὅπου εἶχον τὰ ἀνάκτορά των οἱ Δούκες τῶν Ἀθηνῶν φαίνεται δὲ ἐκ τῆς περιγραφῆς του ὅτι τότε εἶχον τὴν ὄροφῆν των ἀκόμη. Πρὸς τὸ βόρειον ὑπήρχε, λέγει, πᾶσα καγγελαρία, ἐκ μαρμάρου καὶ κίωνων, καὶ αὐτὴ ἦτον ἡ πινακοθήκη ἀλλὰ κατὰ νότον περιγράφει λαμπρὰν στοᾶν μὲ παντοῖα καὶ ποικίλα κοσμήματα, καὶ αὐτὴ δὲν ἦτον βεβαίως ἡ γοτία πτέρυξ τῶν προπυλαίων, ἥτις ἦτον κεκαλυμμένη κατὰ τὸ μέγιστον μέρος ἀπὸ τὸν εἰσέτι ὑφιστάμενον πύργον. Πρέπει ἐπομένως νὰ ὑποτεθῆ ἴσως ὅτι ἀντὶ νότον ἐγράφεν ἡ ἐννοεῖ ὁ ἀνώνυμος νῶτον, καὶ ὅτι διὰ τῶν ὑπερβολικῶν του ἐκφράσεων ἡξιοῖ νὰ περιγράψῃ τὸ ἐρέχθειον, τὸ ὁποῖον ἄλλως δὲν ἀναφέρει ἀλλαχοῦ πού· ἀντικρυσ αὐτοῦ ἤκμαξε, λέγει, [ἴσως ἐννοῶν ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἦτον κατεστραμμένοι] τὸ τῶν ἐπικουρείων διδασκαλεῖον· διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ἐννοεῖ ἴσως τὸν ἀνατολικῶς τοῦ Παρθενῶνος ἄλλοτε ἰστάμενον ναὸν τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ Αὐγούστου, τοῦ ὁποίου εὐρέθησαν διάφορα λείψανα ἐπιτοπίως ἢ δυτικῶς αὐτοῦ κείμενον ναὸν τῆς Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος, τοῦ ὁποίου πολλὰ σώζον-

ται μέρη καὶ τοῦ ὁποίου οἱ λίθοι ἐχρησίμευσαν πιθανῶς εἰς οἰκοδομήν τοῦ Ὀθωμανικοῦ μιναρὲ εἰς τὸν Παρθενῶνα. (1)

Τέλος ἐπισφραγίζει τὴν ἔκθεσίν του διὰ περιγραφῆς τοῦ Παρθενῶνος, τὸν ὁποῖον ὀνομάζει ναὸν τῆς Θεομήτορος, τοῦ ὁποίου ἐπομένως δὲν εἶχον εἰσέτι λάβει κατοχήν οἱ Ὀθωμανοὶ διὰ τὰ μεταβάλλον εἰς ἰδίων των προσκύνημα. Αἱ ἱστορικαὶ του περὶ αὐτοῦ γνώσεις τὸν διδάσκουν ὅτι ὀικοδομήθη ἀπὸ τὸν Ἀπολλῶν καὶ Εὐλόγιον (ἀντὶ Ἰκτίνου καὶ Καλλικράτους). Ἴσως εἶναι τὰ ὀνόματα ταῦτα τὰ τῶν Χριστιανῶν ἀρχιτεκτόνων οἵτινες μετεποίησαν τὸν ναὸν εἰς ἐκκλησίαν, διότι εἶναι ἀπίθανον τὰ ἐπλασεν. Ὅτι δὲ ὁ Παρθενὼν ἦτον ναὸς τοῦ Ἀγνωστοῦ Θεοῦ [2] ἦτον κοινὴ ἰδέα εἰς τὸν μεσαιῶνα, πηγάζουσα ἀπὸ τὸν λόγον τοῦ Παύλου, ὅτι “διερχόμενος τὰ σεβάσματα τῶν Ἀθηναίων, εἶρε καὶ βωμὸν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, Ἀγνωστω Θεῶ [3], ἐννοῶν ἴσως τὸν βωμὸν τοῦ Ἀγνωστοῦ, Θεοῦ ὅστις ὑπῆρχε κατὰ τὸν Πausανίαν εἰς τὸν Φαληρὸν μόνον. Ἀλλ’ ἡ κατὰ διάνοιαν προσήρτων τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου, οἱ μεταγενέστεροι Ἀθηναῖοι εἰς ἓν τι τῶν πολυτελεστάτων οἰκοδομημάτων τῆς πόλεως των, ἢ ὡς ὁ Γουίλιετός ὀμολογεῖ [4] οἱ ἀρχαιότεροι χριστιανοὶ εἶχον τῷ ὄντι ἀφιερῶσαι τὸν ναὸν τοῦτον, ἐπιγράψαντες πραγματικῶς αὐτὸν εἰς τὸν Ἀγνωστον Θεὸν κατὰ τὸν τρίτον, ἢ μᾶλλον κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα.

Περιγράφει δὲ ὁ ἀνώνυμος τὸν ναὸν ὁποῖος ἦτον ὡς ἐκκλησία. Μεταξὺ λέγει, τῶν δύο κίωνων εἶχε πλαγίωσιν καὶ αὕτη ἦτον ἡ τοῦ ἱεροῦ μεταξὺ τῶν δύο μεσαίων στηλῶν τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς, ἣτις ἀκόμη καὶ σήμερον φαίνεται τὴν ὠραίαν πύλην καὶ τὸ ἕγιον βῆμα θέλει ἐστραμμένον

(1) Ῥόσς, lettre a M. le chev. Thiersch. (Ath. 1839) σ. 16.

(2) Οὕτω τὸν ὀνομάζουν καὶ ὁ Καρσάβιλας καὶ ὁ Γουίλιετός. ὁ δὲ Ζυγομαλάς, Πάνδεον.

(3) Πρ. Αποστ.

(4) Guilletière σ. 193.

πρὸς λίβαν, καὶ τοῦτο εἶναι ἐσφαλμένον ἀναμφιβόλως, διότι τὸ ἱερόν ἦτον κ' ἐχρεώσται νὰ εἶναι πρὸς ἀνατολάς. Μετὰ ταῦτα ἔπεται κενόν, καὶ ἡ συλλαβὴ *Ἰρὰς* εἶναι ἴσως *Ἰρύνας*, καὶ ἐννοεῖ τὸν ὠραίον τοῦ ἐπισκόπου Ἰρόνον τὸν ὁποῖον ἀναφέρουν ὁ Γουϊλετιέρος, ὁ Σπὼν καὶ ὁ Οὐήλερος [1] καὶ ὁμοῦς εὐρέθη πάλιν κατὰ τὸ 1836. μετὰ ταῦτα περιγράφει ἀσάφως τὸ ἔνδον τοῦ ναοῦ, ἀναφέρων στήλας πεποιημένας μὲ κιονόκρανα παριστῶντα φύλλα φοίνικος· αὗται στηρίζουν δοκοὺς, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶναι πλάκες κακολαμμέναι [*Ἰσως κεκολλημέναι*] μὲ κυρτώσεις εἰς ὀροφήσ ὁμοίωμα· ἐκτὸς δὲ τούτων στηρίζεται καὶ ὠραίος τις τοίχος ὑπὸ κίωνων. Ἡ περιγραφὴ αὕτη εἶναι ἑλλειπῆς καὶ ὁ ἐκδότης τὴν ἀναπληροῖ ἐκ τῶν περιηγήσεων τοῦ Σπὼν καὶ Οὐηλέρου, οἵτινες ἴδον τὸν ναὸν πρὸ τοῦ ἐνετικῆ καταβομβισμοῦ, καὶ ἐπομένως εἰς ἡν σχεδὸν στάσιν τὸν εἶχεν ἰδῆ ὁ ἀνόνημος. Οἱ περιηγηταὶ εἰσῆλθον δυτικῶς εἰς αὐτὸν διὰ τῆς θύρας τοῦ ὀπισθοδόμου, τὴν ὁποίαν οἱ χριστιανοὶ εἶχον σμικρύνει, ὡς μέχρι τοῦδε φαίνεται, δι' ἐπιθέσεως προσθέτων πλακῶν. Ἐδὼ εὑρον θάλαμον 40 ποδῶν μῆκος ἔχοντα, τὸν ἀρχαῖον ὀπισθοδόμον, τὸν ὁποῖον αὐτοὶ ἀποκαλοῦν *πρόναο*. Ὁ διαιρῶν αὐτὸν ἀπὸ τὸ ἄδυτον τοίχος ὑφίστατο σῶος.

Ὁ ὀπισθοδόμος εἶχε τὴν ἀρχαίαν τοῦ ὄροφῆν ταύτην ἐστήριζον αἱ στήλαι τῶν ὁποίων φαίνονται τὰ ἔχνη ἀκόμη· ἀλλ' ὁ μὲν Σπὼν δὲν τὰς ἀναφέρει, ὁ δὲ Οὐηλέρος τὰς λέγει κατὰ λάθος ἐξ, ἐπιφέρων ὅτι οἱ Ὀθωμανοὶ εἶχον ἀντικαταστήσει τὴν μίαν διὰ τειχίσματος· ἐκ τοῦ ὀπισθοδόμου εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸν διὰ θύρας κατατασκευασθείσης ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν, τῆς ὁποίας φαίνονται ἀκόμη τὰ ἔχνη, καὶ τὴν ὁποίαν καὶ αὐτοὶ καὶ ὁ Βροινζέδος θεωροῦν ἐσφαλμένως ὡς ἀρχαίαν, διότι τὸ πάλαι ὁ ὀπισθοδόμος εἶχε μίαν μόνην πύλην ἐσφραγισμένην ὑπὸ τοὺς ταμίας, καὶ περιεῖχε τοὺς θησαυροὺς τοῦ ναοῦ, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη

(1) Γουιλ. Σ. 200. Σπὼν 2. Σ. 119. Οὐηλερ.

τὰ ὁποῖα διετηροῦντο εἰς τὸν πρόναον. Γενικῶς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ναοῦ ἐκλαμβάνεται ὡς ὑπαιθρον ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων· ἀλλὰ πρῶτον εἶναι ἀναπόδεικτον ἂν ὑπῆρχον ναοὶ ὑπαιθροῦ· δεύτερον εἶναι ἀπίθανον ὅτι τὸ μέγα χρυσοῦν καὶ ἐλεφάντινον ἄγαλμα, καὶ τὰ τόσα ἀναθήματα ἤθελον μένει ἀκάλυπτα πρὸς ἄνεμον καὶ βροχῆν. Τὸ μέρος τοῦτο ἐπὶ χριστιανῶν ἐφωτίζετο ἀπὸ μόνην τὴν θύραν, ἀπὸ μικρὰς τινὰς ὑπὰς τὰς ὁποίας ἤνοιξιν εἰς τὰ τεῖχη, καὶ ἀπὸ διαφανῆ τινι μάρμαρα τὰ ὁποῖα προσήρμοσαν εἰς τὸ ἱερόν, κατέχον τὴν θέσιν τῆς θύρας τοῦ προνάου [1].

Ἡ ὀροφή τοῦ ναοῦ [εἶτε ἐκάλυπτεν αὐτὸν ὀλοκλήρως τὸ πάλαι, εἶτε καλύπτουσα πέριξ τὸ ἰδίως λεγόμενον ἐκατόμπεδον, κατέλιπεν ὑπαιθρον τὸν ἰδίως λεγόμενον Παρθενῶνα ἢ τὸ μέρος ὅπου ἴστατο τὸ ἄγαλμα] ἐσηριζέτο εἰς διπλῆν ἐπάλληλον σειρὰν στηλῶν, ὧν ἡ κατωτέρα ἐξ εἰκοσιδύω, ἡ δὲ ἀνωτέρα ἐξ εἰκοσιτριῶν, διότι ἀφηρέθη μία διὰ ν' ἀφήτη ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον ἐκ τοῦ ὀπισθοδόμου· τὸ πάλαι ἴσταντο περὶ τὸ ἄγαλμα τῆς Θεᾶς 16 στήλαι, εἰς τὰς τρεῖς πλευρὰς μόνον, ἀφήνουςαι τὴν τετάρτην πρὸς ἀνατολὰς ἐλευθέραν διὰ τὴν ἐκ τοῦ προνάου εἴσοδον· ὁ ἐκδότης ὑποθέτει ὅτι οἱ μετασχηματίσαντες τὸν ναὸν εἰς ἐκκλησίαν ἀφήρσαν τὰς στήλας ὅλας ταύτας καὶ τὰς ἐπ' αὐτῶν, μετέβαλον τὴν τάξιν καὶ τὴν θέσιν των, καὶ ἀντὶ τῶν 16 προσέθεντο 22· ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπλοῦς· ἐρον νὰ ὑποτεθῆ ὅτι ἀπλῶς καὶ μόνον ἀφήρσαν τὸν τοῖχον ὅστις διήρει τὸ ἐκατόμπεδον ἀπὸ τὸν πρόναον, διὰ νὰ αὐξήσουν τὴν ἐκκλησίαν, ὅτι τὰ μάρμαρα αὐτοῦ μετεχειρίσθησαν εἰς οἰκοδομὴν τοῦ ἱεροῦ, καὶ ὅτι ὑπῆρχον καὶ εἰς τὸν πρόναον 6 ἀκόμη στήλαι δύο ἐκατέροθεν [πλὴν τῆς δυτικῆς πλευρᾶς] αἵτινες μετὰ τῶν 16 τοῦ ἐκατομπέδου ἀπετέλεσαν τὰς 22; αἱ κεφαλαὶ κίωνων αἱ εἰς σχῆμα φοῖνικος, αἱ μεταπεποιημέναι τοῦ ἀγνωύμου

(1) Spohn, 2. Σ. 116. Wheeler, Σ. 363.

εἶναι βεβαίως αἱ τέσσαρες κορινθιακαὶ στήλαι αἱ ὑπὸ τῶν
 χριστιανῶν περὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν τεθεῖσαι [1].

Τὰ δύο ἄλλα ἀποσπάσματα τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ναυ-
 πλιέως Ζυγομαλᾶ καὶ τοῦ Καβασίλα περιέχουν ὀλίγα ἄ-
 ξια λόγου. Ὁ πρῶτος θαυμάζει τὰς γλυφὰς τοῦ Παρθε-
 νῶνος, καὶ ἰδίως τοὺς εἰς τὸ δυτικὸν ἀέτωμα δύο ἵππους
 τῆς Ἀθηνᾶς, τοὺς ὁποίους ἀποδίδει ἀντὶ τοῦ Φειδίου εἰς
 τὸν Πραξιτέλη. Περὶ τῆς θλιβερᾶς τύχης τῶν γλυφῶν τοῦ
 Παρθενῶνος ἐν γένει καὶ ἰδίως τῶν ἵππων τούτων ἴδε Δεί-
 κιον καὶ Βροιστέδον [2]. Κατὰ τὰς ἐσχάτας δ' ἀνασκα-
 φὰς εὐρέθησαν αὐτῶν αἱ κεφαλαὶ μόνον καὶ τμήματα τῶν
 σκελῶν. Μετὰ ταῦτα περιγράφει τὸν κατάντικρυ-
 βουὸν, τὸν ὅποιον ὀνομάζει κῆπον τοῦ Ἀδωνίδος, ἐπω-
 νυμίαν τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι οἰκειοθελῶς τὸν δίδει ὡς
 φόρον τοῦ θαυμασμοῦ του. Εἶναι δὲ ἀναμφισβητήτως αὐ-
 τὸς ὁ Ὑμητός. Κατὰ τὸν ἐκδότην ὀνομάσθη τὸ ὄρος τοῦτο
 ὑπὸ τῶν Τούρκων Δελὶ Δάγ, καὶ μετεφράσθη ὑπὸ τῶν νε-
 ωτέρων Ἑλλήνων Τρελοβούνι, καὶ ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν Μόν-
 τε Μάιττο. Νομίζομεν ὅτι τὸ ἐναντίον συνέβη. Οἱ Ἰταλοὶ
 ἐπρόφερον τὸν Ὑμητὸν, Μάιττο, οἱ Ἕλληνες μετέφρα-
 σαν τοῦτο εἰς Τρελοβούνι, καὶ ἐξ αὐτῶν οἱ Τούρκοι εἰς
 Δελὶ Δάγ. Περὶ τῆς μουσικότητος τῶν Ἀθηναίων δὲν δυ-
 νάμεθα νὰ κρίνωμεν ὡς ἐκ τῆς παρουσίας καταστάσεως τῆς
 μουσικῆς παρ' αὐτοῖς.

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Καβασίλα εἶναι ἰδίως περιεργος διὰ
 τὰς παρατηρήσεις της περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς πόλεως, τῆς
 διαιρέσεως καὶ τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς. Τὴν διαιρεῖ εἰς τὴν
 ἀκρόπολιν, οἰκουμένην ὑπὸ Ἰσμαηλιτῶν, εἰς τὸ ἀναμετα-
 ξὺν, τὸ περὶ τὴν ἀκρόπολιν ἴσως καὶ κάτω αὐτῆς πρὸς δυ-
 σμὰς καὶ ἄρκτον, καὶ τὸ ἐξώτερον, τὸ πρὸς τὴν σημερινὴν
 πλάκαν, διότι πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος θέτει τὸν ναὸν τοῦ
 Ὀλυμπίου Διὸς [βασίλειον], τοῦ ὁποίου πύλην ὀνο-

(1) Spon 2, s. 112. Wheler, s. 363.

(1) Leack. topogr. Εἰσαγ. s. 27. Broensted Voy s. 185.

μάζει τὴν στοάν τοῦ Ἀνδριανοῦ· ἐκ τῶν διδομένων δὲ τούτων δὲν ἐξάγεται διόλου ἀσφαλῶς ὅτι ἡ πόλις ᾤκειτο τότε καὶ μέχρι τοῦ ναοῦ αὐτοῦ, ὅπου οὔτε ἴχνη οἰκιῶν φαίνονται διόλου τὴν σήμερον. Ἡ ἐκτίμησις τῆς περιφέρειας εἰς ἕξ ἢ ἑπτὰ μίλια δὲν ἦτον ἀκριβῆς βεβαίως· ὁ δὲ πληθυσμὸς φαίνεται καὶ αὐτὸς ὑπερβολικὸς, ἐκτὸς ἐὰν ἐννοῇ τοὺς ἄρρενας πάσης ἡλικίας. Ἀλλὰ καὶ τότε ἠλαττώθη οὐκ ὀλίγον μέχρι τοῦ τέλους τῆς Τουρκοκρατίας, ὡς ἐλαττοῦνται πανταχοῦ τῆς Τουρκικῆς ἐπικρατείας. Αἱ περὶ τῆς γλώσσης παρατηρήσεις του δὲν εἶναι ἐμβριθεῖς οὐδὲ ἀκριβεῖς, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται.

Τοιαῦται εἶναι αἱ περιγραφαὶ τὰς ὁποίας τρεῖς διάφοροι αὐτόπται δίδουν περὶ τῆς τοπογραφικῆς καταστάσεως τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς παχυλοτέρας ἀμαθείας. Ἀλλ' ὅσον παραμορφωμένα καὶ ἂν εἶναι τὰ ὀνόματα, ὅσον ἀνεπιτήδειος ὁ τρόπος τοῦ ὀδηγεῖν τὸν ἀναγνώστην, καὶ ὅσον ἀτελής ἡ περιγραφή, ἐξάγεται μολοντοῦτο ὡς συμπέρασμα γενικὸν ἐξ αὐτῶν ὅτι πρὸ δύο αἰῶνων ἐσώζοντο πολλὰ πολύτεμα τῆς ἀρχαιότητος λείψανα, τὰ ὁποῖα κατεβρόχθισεν ἡ βαρβαρότης καὶ ἡ τυραννία εἰς τὸ σύντομον τοῦτο διάστημα.

Π Ο Ι Η Σ Ι Σ.

Ἐν ἔτει 1839 ἀπεβίωσεν εἰς Γαλλίαν νέος τριακοντούτης περίπου, ὁ Γεώργιος Γκέρνιος, ἀκατονόμαστος μέχρι τοῦ αἵματος αὐτοῦ θανάτου. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποβίωσίν του, εὐρέθησαν μεταξύ τῶν ἐγγράφων του δύο ποιημάτια ἐμφαίοντα πραγματικὴν μεγαλοφυΐαν καὶ προξενήσαντα βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον. Ἐκ τῶν ποιημάτων τούτων τὸ ἐξῆς, καθὼς πραγματευόμενον εἰς τύπον ἀληθῶς Ἑλληνικὸν τὸ ὑψηλότερον ἀντικείμενον τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεύνης καὶ ἀπορίας, διακονοῦμεν ἤδη εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, ἂν καὶ εἴμεθα μακρὰν τοῦ νὰ ἐλπίσωμεν ὅτι ἠρμηνεύσαμεν ὅλην τοῦ πρωτοτύπου τὴν χάριν καὶ τὴν ῥώμην. Οἱ τὸ πρωτότυπον τοῦτο δημοσιεύσαντες τὸ ἐθεώρησαν τοσοῦτον ἐμβριθῶς διανοημένον καὶ ποικίλως ἐξυφασμένον, ὥστε δὲν ἐδίστασαν νὰ εἴπωσιν ὅτι διὰ νὰ ἐκτιμηθῇ δεόντως ἀνάγκη νὰ ἀναγνωσθῇ δις καὶ τρίς. Μολονότι ἐπροσπαθήσαμεν νὰ φανῶμεν εἰς τὴν μετάφρασιν ὅσον οἷόν τε σαφεῖς, νομίζομεν οὐχ ἥττον χρέος μας νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν παρατήρησιν ταύτην τοῦ Γάλλου ἐκδότη.

Ὁ ΚΕΝΤΑΤΡΟΣ.

Ἐγεννήθην ἐπὶ τῶν ὄρέων τούτων καθὼς τοῦ ποταμοῦ τῆς κοιλάδος αὐτῆς αἱ ἀρχικαὶ ῥανίδες πίπτουσι ἀπὸ λίθου δακρύνοντος ἐντὸς βαθέος ἄντρου, οὕτω τῆς ζωῆς μου ἡ πρώτη στιγμή ἔσταξεν ἐν τῷ σκότει ἀνακεχωρηκός τόπος τοῦ ὁποίου δὲν ἐτάραξε τὴν σιωπὴν. Αἱ μητέρες ἡμῶν ἐπίτεκες γενόμεναι, ἀποχωροῦσιν εἰς τὰ σπήλαια καὶ ἐντὸς τῶν ἀγριωτέρων αὐτῶν σπλάγγων, ἐν μέσῳ τῆς πυκνοτέρας σκιᾶς, τίκτουσιν ἀστενακτὶ καρποὺς ἀφθόγγους ὡς αὐταί· τρεφόμενοι ἀπὸ τὸ ῥωμαλέον αὐτῶν γάλα διερχόμεθα ἀκλαύστως καὶ ἀπόνως τὰ πρῶτα τῆς ζωῆς βήματα, ἀλλ' ἐγκαταλείπομεν τὰ σπήλαιά μας βραδύτερον παρ' ὅτι ὑμεῖς τὰς κοιτίδας σας· καθότι πρεσβεύεται παρ' ἡμῖν ὅτι ὀφείλομεν νὰ ὑπεξαιρῶμεν τὰς πρώτας τῆς ὑπάρξεώς μας ἡμέρας ὡς ἀφοσιωμένας τοῖς θεοῖς. Ἐνήβησα ὑπὸ τὰς σκιὰς ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐγεννήθην· ἡ κατοικία μου ἦτο τοσοῦτον εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ ὄρους βεβυθισμένη, ὥστε ἤθελ' ἀγνοεῖ τὴν ἔξοδόν της, ἂν οἱ ἄνεμοι στρέφοντες ἐνίοτε πρὸς τὸ χάσμα τοῦτο δὲν ἔχουν ἐντὸς αὐτῆς αἰφνιδίως θόρυβον καὶ δρόσον. Ἐνίοτε ἡ μήτηρ μου ἐπανήρχετο περιβεβλημένη τὴν εὐωδίαν τῶν κοιλάδων ἢ περιρρέομένη ὑπὸ τῶν κυμάτων τὰ ὁποῖα ἐφοῖτα· αἱ δὲ ἐπάνοδοί της αὐταί, μεθ' ἧς οὐδέποτε μ' ἐδίδασκε τὰ περὶ τῶν ἀμυθῆτων ἐκείνων τόπων, ἂν καὶ ἔφερε μεθ' ἑαυτῆς τὰς ἀπορροίας των, ἐτάραπτον τὰ πνεύματά μου· τεθορυβημένοι ἐπλανώμην εἰς τὰ περὶ ἐμὲ σκότη καὶ ἔλεγον κατ' ἑμαυτὸν, τίς ἐστὶν ἄρα ὁ κόσμος ἐκεῖνος ἐν ᾧ ἡ μήτηρ μου ἀφηνιάζεται καὶ τίς ἡ μαγνήτις αὕτη δύναμις ἢ τοσοῦτον αὐτὴν ἐλκύουσα; Καὶ διὰ τί ἄρα ἐκάστοτε ἐπανακάμπτουσα ἔφερε τοσοῦτον πολεμίους ἐντυπώσεις; Ἐφώντι, ἡ μήτηρ μου ἐπανήρχετο τώρα μὲν περιχαρὴς, τώρα δὲ περίλυπος καὶ ὡσπερανεὶ τετρωμένη. Ἡ ἀγαλλίασίς της ἀνηγγέλλετο πόρρωθεν ἀπὸ τὰ κινή-

ματα καὶ ἔσταζεν ἀπὸ τὰ βλέμματά της, εἰσβάλλουσα κρουνηδὸν εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς καρδίας μου ἄλλὰ πρὸ πάντων κατεβαλόμην ἀπὸ τὰς ἀθυμίας της ἐκ τῶν ὁποίων αἱ εἰκασίαι μου ἐγίνοντο καθ' ἐκάστην ὀξύτεραι. Σφριγῶν τότε ἀνεγνώριζα ἐν ἐμοὶ ὑπάρχουσαν ῥώμην ἣτις δὲν ἐπέπρωτο νὰ μένη ἀδρανῆς. Καὶ, ὅτε μὲν τινάσσω τοὺς βραχιονίους μου, ὅτε δὲ ἐπισπεύδων τοὺς δρόμους μου ἐντὸς τῆς εὐρείας νυκτὸς τοῦ σπηλαίου, ἠγωνιζόμεν ἢ ἀνακαλύψω, ὡς ἐκ τῶν βολῶν τὰς ὁποίας ἐν τῷ κενῷ διεύθυνα καὶ τῆς παραφορᾶς τῶν ποδῶν μου, ποῦ ἔπρεπε νὰ τείνωσιν οἱ βραχίονες καὶ ποῦ νὰ μὲ φέρωσιν οἱ πόδες . . . Ἐκτοτε ἔπλεξα τοὺς βραχιονίους μου περὶ τοὺς θώρακας τῶν κενταύρων καὶ περὶ τὰ σώματα τῶν ἡρώων καὶ περὶ τοὺς κορμούς τῶν δρυῶν, αἱ χεῖρές μου ἤψαντο καὶ λίθων καὶ ὑδάτων, καὶ ἀναριθμήτων φυτῶν καὶ τῆς λεπτοτέρας ῥοῆς τοῦ ἀνέμου, καθότι αἴρω αὐτὰς ἐν μέσῳ τῶν ἀομμάτων καὶ γαληνιαίων νυκτῶν διὰ νὰ ἐνεδρεύσωσιν, εἰ δυνατόν, τὴν ῥοπήν τῶν πνευμάτων καὶ οἰωνίσωσιν ὡς ἐξ αὐτῆς τὴν πορείαν μου. Ἰδὲ, ὦ Μέλαμπε, τοὺς πόδας μου, ὅπόσον εἰσὶ τετριμμένοι. Καὶ μολοντοῦτο, ἂν καὶ ῥιγῶν ἤδη εἰς τὰ πέρατα ταῦτα τῆς ἡλικίας, ἐπαναλαμβάνω ἐνίοτε, ἐν καθαρᾷ μεσημβρία, ἐπὶ τῶν κορυφῶν αὐτῶν τοὺς δρόμους ὅσους ἐντὸς τοῦ σπηλαίου ἐπὶ τῆς νεότητός μου ἔτρεχον καὶ, πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ἀνασεῖω τοὺς βραχίονας καὶ ἀναλίσκω τὰ λείψανα τῆς ταχύτητός μου.

Τοὺς ψυχικοὺς αὐτοὺς κλύδωνας παρηκολούθει μακροχρόνιος νηνεμία καθ' ἣν δὲν συνησθανόμην ἄλλο τι παρὰ τὴν βαθμηδὸν πλημμυροῦσαν ἐντὸς ἐμαυτοῦ ζωὴν ἀπωλέσας τὸν ἔρωτα τῆς παραφορᾶς καὶ σκηνώτας ἐντὸς ἀπολύτου ἡσυχίας, ἀπελάμβανον ἀκραιφνὲς τὸ ἐν ἐμοὶ διαχέμενον εὐεργέτημα τῶν Θεῶν. Ἡ ἡρεμία καὶ ἡ νύξ ἐμφυσῶσιν εἰς τὴν καρδίαν μας τὴν ἀφραστον ἐπὶ τῆς συναισθάνεσθαι ἀκέραιον τὸν βίον. Σκιαί, αἱ ἐνδημοῦται εἰς τὰ σπήλια τῶν ὀρέων τούτων! εἰς τὴν σιωπηρὰν ὑμῶν φροντίδα ὀφείλω τὴν ἀπὸ σφυρον καὶ ἀρρήνωκὸν ἀγωγὴν μου, ὑπὸ τὴν

προστασίαν ὑμῶν ἐγένεθην τὸν βίον ἀκίβδηλον καὶ ἄκρατον ὁποῖος ἀπορῥέει ἀπὸ τῶν κόλπων τῶν θεῶν ! "Ὅταν ἀπὸ τῆς καταφυγῆς ὑμῶν κατέβην εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἔσκοτοδινίασα καὶ δὲν τὸ ἐχαιρέτησα, διότι ἀνάρπαστος γενόμενος ἐμέθυσσα ὡς ὑπὸ ποτοῦ ὀλεθρίου αἰφνιδίως εἰς τὸ στήθος μου ἐγχυθέντος καὶ ἠσθάνθην ὅτι ἡ ὑπαρξίς μου, πρὶν μὲν εὐπαγῆς καὶ στέρρᾳ, κατεσείσθη ἤδη καὶ παρέλυσεν, ὡς διασκεδαζομένη εἰς τοὺς ἀέρας.

᾽Ω Μέλαμπε, σὺ ὁ ποθῶν νὰ γνωρίσῃς τὸν βίον τῶν κενταύρων, βουλήσει τίνος Θεοῦ ἦλθες πρὸς με τὸν πάντων γηραιότερον καὶ ἀθλιέστερον;

Πρὸ καιροῦ ἀπώλεσα τὰς ἕξεις τοῦ βίου των, οὐδ' ἐγκαταλείπω τὰς κορυφὰς τοῦ ὄρους ὅπου τὸ γῆρας μὲ κρατεῖ δέσμιον. Τὰ βέλη μου μὲ χρησιμεύουν μόνον εἰς τὸ νὰ ἐκριζώω τὰ ἄγρια φυτά. Αἱ γαληνιαῖαι λίμναι μὲ βλέπουσιν ἀκόμη, ἀλλ' οἱ ποταμοὶ μ' ἐλησμόνησαν. Ἴδου σ' ἐξιστορῶ τινὰ τῶν τῆς νεότητός μου, ἃν καὶ αἱ ἀναμνήσεις αὐταὶ, καρπὸς ἠλλοιωμένης μνήμης, ἔρπωσιν ὡς αἱ ψεκᾶδες σπονδῆς γλισχροῦ ἀπορῥεούσης ἀπὸ φυάλης βεβλαμμένης· Εὐκόλως σ' ἐξεϊκόνισα τὰ πρῶτά μου ἔτη, διότι ἦσαν ἀθύρυβα καὶ χρηστά. Ἀμιγῆ καὶ ἄδολον ἐποτιζόμενη τότε τὸν βίον, τοιαύτη δὲ ὑπαρξίς ἀκόπως ἀνακαλεῖται εἰς τὴν μνήμην. ᾽Ω Μέλαμπε, ἐάν τις τῶν θεῶν παρεκαλεῖτο νὰ ἐξιστορήσῃ τὸν βίον του, ἤθελε τὸν ἐκθέσει βραχύτατα.

Ἡ νεότης μου διήλθε γοργῆ καὶ τεθορυβημένη, κίνησις ἦτο τότε ἡ ζωῆ μου, οὐδὲ ἐγνώριζα ὄρον τῶν ποδῶν μου. Κυριάρχης ἀγέρωχος τῶν δυνάμεών μου, ἐπλανώμην πανταχόσε εἰς αὐτὰς τὰς ἐρημίας. Μίαν τῶν ἡμερῶν εἰσελθὼν εἰς κοιλάδα ὅπου σπανίως οἱ κένταυροι φοιτῶσιν, ἀνεκάλυψα ἄνθρωπον πορευόμενον παρὰ τὴν κατέναντι ὄχθην τοῦ ποταμοῦ· τότε κατὰ πρῶτον ἰδὼν τὸ ὄν τοῦτο, τὸ περιεφρήνησα· ἰδὼν, εἶπον, τὸ ἡμισυ μόνις τοῦ ἰδικοῦ μου ὄντος· πόσον τὰ σκέλη του στενὰ καὶ πόσον τὸ βῆμά του δύσκολον· τὰ βλέμματά του τεθλιμμένα ἀποβλέπουσιν

εἰς τὴν περίξ αὐτοῦ ἕκτασιν. Βεβαίως, εἶπον, εἶναι οὗτος κένταυρος ὑποπεσὼν εἰς τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν καὶ καταδικασθεὶς νὰ ἔρρη οὕτως ἐπὶ τῆς γῆς.

Πολλάκις ἀνεπαυόμην ἀπὸ τὸν κόπον τῆς ἡμέρας ἐντὸς τῆς κοίτης τῶν ποταμῶν καὶ ἐν ᾧ τὸ ἥμισυ τοῦ σώματός μου ὑποβρύχιον ἐσπάραττε διὰ νὰ ὑπερβῇ τὰ ὕδατα, τὸ ἄλλο ἥμισυ ἐγείρετο γαληνιαῖον, οἱ δὲ ἄργοι βραχίονές μου μετεωρίζοντο πολὺ ὑπὲρ τὰ κύματα. Οὕτω διακείμενος ἐλησμονούμην ἐντὸς τοῦ ρείθρου τοῦ ποταμοῦ ὅστις ἔφερε τὸν ἀγροίκον αὐτοῦ ἐπιβάτην πρὸς πᾶν ὅ,τι γοητευτικὸν εἶχον τὰ παράλια. Ποσάκις ἠκολούθησα τὸν ῥοῦν τῶν ὑδάτων ἐν μέσῳ τῶν σκιῶν αἴτινες περιέβαλον τὰ πάντα καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ βυθοῦ τῶν κοιλάδων κατέθετον τὴν νυκτερινὴν τῶν θεῶν εὐλογίαν. Ἡ νεότης μου, κολαζομένη τότε, δὲν ἄφινεν ἐν ἐμοὶ εἰμὴ κούφον καὶ ἠδὺ τὸ αἴσθημα τῆς ὑπάρξεως, ὅμοιον τῶν φώτων τὰ ὅποια ἐπέχεεν εἰς τὰ ὕδατα, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἔπλεον, τὸ σέλας τῆς Ἐκάτης. ὦ Μέλαμπε, γεγηρακῶς ἤδη ἐπόθησα πολλάκις τοὺς ποταμούς, διότι ἀθόρυβοι καὶ μονότονοι φέρονται πρὸς τὴν εἰμαρμένην αὐτῶν ἀπαθέστεροι μὲν τῶν κενταύρων, φρονιμώτεροι δὲ τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν ἐξηρχόμην ἀπὸ τῶν κόλπων αὐτῶν, τὰ δῶρά των μὴ ἐσυνόδευον ἐπὶ ἡμέρας ὀλοκλήρους, βραδέως ἀποχωροῦντα δίκην ἀρωμάτων.

Τὰ βήματά μου ἐπλανῶντο ἀσκόπως, ἀκαθέκτως. Πολλάκις ἐν μέσῳ τῶν ἀπὸ ῥητῆρος ἐκείνων δρόμων ἀνεχαιτιζύμην ὡς νὰ ἀπήντων ἄβυσσον πρὸ τῶν ποδῶν μου καὶ κατὰ τὰς ἀποτόμους ταύτας διακοπὰς, συνησθανόμην τὸ εἶναι μου ὅλον κλυδωνιζόμενον ἀπὸ τὰς καταγιγίδας ἐκείνας. Ἄλλοτέ ποτε ἀρπάσας κλάδον ἀπὸ τῶν δασῶν τὰ ὅποια διέτρεχον, ἐστήριζον αὐτὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου καὶ ἡ ταχύτης τῆς ὀρμῆς μου διέκοπτε τὴν κίνησιν τῶν φύλλων τὰ ὅποια δὲν ἀνέδιδον ἤδη εἰμὴ κούφον ψιθύρισμα, ἀλλ' ἄμ' ἀνεπαυόμην, ὁ ἄνεμος ἐπανερχόμενος αὐθις εἰς τὸν κλάδον ἐπανελάμβανε τὸν Ἰροῦν αὐτοῦ.

Οὕτως ὁ βίος μου, μετὰ τὰς αἰφνιδίους ἀνακωχὰς τῶν ἀ-

χιλίνων ἐκείνων δρόμων, ἐβρυχᾶτο ἐντὸς ἑμαυτοῦ καὶ ἤκουα αὐτὸν παφλάζοντα ὡς καταρῥάκτην πυρός. Τὸ στηθὺς μου ἀγωνιῶν ἐπίλαιε κατὰ τῶν κυμάτων τὰ ὁποῖα ἐκόχλαζον ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ἐν μέσῳ τῶν τρικυμιῶν αὐτῶν ἐγεύετο τὴν ἡδονὴν τὴν ὁποίαν μόνα τοῦ ὠκεανοῦ τὰ παράλια αἰσθάνονται τοῦ νὰ περισφίγγωσιν ἀκινδύνως βίον ὀργῶντα καὶ ἡγριωμένον. Ἐν τούτοις κλίνων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν δρωσερὸν Αἴολον ἐβλεπα τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων πόρρω ὀμινομένας ἐντὸς μικροῦ, καὶ τὰ δένδρα τῶν παραλίων καὶ τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν, ταῦτα μὲν ἀψύχως ἔρποντα, ἐκεῖνα δὲ ἐρρίζωμένα εἰς τὴν γῆν καὶ ὡς μόνην γινώσκοντα κίνησιν τὸν ἀνεμὸν τὸν στενάζοντα ἐντὸς τῶν κλάδων αὐτῶν. “ Μόνος ἐγὼ, ἔλεγον κατ’ ἑμαυτὸν, [εἰμ’ ἐντελῶς ἐλεύθερος καὶ δύναμαι αὐθαιρέτως νὰ μετακομίσω τὸν βίον μου ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην τῶν κοιλάδων τούτων γωνίας, εὐτυχέστερος ἀπὸ τοὺς χειμάρρους τοὺς καταρρέοντας ἀπὸ τῶν ὀρέων χωρὶς νὰ δύνανται ν’ ἀνατρέξωσι πρὸς τὰς πηγὰς αὐτῶν· τὰ βήματά μου εἰσὶ μελωδικώτερα τῆς στενοχῆς τοῦ ἄλσους καὶ τοῦ κελαρύσματος τῶν ὑδάτων. Τοιοῦτος ὁ πλανώμενος καὶ αὐτοκράτωρ κένταυρος!” Ἐνῶ δὲ τὸ πάλιν στέρνον μου ἐμέθυεν ἀπὸ τοὺς ἀτμοὺς τοῦ δρόμου, ἡ κεφαλὴ ὑπερήρητο δι’ αὐτὸ καὶ στρέφουσα πρὸς τὰ ὀπίσω ἀπέβλεπεν ὑπερηφάνως πρὸς τ’ ἀχνίζοντά μου νῶτα.

Ἡ νεότης ὁμοιάζει τὰ θαλερὰ δάση τὰ ὑπὸ τῶν ἀνέμων κατατρυχόμενα, διότι σείουσα ἐνθεν κακεῖθεν τὰ δαψιλῆ τῆς φύτεως δῶρα, αἰέποτε τηρεῖ εἰς τὰ φύλλα τῆς βαθύντινα θροῦν· διάγων αὐτομάτως, καθάπερ οἱ ποταμοὶ καὶ τὴν Κυβέλην λατρεύων ἀκαταπαύστως, εἴτε εἰς τὰ βάθη τῶν οἰλάδων, εἴτε εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, ἐσκίρτων πανταχοῦ ὡς αἰξ τυφλὴ καὶ ἀκράτητος! Ἡ ἡρεμος νύξ ὅταν μ’ ἐκαταλάμβανεν ἐπὶ τῆς ῥάχεως τῶν ὀρέων, μ’ ἔφερεν εἰς τὰ στόμια τῶν σπηλαίων κ’ ἐκεῖ κατεύναζε τῆς ψυχῆς μου τὸν σάλον, ὡς κατευνάξει τὸν κλύδωνα τῆς θαλάσσης, ἐγκιταλείπουσα μόνον ἐν ἐμοὶ κοῦφον κυματισμὸν ὅστις ἀπέκρουε τὸν ὕπνον χωρὶς νὰ τάραισση τὴν ἀνάπαυσίν μου.

κατακείμενος εἰς τὸ κατώφλιον τῆς μονῆς μου, τὰ μὲν πλευρὰ ἐν τῷ ἄντρῳ, τὴν δὲ κεφαλὴν ὑπαίθριον, ἐθεώρουν τὴν πορείαν τῶν σκιῶν· τότε ὁ εἰσδύσας ἐντὸς τῆς ἡμέρας εἰς τὰ σπλάγχνα μου ἀλλότριος βίος ἐπαλινδρομεῖ στάγδην, εἰσρέων αὐθις εἰς τὸν γαληνιαῖον κόλπον τῆς Κυβέλης, καθὼς μετὰ τὸν ὄμβρον τὰ θρίμματα τοῦ ἀνηρητημένου εἰς τὰ φύλλα ὑετοῦ καταπίπτοντα ἐπανέρχονται εἰς τὴν ἐξίαν τῶν ὑδάτων. Λέγεται ὅτι οἱ ὑγροκέλευθοι θεοὶ καταλείπουν, διαρκούσης τῆς νυκτός, τὰ δροσερὰ αὐτῶν ἀνάκτορα καὶ ἀναβαίνοντες εἰς τὰ ἄκρωτήρια, στρέφουσιν ἐκείθεν τὰ βλέμματά των πρὸς τὰ κύματα. Ὅμοίως μ' αὐτοὺς ἡγρῦπνουν κ' ἐγὼ ἐνῶ πρὸ τῶν ποδῶν μου ἐκτυλίσσετο ὁ βίος ὀλόκληρος ὡσανεὶ θάλασσα κοιμωμένη· ἀναλαμβάνων δὲ οὕτως ὑπαρξίν ἀνελλειπῆ καὶ ἀπερίσπαστον, ἐνόμιζα ὅτι μόλις τότε ἐγεννώμην καὶ ὅτι ὕδατα βαθυκύμονα κυφορήσαντα τὸν βίον μου μ' ἐπέθεσαν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους ὡς δελφίνα ὑπὸ τῆς Ἀμφιτρίτης λησμονηθέντα ἐπὶ σύρσεων.

Τὰ ὄξέα βλέμματά μου ἀτένιζον πρὸς τὰ ὕψη ὡς αἱ ἀείποτε ὑγραὶ ἀκταὶ, τὰ πρὸς δυσμὰς ὄρη ἐφωτίζοντο ἀπὸ τὴν ἀμελῶς ὑπὸ τῶν σκιῶν ἐσπογγισθεῖσαν λάμψιν· ἐκεῖ ἐγείροντο, ἐν μέσῳ τοῦ ὠχροῦ φωτός, γυμναὶ καὶ ἀνέφελοι κορυφαί· ἐκεῖ ἔβλεπον καταβαίνοντα ὅτε μὲν τὸν μονήρη θεὸν Πάνα, ὅτε δὲ τὸν χορὸν τῶν ἀπορρήτων θεῶν, ὅτε δὲ διαβαίνουσιν ὄρειάδα τινὰ ὑπὸ τῆς νυκτός μεθυσθεῖσαν. Ἐνίστε οἱ Ὀλύμπιοι ἀετοὶ διέσχίζον τὰ πελάγη τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἠφάνιζοντο εἰς τοὺς πόρρω ἀστερισμοὺς ἢ τὰ ἱερά ἄλση· τὸ πνεῦμα τῶν ἀθανάτων συγκινηθὲν ἐτάραττεν αἰφνιδίως τὴν ἡρεμίαν τῶν γεγηρακυῖων δρυῶν.

Διώκεις τὴν σοφίαν, ὦ Μέλαμπε, τὴν ἐπιστήμην δηλαδὴ τῶν θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ πλανᾶσαι μεταξὺ τῶν ἐθνῶν ὡς εἰ θνητὸς ἀποπλαγχθεὶς ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης. Ἐνταῦθα κείται που πέτρα ἀφ' ἧς ἐγγιχθείσης ἐκπορεύεται ἦχος ὅμοιος τῶν μουσικῶν χορδῶν διαρρήγνυμένων, καὶ λέγεται παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ὅτι ὁ Ἀπόλλων

ἐλαύνων ποτὲ τὴν ποιίμνην του εἰς τὴν ἔρημόν μας ἐπέθεσε τὴν λύραν του ἐπὶ τῆς πέτρας καὶ ἀφῆκεν ἐν αὐτῇ τὴν μελωδίαν ἐκείνην. ὦ Μέλαμπε, οἱ θεοὶ πλανώμενοι ἐπέθεσαν τὴν λύραν των ἐπὶ τῶν λίθων, ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν . . . οὐδεὶς τὴν ἐλησμόνησεν. Ἄλλοτε ποτε ἐγρηγορῶν εἰς τὰ σπήλαια, ἐφρόνησα ὅτι θέλω ὑπεξαιρέσει τὰ ὄνειρα τῆς Κυβέλης κοιμωμένης καὶ ὅτι ἡ μήτηρ τῶν θεῶν αὕτη θέλει προδώσει τινὰ τῶν μυστηρίων της· ἀλλ' οὐδέποτε ἤκουσα ἄλλο παρὰ φθόγγους διαλυομένους εἰς τοὺς αἰθέρας ἢ ῥήματα ἀναρθρα ὡς τὸν βρασμὸν τοῦ ποταμοῦ.

ὦ Μακαρεῦ, μὲ εἶπε ποτὲ ὁ μέγας καὶ γηραιὸς Χείρων, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀμφότεροι κένταυροι τῶν ὀρέων, ἀλλὰ πόσον ἡ διαίτά μας διάφορος! ἐγὼ μὲν ἀφιερῶ τὰς ἡμέρας μου ὄλας εἰς ἀναζήτησιν τῶν φυτῶν, σὺ δὲ ὁμοιάζεις τοὺς θνητοὺς τοὺς ἀπὸ τῶν ὑδάτων ἢ τῶν ἄλσεων διασώσαντας καὶ διὰ τῶν χειλέων αὐτῶν ψαύσαντας συντρίμματα τῆς ὑπὸ τοῦ Πανὸς θραυσθείσης σύριγγος. Ἐκτοτε οἱ θνητοὶ ἐκείνοι ἐμπνευσθέντες ἀπὸ τῶν θεῶν αὐτῶν ἐρειπίων πνεῦμα ἐμμανὲς ἢ καὶ καταληφθέντες ἴσως ὑπὸ ἀπορρήτου τινὸς δαίμονος, διασχίζουσι τὰς ἐρήμους, εἰσδύουσιν εἰς τὰ δάση, περιτρέχουσι τὰ ὕδατα, ἀναμίγνυνται εἰς τὰ ὄρη, πολυμέριμνοι καὶ πρὸς βουλεύματα ἀγνώριστα φερόμενοι. Αἱ φίλτατοι εἰς τοὺς ἀνέμους τῆς ἀπωτάτω Σκυθίας ἵπποι δὲν εἶναι σοῦ οὐδ' ἀδμητότεροι, οὐδὲ δυσθυμότεροι τὸ ἐσπέρας ὅταν σιγήσῃ ὁ βορρᾶς. Ἄνερευινᾶς ἄρα τοὺς θεοὺς, ὦ Μακαρεῦ, καὶ πόθεν ἀπορρέουσι τὰ ἐμφυχα καὶ τ' ἀψυχα καὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ παγκοσμίου πυρός· ἀλλ' ὁ τῶν πάντων πατὴρ γηραιὸς Ποσειδῶν ἀποκρύπτει τὰ μυστήρια ταῦτα καὶ αἱ περικυκλοῦσαι αὐτὸν νύμφαι ψάλλουσι χορὸν ἀειδίμητον, καλύπτουσαι οὕτω πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ διαφύγῃ τὰ ὑπὸ τοῦ ὕπνου ἀνεφγότα αὐτοῦ χεῖλη. Οἱ θνητοὶ οἱ διὰ τῶν ἄρετῶν αὐτῶν τοὺς θεοὺς ἐξελέωσαντες ἔλαβον ἀπὸ τῶν χειρῶν των λύρας δημοτερπεῖς ἢ πλουτοφόρα σπέρματα, ἀλλ' οὐδὲν ἤκουσαν ἀπὸ τῶν ἀδυσωπήτων αὐτῶν χειλέων.

Ἐν τῇ νεότητί μου ὁ Ἀπόλλων μ' ἐνησχόλησε περὶ τὰ φυτὰ καὶ μ' ἐδίδαξε πῶς τὰ ἐξάγω ἀπὸ τῶν φλεβῶν αὐτῶν ἀγαθοποιούς χυμούς. Ἐκτοτε διέτριψα ἀδιαλείπτως ἐντὸς τοῦ μεγάλου δώματος τῶν ὀρέων τούτων, ἀείποτε προσηλωμένος εἰς ἀναζήτησιν τῶν βοτάνων καὶ εἰς διάδοσιν τῶν δυνάμεων τὰς ὁποίας ἐν αὐτοῖς ἀνεκάλυπτον. Ὅρᾳς ἐντεῦθεν τὴν φαλακρὰν κεφαλὴν τῆς Οἴτης, τὴν ἐγύμνωσεν ὁ Ἡρακλῆς διὰ τὰ κατασκευάσει τὴν πυρὰν του. Ὡ Μακαρεῦ, οἱ τῶν θεῶν ἀπόγονοι ἡμίθεοι ἕξαπλοῦσι τὰς λεοντὰς ἐπὶ τῶν πυρῶν καὶ ἀναλίσκονται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὀρέων· τὰ δηλητήρια τῆς γῆς μολύνουσι καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα τῶν ἀθανάτων! Τίνα λοιπὸν προσδοκῶμεν ἀντίληψιν παρὰ τοῦ Διὸς τοῦ κεραυνοβολήσαντος τὸν ἀρχηγέτην μας ἡμεῖς οἱ κένταυροι, τοὺς ὁποίους θρασυὲς θνητὸς ἐσπερμολόγησεν ἐντὸς Θεοειδοῦς νεφέλης· ὁ τῶν Θεῶν ὑπρέτης γυνῆ σπαράσσει διηνεκῶς τὰ σπλάγχνα τοῦ ποιήσαντος τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ἐργάτου, ὦ Μακαρεῦ! Καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κενταύρων ὁ πλάστης Θεωρεῖται ὡς κλέπτης τοῦ προνομίου τῶν Ὀλυμπίων, καὶ ἴσως πᾶν τὸ ἐκτὸς τῶν ἀθανάτων τούτων ὑπάρχον καὶ κινούμενον εἶναι οὐδὲν ἄλλο εἰμὴ κλάσμα μικρὸν τῆς φύσεώς των μακρὰν αὐτῶν ἀποπλανηθὲν ὡς τὸ ἄχυρον τὸ ὑπὸ τῆς παντοδυνάμου πνοῆς τοῦ ἀνέμου παραφερόμενον. Λέγεται ὅτι Αἰγέως ὁ τοῦ Θεσσεῶς πατήρ, ἔκρηνεν ὑπὸ παραθαλάσσιον σκόπελον, σημεῖα καὶ τεκμήρια ἱκανὰ νὰ διδάξωσί ποτε τὸν υἱὸν του ὁποίας ἦτο καταγωγῆς. Οἱ Θεοὶ ζηλότυποι κατωρύξαντό που τὰ μαρτύρια τῆς τῶν πραγμάτων ἀρχῆς· ἀλλὰ ἰπαρὰ τὸ χεῖλος τίνος ὠκεανοῦ ἐκύλισαν τὴν πέτραν τὴν καλύπτουσαν τὰ μυστήρια ταῦτα, ὦ Μακαρεῦ;

Τοιαύτη ἦτον ἡ σοφία πρὸς τὴν ὁποίαν μὲ παρώρμα ὁ μέγας Χείρων. Εἰς τὸ ἔσχατον περιελθὼν γῆρας, ὁ κένταυρος ἀπεφαίνετο σύννουσ τὰ ὑψηλότερα ῥήματα. Τὸ θαρβυράλεον εἰσέτι στέρνον του ἐπέπιπτεν ἐλαφρὰ ἐπὶ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ μικρὸν πρὸς τὰ πρόσω ἐγκλίνον, ὡσανεὶ δρῦς ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἀσθενῶς πιεζομένη, ἢ δὲ δύναμις τῶν πο-

δῶν του μόλις ἠσθάνετο τοῦ μακροῦ βίου του τὸ βάρος· ἐνόμιζες ὅτι διέσωζεν εἰσέτι λείψανα τῆς ἀθανασίας τὴν ὁποῖαν λαβὼν ποτε παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος, εἶχεν ἀποδώσει εἰς τὸν θεὸν τοῦτον.

Τὸ κατ' ἐμὲ, ὦ Μέλαμπε, προβαίνω εἰς τὸ γήρας ἀτάραχος ὡς τῶν ἀστέρων ἢ δύσις. Δύναμαι εἰσέτι ν' ἀναβαίνω τοὺς βράχους ὅπου διατρίβω μέχρι βαθείας ἐσπέρας θεωρῶν συστρεφόμενα τ' ἄγρια καὶ τεθορυβημένα νέφη, ἢ προσερχομένας τὰς ὑάδας, τὰς πλειάδας καὶ τὸν μέγαν Ὀρίωνα, ἀλλ' αἰσθάνομαι ὅτι τήκομαι καὶ ἀπόλλυμαι τάχα, δίκην χιόνος ἐπιπολαζούσης εἰς τὰ ὕδατα, καὶ ὅτι προσεχῶς ἀναμιχθήσομαι μὲ τούτους ποταμούς τοὺς ἐν τῇ εὐρεῖ κόλπῳ τῆς γῆς διαρρέοντας.

Κ. Π.

Πολλοὶ κρούουν τὰς θύρας τῆς Μνημοσύνης, ἀλλ' εἰς ὀλίγους ἀνοίγονται. Ἡ ποίησις, μειδιῶσα καὶ χαρίεις μούσα ὡς εἶναι, φαίνεται εὐπρόσιτος εἰς ἓνα ἕκαστον, καὶ ἀγένεια παιδία ἐπιχειρίζονται τοῦ λόφου τῆς τὴν ἀνάβασιν, τοῦ ὁποιοῦ ῥόδα καλύπτουσι τὰς τραχύτητας. Ὁ πρὸς πᾶν ἄλλο ἀνεπιτήδειος, ὁ μαθητὴς τοῦ ὁποίου παρωρησμένος ἤθελες σχίσσει τὴν ἀνορθόγραφον ἐξήγησιν, κηρύττεται ποιητῆς, συλλέγει συνδρομητὰς, ἐκδίδει ποιήματα, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς πλησίτιος πλέων πρὸς τὴν ἀθανασίαν. Καὶ αὐτὸς μὲν δραχμολογεῖ ἀσυστόλως, ὁ δὲ ἀναγνώστης ῥίπτει ἀγανακτῶν τὸ παιδαριῶδες φυλλάδιον, καὶ κἀτάρᾳται κατὰ τὴν ποίησιν καὶ τοὺς θιασώτας τῆς. Εἰς ὀλίγους μόνον δέδοται ν' ἀναβοῦν τὰ τῆς ποήσεως ὕψη [de l'art des vers atteindre la hauteur]. Οἱ ἐκλελεγμένοι ἐκεῖνοι αἰσθάνονται τὸ θεῖον πῦρ διαφλέγον τὴν καρδίαν των, ἀκούουν εἰς τὴν σιωπὴν τῆς νυκτὸς τὴν μεγάλην ἀρμονίαν τῆς πλάσεως ψάλλουσαν τὴν αἰωνίαν δοξολογίαν, βλέπουν εἰς τὰ κάλλη τοῦ ἔαρος, εἰς τὴν ποικιλίαν τῆς φύσεως, εἰς τὸ σύμταν καὶ εἰς τὰ καθέκαστα,

εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν μεγαλοφυΐαν, τὰ μυστήρια τῆς συναρμολογίας τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ κόσμου. Εἰς ἐκείνων τὰς φλέβας κυκλοφορεῖ εὐαισθησία, δάκρυ γενναῖον πληροῖ τὰ ὄμματά των, καὶ ἡ ψυχὴ των διαλεγόμενη μετὰ τὸν Θεόν, πέμπει πρὸς τὴν γῆν ἀπηχῆσεις τοῦ μεγάλου ῥυθμοῦ τὸν ὁποῖον ἀκούει, καὶ τὰ ἄσματά των θέλγουν γενεὰς ἀλλεπαλλήλους ἀνθρώπων. Ἰπ' ἐκείνων καλλιεργούμενη ἡ γλῶσσα καθίσταται γόνιμος, ὑπὸ τὰ βήματά των φύονται ἄνθη, καὶ αὐτὰ μόνα δρέπουνσιν ἐπιτηδεῖως διὰ τοὺς λαμπροὺς των στεφάνους. Οὐ μόνον πρέπει νὰ κατέχουν τὴν γλῶσσάν των, ὡς οὐδεὶς ἄλλος, οὐ μόνον νὰ ἀκολουθῶσι τοὺς κανόνας τῆς ἀκριβῶς καὶ νὰ ὠφελῶνται καὶ ἀπὸ τὰς λεπτοτάτας ἰδιοτροπίας τῆς, ἀλλὰ καὶ δημιουργοὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ν' ἀναφαίνωνται, καὶ τὰ ὄριά τῆς νὰ ἐπεκτείνωσι, καὶ διὰ τοῦτο ἀνάγκη ἀφευκτος νὰ γνωρίζωσι τὰ ἔσχατα ὄριά τῆς. Ἐκτὸς τούτων ἀπὸ τὸν ποιητὴν ἀπαιτεῖται παιδεία. Οἱ κοινοὶ τύποι ἐπανελήφθησαν μέχρι κόρου, καὶ αἱ κορυφαὶ μόναι τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων εἶναι σήμερον ἡ οἰκοδομικὴ ὕλη τοῦ ποιητοῦ. Τὰ γενικὰ ταῦτα χαρακτηριστικὰ, τὰ ὁποῖα ἀναλυόμενα εἰς χαρακτῆρας λεπτομερεστεροὺς, ἦθελον ἀποδειχθῆ ἔτι δυσσευρετώτερα μεταξὺ τῶν ὀνειροπολούντων δάφνην ἐλικώνιον, ἀρκοῦν ἴσως διὰ νὰ ἐλέγξουν τὴν ματαιοπονίαν τῶν ὄσων στρυμμόνουν ἡμέραν καὶ νύκτα λέξεις εἰς ἡμίστιχα ἰσοσύλλαβα, νομίζοντες ὅτι βαδίζουν ἤδη ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Πινδάρου. Ἄλλ' αὐτὰ ταῦτα μᾶς πείθουν ἀφ' ἐτέρου πόσον ἀσπαστὸς πρέπει νὰ μᾶς εἶναι ὁ ἀληθὴς ποιητὴς, ὅστις ἀγνωὼν ἑαυτὸν, ἀποκαλύπτεται διὰ τινος ἔργου φέροντος τὸν μέγαν τύπον τῆς ἐμπνεύσεως καὶ τῆς ἀληθοῦς εὐφύνας, ἣτις δὲν ὑποφέρει τὸ μέτριον. Καὶ ἀμυδρά τις μόνον ἂν φανῆ προάγγελος ἁκτὺς τοῦ τοιοῦτου μετεώρου, τὸ πρῖσμα τοῦ κριτικοῦ θέλει ἀνακαλύψει εὐκόλως καὶ εἰς αὐτὴν ὄλα τὰ χρώματα ἐξ ὧν συντίθεται τὸ ἀληθὲς φῶς. Καὶ ἄλλοτε ὠμίλησεν ὁ Ἑραριστὴς περὶ τοῦ νέου ποιητοῦ Καραστούστου, ὅστις μαθητεύων εἰσέτι, ἐπροοιμίασε στάδιον ποιητικὸν διὰ μικρῶν

ποιημάτων, ὅπου χάρις στιχουργίας, γλυκύτης ῥυθμοῦ, ἀκρίβεια γλώσσης καὶ ἰδεῶν κενοφανῆς ἔκφρασις, ἔδωκε τὰς χρηστοτάτας ἐλπίδας περὶ ἐμφανίσεως νέου ποιητοῦ εἰς τὸ ἔθνος μας. Τοῦ αὐτοῦ δημοσιεύομεν ἤδη τὸ κατωτέρω ποιημάτιον, ὡς νέον δεῦγμα ὅτι ὁ νέος ποιητὴς προοδεύει, καὶ φιλομαθῶς ἀντλεῖ σήμερον εἰς τὰ σχολεῖα, καὶ μορφώσας τὴν φιλοκαλίαν του διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἀρχαίων καὶ νέων πατέρων τῆς ποιήσεως, θέλει δοξάσει ποτὲ τὸ ἔθνος τοῦδ' ἰὰ τῆς εὐφυΐας του.

Α Ι Κ Τ Κ Λ Α Δ Ε Σ.

Ὅπότεν φῶς ἑωθινὸν Ἦοῦς ῥοδοδακτύλου
Ἐπάνω στερεώματος γλαυκοῦ, ἄστεροῦ ἡλίου,
 Νὰ ἐξαπλοῦται ἀρχινᾶ,
Τῶν ἄστρον τὰς μαρμαρυγὰς κατὰ μικρὸν συστέλλον,
Καὶ τοῦ παμβασιλέως των τὴν ἄνοδον ἀγγέλλον,
 Ὅποῦ τὴν φύσιν κυβερνᾶ·

Κ' ἐξ ὕπνου ἀνακύψασα ἡ φύσις παννυχίου,
Ἐμνον ἀφίνη πρὸς τιμὴν τοῦ νοητοῦ ἡλίου,
 Τοῦ πάντων βασιλέως·
Καὶ ἤδη ἄφθονος καπνὸς λιβάνου εἰς νεφέλας
Ἐκ τῶν θόλων τῶν ναῶν ὑψοῦται ὑπομέλας,
 Εὐώδης καὶ ὠραῖος·

Εἰς ταύτην τότε τὴν τερπνὴν γαλήνην τῆς πρωΐας,
Εἰς βράχον, ἀκρωτήριον τῆς πέραν παραλίας
 Ν' ἀνέβω θέλω θεωρός.
Ἐκεῖθεν ὡς εἰς κάτοπτρον ἐκτάσεως ἀπείρου
Εἰς τὸ Αἰγαῖον φαίνεται Κυκλάδων γύρου γύρου
 Κατοπτριζόμενος χορός.

Ὡτὰν ἀλληλουχούμεναι ἢ μία ἐκ τῆς ἄλλης

° Αν ἦναι μία ἢ πολλὰ, δικαίως ἀμφιβάλλεις
 Περισκοπῶν τριγύρου.
 Τὸ πᾶν ὡς λίμνη φαίνεται πλατεῖα καὶ μεγάλη
 Εἰς τὴν ὅποιαν ἄλυσις ὀρέων περιβάλλει
 Περίζωσμα ἠπέρου.

° Ω! τὰς ἀδόλους ἀδελφὰς! ἰδέ τας, ἀπ' αἰῶνος
 Πλησίον διαμένουσιν· ὁ πανδαμάτωρ χρόνος
 Ποτὲ δὲν τὰς ἐχώρησεν,
 ° Ολας τῆς γῆς τὰς ἀρετὰς, ἀέρος εὐκрасίαν,
 Καὶ κλίμακος γλυκύτητα, καὶ γῆς περιουσίαν
 ° Ἡ φύσις τὰς ἐδώρησεν.

° Ἰδέ τας· κατὰ πρόσωπον κυττάζουσιν ἀλλήλων,
 ° Ἡ Δῆλος πρὸς τὴν Μύκωνον, ἢ Τήνος πρὸς τὴν Δῆλον,
 ° Ἡ Νάξος πρὸς τὴν Ἄνδρον·
 Καὶ εἰς τὸ ὑποκύανον τῶν κορυφῶν των χρῶμα
 ° Ὑπὸ λευκότητος πυκνὰς ἀνακαλύπτει τ' ὄμμα
 Πληθὺν κωμῶν εὐάνδρων.

Τὰς κόμας ταύτας κατοικοῦν φιλόπονοι ἀγρόται·
 Πότε τὴν γῆν ἐργάζονται μὲ δίκελλαν, καὶ πότε
 Τὸν πόντον διαπλέουσι.
 Τὸ ψεῦδος δὲν ἐμόλυνε τὰ χεῖλη των οὐδόλων,
 Οὐδὲ εἰς τὰς καρδίας των εἰσέφρησεν ὁ δόλος·
 ° Ἐκδίκησιν δὲν πνέουσι.

Τὸ δεῖπνόν των εἶναι λιτόν· μερὶς κριθίνου ἄρτου,
 Σῦκα καὶ οἶνος παλαιὸς ἐνιαυτοῦ τετάρτου
 Τὴν τράπεζαν πληροῦσιν.
 ° Ἡ θύρα τῆς καλύβης των ὀρθάνοικτος, δὲν παύει
 Τὸν ξένον νὰ εἰσδέχεται, χωρὶς αὐτὸς νὰ λάβῃ
 ° Ἀνάγκην νὰ τὴν κρούσῃ.

Τῶν Αἰγαιοπελαγιτῶν ἐγνώρισας τὰς κόρας·
 Τῶν νήσων ὁμοιάζουσι τὰς τρυφερὰς ὀπώρας,

ΑΙ ΚΥΚΛΑΔΕΣ.

Τὸ μῆλον καὶ ροδάκινον ·
 Ἐχουν τὸ βλέμμα ζωηρὸν, τοὺς ὀφθαλμοὺς μεγάλους
 Ἐχουν γλυκεῖαν τὴν φωνὴν, γυμνοὺς τοῖς ἀστραγάλους,
 Τὸ φόρεμα βαμβάκινον.

Τὸ χρῶμα λάμπει τῆς αἰδοῦς ἐπὶ τὰ πρόσωπά των ·
 Φλογίζεται ἢ ἀπαλὴ ἐκείνη παρειά των,
 Ὅποταν σὲ λαλῶσι·
 Ἔρωσ παράνομος ποτὲ αὐτὰς δὲν σαγηνεύει·
 Τὴν σωφροσύνην ἢ χρηστὴν καρδίαν των λατρεύει,
 Ἐκείνην ἀγαπῶσι.

Τὸ σῶμα των χρυσοὺς ἀγνός, ἀνέπαφος, ἀκτῖνας,
 Ἀκτῖνας στέλλει αἴτινες δὲν ἔχουσι μ' ἐκείνας
 Τὰς ἄλλας τίποτε κοινόν·
 Καὶ κάλλος τόσον τῶν καλῶν ἀπέχον Εὐρωπαϊῶν,
 Ὅσον ἀπέχει τοῦ πλαστοῦ τὸ φυσικὸν ὠραῖον,
 Καὶ τοῦ ψευδοῦς τ' ἀληθινόν.

Τοιαύτας περικλείετε θεότητας, Κυκλάδες,
 Ω τῶν πλειάδων τ' οὐρανοῦ ἀντίστοιχοι πλειάδες,
 Καὶ νύμφαι ὠκεάνιοι·
 Ἀνθῶν τοιούτων καὶ καρπῶν ἀφθόνων εὐπορεῖτε,
 Εἰς τὰς ἀκτάς σας κρύπτονται τοιοῦτοι μαργαρίται·
 Πολύτιμοι καὶ σπάνιοι.

Ἀγαῖον, τὴν καρδίαν μου ἢ θεά σου εὐφραίνει·
 Οἱ ὀφθαλμοί μου μένουσι συχνὰ προσηλωμένοι
 Ἐπὶ τοῦ κύματός σου.
 Τὸν λάρων θέλω νὰ ὀρῶ θηρεύοντα τὴν σαῦραν,
 Καὶ τὴν ἀποθαλάσσιον νὰ ἀναπνέω αὐραν
 Τῆς κυανῆς ἀλῆς σου.

Νὰ περιβλέπω τοὺς μυχοὺς, τοὺς κόλπους, τοὺς λιμένας,
 Τὰς ὄχθας, τὰ παράλια, καὶ τὰς ὑπερκειμένας
 Τῶν πέριξ νήσων κορυφὰς,

Καὶ τ' οὐρανοῦ τὸ κυανοῦν καὶ κρυσταλλῶδες δῶμα,
 Καὶ φαινομένας ὑπερθεν τοῦ ὕδατος ἀκόμα
 Ἐπάντων τούτων τὰς μορφάς.

Μὲ βλέμμα ἐπιπόλαιον ν' ἀκολουθῶ ταχέως
 Τὴν ἐλαφρὰν περιστερὰν αὐτὴν τοῦ ἁλιέως,
 Ὅπου πετᾶ καὶ φρίσσει,
 Ὅπου ὑδραύλακας ἀφροῦ ὀπίσω της ἀφίνει,
 Καὶ πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν ἐκύρτωσε καὶ κλίνει
 Τὸ κύμα νὰ φιλήσῃ.

ὦ ἰλαρότης οὐρανοῦ! ὦ θέλγητρα! ὦ κάλλη!
 Τίς γῆ ὡς ἡ ἑλληνική; ποῦ φύσις ἄλλοῦ θάλλει
 Τόσον ὠραία καὶ τερπνὴ;
 Γονιμωτέρας ἥλιος ἀκτίνας ποῦ ἐκχύνει;
 Ποῦ μᾶλλον γοητευτικὴ διὰ νυκτὸς σελήνη
 Εἰς τοὺς αἰθέρας ἀγρυπνεῖ;

Ὁ Πλάστης, φαίνεται, λαὸν βουλόμενος νὰ πλάσῃ
 Ὅστις τὸν ἔπακρον βαθμὸν τῆς ἀρετῆς νὰ φθάσῃ
 Καὶ τῆς μεγάλουργίας,
 Ἡθέλησε καὶ χώραν γῆς τοιαύτην νὰ τὸν δώσῃ
 Ὅποια ἔθνος καὶ λαὸν τοιοῦτον νὰ μορφώσῃ
 Ὡσὰν διὰ μαγείας.

Καὶ διὰ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς ἡμέρωσαν τὰ ἦθη
 Μολπαὶ Ὀρφέων μουσικῶν, καὶ ὡς θεὸς ὑμνήθη
 Ὁ Ἔρωσ καὶ ὁ Ἴμερος
 Τὴν φύσιν ὅλην ἀριθμὸς ἐπλήρου θεοτήτων,
 Ἡ φύσις ὅλη ἔγινε διατριβὴ χαρίτων,
 Καὶ βίος ἦλθεν ἡμερος.

Ἐλευθερία, ποίησις, ἀνδρία, γενναϊότης,
 Πατρίδος ἔρωσ, ἀρετῆς ἀγάπη, γονιμότης
 Νοὸς καὶ φαντασίας,
 Ἐπήρξαν ἔμφυτα ἡμῶν ἐκ παλαιῶν αἰώνων,

Καὶ μόνον μᾶς ἐστέρησεν αὐτῶν μετὰ ἀγώνων
Ἐχὴρ τῆς τυραννίας.

Τῶν δῆμων ἢ λαμπρὰ φωνὴ ἐδῶ πρωτοηκούσθη,
Τῆς ἐμμελοῦς ἰσότητος ἐδῶ πρωτοεκρούσθη
Ἐλιγυρόφθογγος χορδὴ
Ἐδῶ Χαρίτων καὶ Μουσῶν βωμὸς πρωτοἰδρύθη,
Καὶ ἤχησεν εἰς τῆς σεπτῆς πατρίδος μας τὰ στήθη
Τῆς γῆς ἢ πρώτη ἀοιδή.

Ναὶ, εἶδομεν καὶ ἀλλαχοῦ σοφοὶ ν' ἀναφῶσι,
Καὶ ἀοιδοὶ, καὶ τῶν Μουσῶν ἐρώμενοι, πλὴν πόσοι
Ἰδρώτες, χρόνοι, κόποι!
Ἐνῶ εἰς τοῦ Ὀμήρου μας τὴν πρόσκλησιν δρομαία
Προσέτρεχε βαστάζουσα τὰ δῶρα τῶν ἐννέα
ἘΜοῦσα Καλλιόπη.

Ἀνάλαβε τὸ κλέος σου, Πατρίς! τὸ πάλαι πλήρες
Τὰ δουρικὰ σου ἔθραυσαν δεσμὰ ἠρώων χεῖρες
Ἀνδρείων, ἀρεοτραφῶν
Ἀνάδειξον ἡμᾶς υἱοὺς ἀξίους τῆς Ἑλλάδος,
Καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ φρόνημα, τὰς ἀρετὰς μετὰδος
Τῶν παλαιῶν μας ἀδελφῶν.

Ι. Δ. Καρατσούτσας.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ.

Ὡδή εἰς τὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτην, συγτεθείσα
κατὰ τὴν ἀνακομιδὴν τῶν λειψάνων τοῦ ἀπὸ
τῆς Ἀγίας Ἑλένης, ὑπὸ Παναγιώτου Σούτσου.
Ἐν Ἀθήναις, 1841.

Ἐρρέθη ἤδη καὶ πρὸ ἡμῶν ὅτι τὸ νέον τοῦτο προῖον
τῆς Μούσης τοῦ Κυρίου Παναγιώτου Σούτσου εἶναι κέν-
τρων συρράφεις ἀπὸ τῶν ἔργων ὄλων τῶν ποιητῶν, ὅσοι
ἐμελέτησαν ἄχρι τοῦδε τὴν μεγάλην τοῦ Ναπολέοντος εἰ-
κόνα. Τρόντι, ὁ Βεραγγέρος, ὁ Κασιμίρος Δελαβίγνης, ὁ
Αλφόνσιος Λαμαρτίνος, ὁ Βαρθελεμύς, ὁ Οὐέκτωρος Ἰγῶς,
ὁ Βύρων, ὁ Μανζόνης, ὅλοι ἐπλήρωσαν τὸν φόρον των εἰς
τὴν ἔμπνευσιν τοῦ ποιητοῦ μας. Τίς, παραδείγματος χάριν,
δὲν ἐνθυμεῖται τὴν χαριεστάτην περικοπὴν τοῦ Γάλλου ἀ-
σματοποιού;

Dés qu' on signale une nef vagabonde,
Serait-ce lui, disent les potentats:
Vient-il encore redemander le monde ?
Armons soudain deux millions de-soldats.

Ἴδου ἡ ὥχρὰ αὐτῆς μίμησις.

Κ' εἰς τὴν θέαν μικροῦ πλοίου
Τρέμοντες μὴν ἐκ τοῦ κάτω ἀναβῆς ἡμισφαιρίου,
Οἱ Μονάρχαι μὲ κορώνην ἔκραζαν σαλευομένην,
Ἐρχεται; ν' ἀρπάσῃ πάλιν ἔρχεται τὴν οἰκουμένην;
Διὰ τὴν εἰκονίσῃ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ, λείψανον αὐτὸς ἔξα-
φανισθέντος Κράτους, ἐξωρίσθη εἰς νῆσον, λείψανον καὶ αὐ-

τὴν ἄλλου κόσμου, τὴν ἁγίαν Ἑλένην, ὁ Οὐίκτωρος Ἰγὼς λέγει·

Sur un rocher débris lui-même
De quelque ancien monde englouti.

Ὁ Κύριος Παναγιώτης Σούτσος λέγει,

Ῥίπτεσαι εἰς μικρὰν νῆσον, λείψανον μικρὸν καὶ
μόνον

Γῆς μεγάλης ποντισθείσης.

Ὁ Κασιμίρος Δελαβίγνης εἶπε·

Fils de la liberté, tu détronas ta mère;

Ὁ ποιητὴς μας λέγει·

Τῆς ἐλευθερίας τέκνον, σφάζει τὴν ἐλευθερίαν.

Ὁ αὐτὸς Δελαβίγνης εἶπε πρὸ καιροῦ τοὺς ἀκολούθους δύο στίχους τῆς 20 στροφῆς.

. . . . ὁ κρημνὸς τῆς πτώσεώς σου

Ἴσος μὲ τὸν κολοφῶνα, ἴσος τῆς ὑψώσεώς σου!

Ἴδε τοῦ Γάλλου ποιητοῦ à Napoleon §. 1.

Ὁ Βαρθελεμὺς προβλέπων τὴν γενομένην ἐσχίτως ἀνακομιδὴν ἐχαιρέτα τὴν πόλιν τῶν Παρισίων ὡς νέα ν Μεδιανὰν [σελ. 32 τῆς Νεμέσεώς του §. 25]· ὁ Κύριος Παναγιώτης Σούτσος δὲν λείπει νὰ ἐπαναλάβῃ τὰ αὐτὰ εἰς τὴν §ρ. 25.

Ἀλλὰ πλειότεραι παραθέσεις ἤθελον κουράσει τὸν ἀναγνώστην. Οἱ ποιηταὶ ἄλλως τε τοὺς ὁποίους ἠριθμήσαμεν δὲν εἶναι οἱ μόνοι οἱ συντρέξαντες εἰς τὴν ἀνὰ χεῖρας ὠδὴν. Καὶ ἱστοριογράφοι, καὶ ῥήτορες, καὶ ἐφημεριδογράφοι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Ναπολέων ἐγυμνώθησαν διὰ νὰ ἐνδυθῇ τὸ νεογνὸν τοῦ Κ. Παναγιώτου Σούτσου· οὕτως ὁ Μιγνέτος ἐτόλμησε νὰ παραβάλῃ τὸν Μιραβὼν μὲ τοὺς Γράκχους, ὁ ποιητὴς μας δὲν ἠμέλησε νὰ ἐπαναλάβῃ τὸν λόγον τοῦ ἱστοριογράφου [Mignet tome I. p.114. ὠδὴ τοῦ Κ. Σούτσου στροφή 2]. Ὁ περίφημος Γιρονδινὸς Βερνιότης ἠπέιλησεν

ἀπὸ τοῦ βήματός του ὅτι ἡ ἐπανάστασις τῶν Γάλλων ὡς ὁ
μανιώδης Κρόνος θέλει καταφάγει τὰ τέκνα τῆς ἡρήσις
αὕτη μεταβάλλεται εἰς δύο στίχους τῆς 3 στροφῆς.

Εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ π ρ ὸ ς τ ὸ ν σ ρ α τ ὸ ν προκήρυ-
ξιν ὁ Ναπολέων ἐπανερχόμενος ἀπὸ τῆς νήσου Ἑλβης εἶπε·
La victoire marchera au pas de charge, l'aigle avec les
couleurs nationales, volera de clocher en clocher jusqu'
aux tours de Notre-Dame; Ὁ Κύριος Σούτσος λέγει·

Ἔρχεσαι, κ' εἰς ἐν ἐξ ἄλλου τρέχει κωδονοστασίου

Φθάνων μέχρι Παρισίων

Ὁ Ῥωμαῖος ἀετός σου νικηφόρα πτερὰ σεῖων.

Ἄλλ' ἐνταῦθα γεννᾶται ἄλλο σπουδαῖον ζήτημα· εἶναι
γνωστὸν ὅτι οἱ διάφοροι ποιηταὶ καὶ ἱστοριογράφοι διαφό-
ρως ἔκρινον τὸν Ναπολέοντα, ἄλλοι τὸν ἐθεώρησαν ὡς τὸν
μέγιστον ἄνδρα ὅσων ποτὲ ὁ κόσμος παρήγαγεν· ἄλλοι ὡς
τύραννον καὶ ὀλετήρα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἄλλοι τὸν
ἀπεποιήθησαν καὶ αὐτὴν τὴν στρατιωτικὴν ἀξίαν καὶ ἰκα-
νότητα· τὸ ζήτημα εἶναι λοιπὸν μήπως ὁ Κ. Σούτσος, κατε-
πειγόμενος ἀπὸ τὴν ποιητικὴν του σιτοδείαν καὶ θέτων τυ-
φλῶς τὰς χεῖράς του εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν Εὐρωπαϊῶν συνα-
δελφῶν του δὲν ἐπρόφθασε νὰ συμβιβάσῃ τὸν διάφορον ἐ-
καστοῦ αὐτῶν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔ-
πεσεν εἰς δεινὰς ἀντιφάσεις. Μὲ λῆπην τὸ λέγομεν, ἀλλὰ
τὸ μέγα αὐτὸ δυστύχημα τὸν συνέβη τῷ ὄντι· ἡ μὲν ἐπικρα-
τοῦσα τῆς ὠδῆς ἰδέα εἶναι κολακευτικὴ διὰ τὸν Ναπολέον-
τα, οὕτω μεταξὺ τῶν ἄλλων εἰς τὴν 25 στροφὴν λέγει.

ὦ! ψυχὴ μεγαλητέρα

Ἐκ τῆς πλάσεως τοῦ κόσμου δὲν ἀνέβη τὸν αἰθέρα.

Πῶς ὁμως συμβιβάζεται τοῦτο μὲ τὴν στροφὴν 16 ὅπου
τὸν ὀνομάζει νέον Ξέρξης; Ὁ μέγας Ναπολέων Ξέρξης!

Οὕτως ἐπίσης εἰς τὴν στροφὴν 3 τὸν ὀνομάζει μ' αἶμα
ψυχρότατον

. . . Δειπῶτάκτῃν τῆς Αἰγύπτου.

Ἐκσφενδονίζει δηλαδή κατ' αὐτοῦ, αὐτὸς ὁ ὑμνῶν τον μέγαν ἄνδρα ποιητῆς τὴν μεγαλητέραν ὕβριν καὶ κατηγορίαν ἀπὸ ὅσας τῷ προσήφθησαν καὶ δύνανται νὰ προσαφθῶσιν εἰς στρατηγὸν, κατηγορίαν, δι' ἣν οἱ τότε διέποντες τὰ Γαλλικὰ πράγματα ἐχθροὶ του τὸν εἶχον ἀπειλήσει ὅτι θέλουν τὸν ὑποβάλει εἰς τὸ στρατιωτικὸν δικαστήριον.

Τοιαύτη ἡ ὠδὴ τοῦ Κυρίου Σούτσου, ὕφασμα μιμήσεως καὶ μιμήσεως ὄχι ἐπιτυχοῦς, εἶναι βεβαίως ἀσθενεστέρα τῶν πλείστων αὐτοῦ ποιημάτων. Φαίνεται ὅτι ἡ ποίησις εἶναι θεὰ ζηλότυπος καὶ ὅτι τιμωρεῖ πικρῶς τοὺς Διασώτας αὐτῆς ἐκείνους ὅσοι δὲν περιορίζονται εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν αὐτῆς λατρείαν.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΕΠΙΝΟΜΙΣ.

Κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα Ἰερμανός τις Διπένιος λεγόμενος ἔγραψε περὶ τῶν φιλοδορημάτων τῆς πρώτης τοῦ χρόνου, καὶ προχωρεῖ εἰς τὴν περὶ αὐτῶν ἔρευναν μέχρι τῶν Ῥωμαίων ἄλλ' ἐδύνατο νὰ εὔρη τὸ ἔθος τοῦτο ὁμοίως καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Περσῶν· ἐπειδὴ οἱ λαοὶ οὗτοι ἐφιλοτιμοῦντο ἐξίσου νὰ δίδωσι καὶ νὰ λαμβάνωσι δῶρα κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν, περιωρίζοντο δὲ μάλιστα εἰς τὰς ὀπώρας, τὰ ἄνθη καὶ τὸ μέλι, ὡς τὰ ἡδύτατα τῆς φιλοπονίας τοῦ γεωργοῦ καὶ τῶν ἀγρῶν προϊόντα, τόσον δὲ μᾶλλον χερσιέστερα τὰ δύο πρῶτα, ὅσον καταπτῶσι σπανιώτερα κατὰ τὸν χειμῶνα.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ δημοτελής ἑορτὴ τῶν Ἀνθεστηρίων συμπίπτουσα μεταξὺ Φεβρουαρίου καὶ Μαρτίου ἦτο ὁκαιρὸς τῆς κοινῆς ταύτης εὐθυμίας ἐνταυτῷ καὶ ἐλευθεριότητος. Τότε ἠνοίγοντο οἱ πίθοι [τὰ βαρέλια] τοῦ οἴνου· ὅθεν καὶ ἡ ἡμέρα ἐκαλεῖτο πιθοιγία· Ἀλλ' οἱ καλοὶ συμπολίται τοῦ ἀγαθοῦ Πλουτάρχου περισσότερον, ὡς φαίνεται, σεβόμενοι τὸν Βάκχον ὡς συμπατριώτην, τὴν ἐτίμησαν ἔτι μᾶλλον μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἀγαθοῦ δαίμονος, ὡς καθιερωμένην ὀλόκληρον εἰς τὴν ἀγαλλίασιν. Δικαίως δὲ ἡ ἀκόλουθος λεγομένη χόες εἶχε τὸ ἐξαίρετον προνόμιον νὰ εὐχαριστῆ τοὺς Ἑλληνας· ἐπειδὴ κατ' αὐτὴν ἔπινον ἀμυστὶ, καὶ ὁ ἀριστεύων εἰς τὸν τερπνὸν τοῦτον ἀγῶνα ἐλάμβανεν ἄξιον τοῦ πλεονεκτήματος ἔπαθλον ζέφανον κατὰ τινὰς μὲν χρυσοῦν, κατὰ τινὰς δὲ ἀπὸ θαλερὰ φύλλα τεχνηέντως συμπλεγματά, ὡς ἐπίμετρον δὲ τοῦ βραβείου καὶ σύμβολον τοῦ εἶδους τῆς νίκης ἐδίδοτο εἰς αὐτὸν καὶ ἀμφορεὺς οἴνου. Το-

τε καὶ οἱ σοφισταὶ, ταῦτὸν εἰπεῖν οἱ διδάσκαλοι τῆς νεο-
 λαίας, ἐδέχοντο δῶρα ἀπὸ τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν μαθητῶν
 [Ἀθηναῖος βιβλ.]· ἡ δὲ εὐφροσύνη ἦτο τόσον ἐξα-
 πλωμένη, ὥστε καὶ οἱ δούλοι περιεφέροντο ἐλεύθεροι, καὶ
 συμπεραίνομεν πόσον οἱ δυστυχεῖς ἐλυποῦντο ἀκούοντες εἰς
 τὸ τέλος τῆς πανηγύρεως τὴν πικρὰν ταύτην εἶδησιν· “Ἐύ-
 ραξε Κἄρες, οὐκέτ’ ἀνθεστήρια” [Ἀριστ. σχολ. ἐν Ἀχαρ.
 Πλούταρχ. Συμποσ. Ἡσύχ. Σουῖδ.]

Αἱ ἔορται κείμεναι τρόπον τινὰ ὡς σταθμοὶ εἰς τὸν δρό-
 μον τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀναπαύουσι τὸν κεκοπιακότα καὶ ἀπαυδί-
 ζοντα ἀπὸ τὰς μερίμνας καὶ θλίψεις τοῦ βίου ἀνθρωπον.
 Εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα, ὅπου τὰ πάθη εἶχον διηρημένους σχε-
 δὸν πάντοτε τοὺς λαοὺς, αἱ θρησκευτικαὶ αὐταὶ τελεταὶ ἐ-
 πανήρχοντο κατ’ ἐξοχὴν ἀγαπηταὶ καὶ περιπόθητοι ἐπειδὴ
 ἔπαυον πρὸς καιρὸν τὰς ἐμφυλίους στάσεις, ἐνίοτε δὲ καὶ
 τὴν κλαγγὴν τῶν ὅπλων· ὅθεν καὶ ἡ ἐλπίς τῆς εὐτυχοῦς
 ἐπανόδου τῶν ἦτο γλυκεῖα, καὶ ἡ ἀνάμνησις τῶν ἔθελγε τὴν
 ψυχὴν. Εἰς δὲ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν κατασταθεῖσαι
 τὸ πρῶτον ὀλιγάριθμοι ἐπὶ σκοπῶν νὰ ὑποχαλῶσιν ἐκ δια-
 λειμμάτων τὴν σύντονον αὐστηρότητα τοῦ βίου καὶ τὴν
 σκληραγωγίαν τῆς διαίτης, ἐπολυπλασιάσθησαν τερασίως
 μετὰ τὴν πρώτην ἑκατονταετηρίδα, καὶ κατήντησαν βαθ-
 μηδὸν τῆς ἀργίας ἀληθεῖς προστάτιδες. “Ὅθεν ὅπου ἐπικρι-
 τεῖ εἰσέτι ἡ δεισιδαιμονία βοηθουμένη μάλιστα ἀπὸ τὴν
 δουλείαν, καθὼς ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν κλιμάτων τῆς Ἰτα-
 λίας καὶ Ἰσπανίας, ἐκεῖ πλέον μόνη ἡ φύσις συνεργεῖ εἰς
 τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς, εἰς τὴν καλλονὴν τῶν πεδιάδων καὶ
 εἰς τὴν ἀφθονίαν τῶν καρπῶν. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ μένη ἀκίνη-
 τος ὁ ἀνθρωπος καὶ διαφθειρήται διὰ τούτου ὡς τὰ στάσι-
 μα ὕδατα, ἡ πρόνοια τοῦ δημιουργοῦ ἐσυγχώρησε νὰ μετα-
 βάλλωνται εἰς ἄγρια δάση οἱ ἀγροὶ, νὰ λιμνάζωσιν οἱ πο-
 ταμοὶ, οἱ ὅποιοι ἔμελλον νὰ δροσίζωσι τὰς διψώσας ἀρούρας
 καὶ νὰ πνέη ἐπάνω αὐτῶν ἀῆρ ἀχλωδῆς καὶ δηλητήριος.

Ἄν ἐκρίνομεν ἀναγκαῖον τοῦ λόγου παράδειγμα, ἤρκει
 νὰ ὀνομάσωμεν τὴν Σικελίαν, τὴν παλαιὰν ἀποθήκην τῆς

Ῥώμης· ἐπεὶδὴ μόλις δύναται νὰ τὴν πιστεύσῃ ὁ φιλόσοφος περιηγητὴς ὡς τοιαύτην· ἀλλὰ τὸ ὑψὸς τινων ἀγλαοκάρπων ἐλαιῶν, αἱ ὁποῖαι διέμειναν ὡς ἔχνη παλαιῶς καλλιεργείας, ὠραῖαι κερατωναὶ διεσπαρμέναι μεταξὺ τῶν μύρτων καὶ μειονωμένοι τινὲς φοίνικες μαρτυροῦσιν εἰσέτι ὅτι αἱ ἔρημοι εἶχον πάλαι ποτὲ κατοίκους ἀναζητοῦντας παντοιοτρόπως τὰς ὑπολαύσεις τῆς τρυφῆς, καὶ ὅμως ἰκανῶς ἀνδρείους, ἐπεὶδὴ ἔταπείνωσαν καὶ αὐτὰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ πληθὺς ἄρα τῶν ἑορτῶν συνεργεῖ εἰς τὴν φυσικὴν, οὕτως εἰπεῖν, τῶν μεσημβρινῶν ἀνθρώπων ὀκηρίαν καὶ τὴν ἀκόλουθον αὐτῆς ἔνδειαν· συμπίπτει δὲ μάλιστα εἰς τὴν παρακμὴν τῶν λαῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ τὰς προσωρινὰς τέρψεις καὶ τὴν ἰδέαν τῆς θρησκείας ἀντιπερισπῶσι πρὸς ὀλίγον τὸ πνεῦμά των ἀπὸ τὴν κακοδαιμονίαν τῆς πολιτικῆς τῶν καταστάσεως, καθὼς οἱ Ῥωμαῖοι ἀπὸ τοὺς ὁποῖους κατὰγεται κυρίως καὶ ἡ προκειμένη ἑορτὴ, ὡς πληροφορεῖ διὰ τῶν ἐξῆς ὁ Ἡρωδιανὸς “ Νέου μὲν γὰρ ἔτους τῆς ἐπιούσης ἔμελλεν ἄρξασθαι ἡμέρας. Σέβουσι δὲ τὴν ἑορτὴν οἱ Ῥωμαῖοι Κρόνια προσαγορεύοντες τὴν τε τοῦ ἔτους καὶ τὴν ἱερομηνίαν ἄγοντες καὶ δεξιοῦνται ἀλλήλους ἐν ταύτῃ μάλιστα, νομισμάτων τε ἀντιδόσει καὶ κοινωνίᾳ τῶν γῆς καὶ θαλάσσης κτλ. ”

Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ ἑορτὴ αὕτη ἦτο ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Ῥώμης· ἐπεὶδὴ Τίτος Τάτιος βασιλεὺς τῶν Σαβίνων, γεννεαλογουμένων ἀπὸ τὴν Λακεδαιμονα, δεχθεὶς ὡς ἀγαθὸν οἶωνὸν θαλλοὺς δένδρων κομμένους ἀπὸ τὸ ἄλσος τῆς Σιγρῆνας, θεᾶς τῆς ἰσχύος [παρωνομασμένης φανερώς παρὰ τὸ ἑλληνικὸν στρηνῆς] καθιέρωσε τὸ ἔθιμον τοῦτο, καὶ ἔκτοτε δὲν ἔπαυσαν οἱ Ῥωμαῖοι φιλοδωροῦμενοι μὲ φοίνικας, σύκα καὶ ἄλλους τοιοῦτους γλυκεῖς καρποὺς, σύμβολον ἡδέος καὶ τερπνοῦ βίου· Ἀλλ’ ἡ ἀπλότης αὕτη δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διατηρηθῆ, ἀφοῦ τὰ ἦθη διεφθάρησαν· ὅθεν ἀντὶ τῶν φυσικῶν προϊόντων ἐπροσφέροντο ἄργυρος καὶ χρυσὸς καὶ πολύτιμοι λίθοι καὶ διάφορα τῆς τέχνης κατασκευάσματα. Οἱ δὲ αὐτοκράτορες

κατήντησαννὰ δέχονται ὡς φόρον τὰ τοιαῦτα δῶρα, καὶ ἔαν ποτε ἦσαν ἀπόντες, αὐτὰ προσεκομίζοντο εἰς τὸ Καπιτώλιον ἀπὸ τοὺς συγκλητικούς, τοὺς ἵππεῖς καὶ τὸν λαόν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τοιαύτη φιλοφροσύνη ἐξηκολούθει καθ' ὅλην τὴν ἐβδομάδα ὁ Τιβέριος τὴν περιώρισεν εἰς τὴν πρώτην ἡμέραν· καὶ τότε πάντες ἐφιλοτιμοῦντο νὰ φανῶσι γενναῖοι καὶ ἐλευθέριοι, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ Τιβουλος [Ἐλεγ. Α. βιβλ. Γ.]

Martis Romani festae venēre calendas
 Exoriens nostris hinc fuit annua avis
 Et vaga nunc certa discurrunt undiqne pompa
 Perque vias urbis munera perque domos·
 Dicite pierides quonam donatur honore
 Seu mea, seu fallor, cara Neaira tamen ?

Προσφέροντες δὲ πολῦτιμα νομίσματα οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους δὲν παρημέλουν τοὺς καρπὸς καὶ τὸ μέλι, καθὼς καὶ ἡμεῖς μὲ τὰ λιθοκόλλητα πολλάκις κοσμήματα συμβιβάζομεν καὶ διάφορα ζαχαρικά, τὴν πολυτέλειαν δηλ. μὲ τὴν γλυκύτητα, ὥστε εἰς τὴν Εὐρώπην κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν δαπανῶνται πλῆθος χρημάτων, καὶ δι' αὐτὰ καθὼς καὶ δι' ἄλλα διάφορα ἐμπορικὰ εἶδη ὅθεν ποτὲ οἱ πωληταὶ δὲν βλέπουσι προσερχομένους περισσοτέρους ἀγοραστάς. Εἰς πολλὰς δὲ πόλεις τῆς Ἰταλίας, καὶ εἰς αὐτὴν ἔτι τὴν Τεργέστην οἱ κομψοὶ καὶ πέρπεροι νέοι τρέχοντες κατόπιν τῶν ἀμαξῶν, αἱ ὁποῖαι πομπεύουσι τότε εἰς τὸν κοινὸν περίπατον, ρίπτουσιν ἀφθόνως εἰς αὐτὰς τὰ γλυκέα δῶρά των, ὅσάκις μάλιστα βλέπουν ἢ φαντάζονται ἐντὸς αὐτῶν γυναῖκας, εἰς τὰς ὁποίας θέλουσι νὰ παραστήσωσι τὴν πίστιν καὶ τὸν ἔρωτά των.

Ἡ συνήθεια τῆς ἐπετείου φιλοδορίας ταύτης ἐπικρατεῖ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καθὼς ἄλλοῦ· ὅτι δὲ προῆλθεν ἀπὸ τὴν Ῥώμην μαρτυρεῖ ἡ λέξις στρήνα, ἡ ὁποία διεσώθη καὶ εἰς ἄλλους ἴσως αὐτῆς τόπους, ὀνομαστὶ δὲ εἰς τὴν νῆσον Κέω, σημαίνουσα τοῦ νέου ἔτους τὰ φιλοδορήματα. (α)

N. A.

(α) Τὸ ἄρθρον τοῦτο σταλμένον ἀπὸ τὸν Δεκέμβριον ἰδιὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους παρελείφθη κατὰ λάθος μέχρι τοῦδε.